

Samling af Afgørelser

RETTENS DOM (Tredje Udvidede Afdeling)

28. marts 2019*

»Konkurrence – karteller – det europæiske marked for stålslibemidler – afgørelse, hvorved der fastslås en overtrædelse af artikel 101 TEUF og af EØS-aftalens artikel 53 – prissamordning inden for hele EØS – »hybrid«, kronologisk forskudt procedure – uskyldsformodning – princippet om upartiskhed – charter om grundlæggende rettigheder – bevis for overtrædelse – samlet og vedvarende overtrædelse – konkurrencebegrænsende formål – overtrædelsens varighed – bøde – ekstraordinær tilpasning af grundbeløbet – begrundelsespligt – proportionalitet – ligebehandling – fuld prøvelsesret«

I sag T-433/16,

Pometon SpA, Maerne di Martellago (Italien), ved advokaterne E. Fabrizi, V. Veneziano og A. Molinaro,

sagsøger,

mod

Europa-Kommissionen ved P. Rossi og B. Mongin, som befuldmægtigede,

sagsøgt,

angående en påstand støttet på artikel 263 TEUF om annullation af Kommissionens afgørelse C(2016) 3121 final af 25. maj 2016 om en procedure i henhold til artikel 101 TEUF og EØS-aftalens artikel 53 (sag AT.39792 – Stålslibemidler),

har

RETTEN (Tredje Udvidede Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, S. Frimodt Nielsen, og dommerne V. Kreuzschatz, I.S. Forrester, N. Póltorak og E. Perillo (refererende dommer),

justitssekretær: ekspeditionssekretær J. Palacio González,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 31. maj 2018,

afsagt følgende

* Processprog: italiensk.

Dom

I. Tvistens baggrund

- 1 Sagsøgeren, Pometon SpA, er en italiensk virksomhed, der er specialiseret i behandling af metal. Virksomheden var aktiv på markedet for stålslibemidler frem til den 16. maj 2007, hvor den frasolgte sin virksomhedsgren inden for denne sektor til en af sine konkurrenter, det franske selskab Winoa SA. På denne dato blev sagsøgerens aktiviteter på ovennævnte område således overført til selskabet Pometon Abrasives Srl, som ejes af Winoakoncernen.
- 2 Stålslibemidler (herefter »slibemidler«) består af løse stålpartikler enten i rund form (kugleformet stålsand) eller kantet form (skarpkantet stålsand), som primært anvendes i stål-, bil- og metalindustrien samt i den petrokemiske industri og i stenhuggerier. De fremstilles af restprodukter fra stålskrot.
- 3 Ved afgørelse C(2016) 3121 final af 25. maj 2016 om en procedure i henhold til artikel 101 TEUF og EØS-aftalens artikel 53 (sag AT.39792 – Stålslibemidler, herefter »den anfægtede afgørelse«) fastslog Europa-Kommissionen, at sagsøgeren i perioden fra den 3. oktober 2003 til den 16. maj 2007 enten direkte eller igennem dennes repræsentanter eller repræsentanterne for to af dennes datterselskaber, Pometon España SA og Pometon Deutschland GmbH, sammen med fire andre virksomheder, nærmere bestemt den amerikanske koncern Ervin Industries Inc. (herefter »Ervin«), det franske selskab Winoa SA (herefter »Winoa«) samt de tyske selskaber MTS GmbH og Würth GmbH, havde deltaget i et kartel, som bestod i aftaler og samordnet praksis, og som i det væsentlige tilsigtede at samordne priserne på slibemidler i hele Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (herefter »EØS«). Sagsøgeren og dennes to ovennævnte datterselskaber benævnes herefter under ét »Pometon«.

A. Undersøgelsesfasen og indledningen af proceduren

- 4 Den 13. april 2010 anmodede Ervin om bødefritagelse i henhold til Kommissionens meddelelse om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager (EUT 2006, C 298, s. 17).
- 5 Efter denne anmodning afgav Ervin mundtlige erklæringer og fremlagde skriftligt bevismateriale. Den 31. maj 2010 indrømmede Kommissionen denne part betinget bødefritagelse i henhold til nævnte meddelelses punkt 8, litra a).
- 6 Den 15.-17. juni 2010 foretog Kommissionen uanmeldte kontrolbesøg hos forskellige producenter af slibemidler, heriblandt Pometon. Efterfølgende fremsendte den flere begæring om oplysninger til de virksomheder, som den antog var parter i kartellet.
- 7 Den 16. januar 2013 indledte Kommissionen i henhold til artikel 2 i dennes forordning (EF) nr. 773/2004 af 7. april 2004 om Kommissionens gennemførelse af procedurer i henhold til artikel [101 TEUF] og [102 TEUF] (EUT 2004, L 123, s. 18) undersøgelsesproceduren i henhold til artikel 11, stk. 6, i Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16. december 2002 om gennemførelse af konkurrencereglerne i artikel [101 TEUF] og [102 TEUF] (EFT 2003, L 1, s. 1) mod Pometon og de fire andre deltagere i kartellet (Ervin, Winoa, MTS og Würth). Kommissionen fastsatte en frist, inden hvilken parterne skriftligt kunne tilkendegive, at de var rede til at deltage i forligsforhandlinger i henhold til artikel 10a, stk. 1, i forordning nr. 773/2004.

B. Forligsproceduren og Pometons valg om at trække sig fra denne procedure

- 8 De fem parter i det hævdede kartel tilkendegav, at de var parate til at deltage i forligsforhandlinger. Fra februar til december 2013 blev der afholdt tre bilaterale møder under mellem Kommissionen og parterne i kartellet, under hvilke indholdet i klagepunkterne og det bevismateriale, der lå til grund for disse, blev fremlagt for parterne. Kommissionen underrettede hver part i kartellet om niveauet for potentielle bøder for dennes vedkommende.
- 9 I januar 2014 fremlagde de pågældende virksomheder inden for den fastsatte frist deres forligsindlæg, med undtagelse af sagsøgeren, som besluttede at trække sig fra denne procedure. Den 10. februar 2014 tilbageleverede sagsøgeren således den CD-rom, som denne havde fået overdraget den 21. februar 2013 inden for rammerne af forligsproceduren, til Kommissionen.
- 10 Den 13. februar 2014 fremsendte Kommissionen en klagepunktsmeddelelse til hver af de fire andre parter i det hævdede kartel, og den 2. april 2014 vedtog den i forhold til disse parter forligsafgørelse C(2014) 2074 final på grundlag af artikel 7 og 23 i forordning nr. 1/2003 (herefter »forligsafgørelsen«).

C. Vedtagelsen af den anfægtede afgørelse efter den almindelige procedure og indholdet af nævnte afgørelse

- 11 Den 3. december 2014 fremsendte Kommissionen en klagepunktsmeddelelse til sagsøgeren, som denne part efter at have fået aktindsigt besvarede den 16. februar 2015. Sagsøgeren deltog efterfølgende i en mundtlig høring, der fandt sted den 17. april 2015.
- 12 Den 25. maj 2016 vedtog Kommissionen på grundlag af artikel 7 og 23 i forordning nr. 1/2003 den anfægtede afgørelse. Den dispositive del af denne afgørelse har følgende ordlyd:

»Artikel 1

Pometon SpA overtrådte traktatens artikel 101, stk. 1, og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1, ved at deltage i en samlet og vedvarende overtrædelse vedrørende priser inden for sektoren for stålslibemidler, idet nævnte overtrædelse bestod i samordning af prisadfærd og omfattede hele EØS.

Overtrædelsen varede fra den 3. oktober 2003 til den 16. maj 2007.

Artikel 2

For den i artikel 1 omhandlede overtrædelse pålægges Pometon SpA følgende bøde: 6 197 000 EUR [...]«

- 13 Det fremgår i det væsentlige af den anfægtede afgørelse i sin helhed, at Pometon og de andre deltagere i kartellet dels indførte (kartellets første del) en ensartet beregningsmetode, hvorved de kunne opnå en samordnet prisforhøjelse på slibemidler baseret på prisindekserne for skrot (herefter »skrottillægget«, jf. præmis 132 og 136 nedenfor). Dels og sideløbende hermed aftalte de (kartellets anden del) at samordne deres adfærd med hensyn til de anvendte salgspriser for slibemidler over for individuelle kunder, idet de særligt forpligtede sig til ikke at konkurrere indbyrdes gennem prisnedsættelser (32., 33., 37. og 57. betragtning til den anfægtede afgørelse; jf. præmis 173 nedenfor).
- 14 Hvad angår kvalificeringen af den omhandlede overtrædelse fandt Kommissionen, at der var tale om en samlet og vedvarende overtrædelse af artikel 101 TEUF og af EØS-aftalens artikel 53. Ikke alene byggede alle deltagernes konkurrencebegrænsende aftaler således på prissamordning og vedrørte de samme produkter, de fandt desuden sted på samme vilkår i hele overtrædelsesperioden fra 3. oktober 2003 og frem til 16. maj 2007, hvor sagsøgeren frasolgte sine aktiviteter inden for sektoren for

- slibemidler til Winoa. Endelig var det i væsentlig grad de samme virksomheder, der deltog i overtrædelsen, og de samme personer, der handlede på disse virksomheders vegne (107. og 166. betragtning til den anfægtede afgørelse).
- 15 Når det kommer til stykket, havde et sådant kartel ifølge Kommissionen til hensigt at begrænse konkurrencen med en betydelig påvirkning af samhandelen mellem medlemsstaterne og mellem parterne i EØS-aftalen til følge for så vidt angik det pågældende produkt (142. og 154. betragtning til den anfægtede afgørelse).
 - 16 Med hensyn til varigheden af sagsøgerens deltagelse i overtrædelsen fastlagde Kommissionen begyndelsestidspunktet for denne deltagelse til den 3. oktober 2003, hvorefter den på grundlag af den omstændighed, at Pometon ikke formelt havde lagt afstand til nævnte kartel, fastslog, at denne virksomheds deltagelse i kartellet fortsatte frem til den 16. maj 2007, hvor sagsøgeren frasolgte sine aktiviteter inden for sektoren for slibemidler til Winoa (160. og 166. betragtning til den anfægtede afgørelse; jf. ligeledes præmis 1 ovenfor).
 - 17 På grundlag af retningslinjerne for beregning af bøder efter artikel 23, stk. 2, litra a), i forordning (EF) nr. 1/2003 (EUT 2006, C 210, s. 2, herefter »retningslinjerne for beregning af bøder«) fastsatte Kommissionen grundbeløbet for Pometons bøde til 16% af værdien af sagsøgerens afsætning på EØS-landenes markeder i regnskabsåret 2006, dvs. det sidste fulde regnskabsår, hvor Pometon deltog i den omhandlede overtrædelse, inden virksomheden frasolgte sine aktiviteter på slibemiddelområdet til sin franske konkurrent.
 - 18 Denne procentsats svarer til, at der blev anvendt en grundsats på 15%, hvilken blev yderligere forhøjet med 1% for at tage højde for overtrædelsens geografiske udstrækning til hele EØS (214.-216. betragtning til den anfægtede afgørelse). Den variable andel af bødens grundbeløb blev efterfølgende forhøjet med et fast ekstrabeløb på 16%, hvilket opkræves i henhold til punkt 25 i retningslinjerne for beregning af bøder med det formål at afskrække virksomheder fra at indgå aftaler om prissamordning (220. betragtning til den anfægtede afgørelse).
 - 19 Det således beregnede grundbeløb for bøden blev ikke i anden henseende forhøjet på grund af skærpende omstændigheder. Pometon opnåede tværtimod en nedsættelse af dette beløb på 10% på grund af formildende omstændigheder, idet denne virksomhed i mindre omfang end de andre virksomheder havde deltaget i kartellets anden del (225. betragtning til den anfægtede afgørelse).
 - 20 Endelig foretog Kommissionen – i henhold til punkt 37 i retningslinjerne for beregning af bøder, en bestemmelse, der gør det muligt for denne institution at fravige den i nævnte retningslinjer fastsatte metode, hvis »der gør sig særlige forhold gældende i en given sag«, som berettiger hertil – en tilpasning af det regulerede grundbeløb for bøden (228.-231. betragtning til den anfægtede afgørelse) i form af en nedsættelse på 60%.
 - 21 Som det fremgår af den anfægtede afgørelses artikel 2, blev sagsøgeren efter denne beregning endeligt pålagt at betale en bøde på 6 197 000 EUR (jf. præmis 12 ovenfor).

II. Retsforhandlinger og parternes påstande

- 22 Ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 3. august 2016 har sagsøgeren anlagt nærværende søgsmål.
- 23 Den 21. februar 2017 er afslutningen af de skriftlige retsforhandlinger blevet meddelt parterne. Ved processkrift indleveret til Rettens Justitskontor den 24. marts 2017 har sagsøgeren fremsat en begrundet anmodning om fastsættelse af et retsmøde i henhold til artikel 106, stk. 2, i Rettens procesreglement.

- 24 Ved afgørelse af 21. marts 2018 har Retten henvist sagen til behandling ved det udvidede dommerkollegium i henhold til artikel 28 i Rettens procesreglement.
- 25 Ved kendelse af 22. marts 2018 har Retten, idet den har taget sagsøgerens subsidiaire påstand om vedtagelse af bevisoptagelse til følge, på grundlag af procesreglementets artikel 91, litra b), artikel 92, stk. 1, og artikel 103, stk. 1, pålagt Kommissionen dels at fremlægge en kopi af forligsafgørelsen i uforkortet udgave såvel som en kopi af erklæringerne fra den part, der har anmodet om straflempe, hvilke er indeholdt i dok. ID 5, ID 10, ID 136 og ID 643 i de administrative sagsakter, dels at angive de samlede omsætningstal for regnskabsåret 2009, der vedrørende adressaterne for forligsafgørelsen var blevet taget i betragtning i nævnte afgørelse.
- 26 Ved kendelse af 4. maj 2018 i sagen Pometon mod Kommissionen (sag T-433/16) har Retten, idet den har taget stilling til anmodningerne om fortrolig behandling af de dokumenter, som Kommissionen har fremlagt med henblik på at gennemføre ovennævnte kendelse af 22. marts 2018, afgjort, at dok. ID 5, ID 10, ID 136 og ID 643, hvilke indeholder en udskrift af de mundtlige erklæringer fra den part, der har anmodet om straflempe, kan konsulteres af sagsøgerens advokater på Rettens Justitskontor. Derimod har Retten givet afslag på anmodningen om fortrolighed for så vidt angår dels de respektive omsætningstal for regnskabsåret 2009 for de fire virksomheder, der var adressater for forligsafgørelsen, dels de oplysninger, der fremgår af oversigt nr. 1 (90. betragtning), nr. 3 (100. betragtning) og nr. 4 (103. betragtning) i nævnte afgørelse.
- 27 Som led i foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse har Retten dels anmodet sagsøgeren om at fremsætte sine skriftlige bemærkninger til, hvilken betydning de ikke-fortrolige oplysninger, der er omhandlet i præmis 26 ovenfor, har for det femte anbringende om tilpasning af bødens grundbeløb i medfør af punkt 37 i retningslinjerne for beregning af bøder. Sagsøgeren har efterkommet dette krav inden for den fastsatte frist. Dels har Retten anmodet parterne om mundtligt at besvare en række skriftlige spørgsmål i retsmødet.
- 28 Derudover har Kommissionen i retsmødet anmodet om tilladelse til at indlevere et dokument med en oversigt over de oplysninger vedrørende de fem virksomheder, der er parter i det omhandlede kartel, som den ifølge sin forklaring støttede sig på, da den i forhold til hver enkelt af disse virksomheder skulle bestemme niveauet for tilpasning af bødens grundbeløb i medfør af punkt 37 i retningslinjerne for beregning af bøder. Kommissionen har anmodet om fortrolig behandling af disse oplysninger i forhold til offentligheden.
- 29 Retten har besluttet at lade dette dokument indgå i sagsakterne, uden at dette dog berører spørgsmålet, om beviset kan antages til realitetsbehandling, og har i henhold til procesreglementets artikel 85, stk. 4, fastsat en frist for sagsøgeren med udløb den 2. juli 2018 til at fremsætte sine bemærkninger til nævnte dokument. Da sagsøgeren har fremsat sine bemærkninger den 2. juli 2018, er retsforhandlingernes mundtlige del blevet afsluttet samme dag.
- 30 Ved kendelse af 8. november 2018 har formanden for Tredje Afdeling på ny indledt de mundtlige forhandlinger. Kommissionen er blevet anmodet om at fremsætte sine bemærkninger til en ny oplysning, der fremgår af sagsøgerens bemærkninger af 2. juli 2018, en anmodning, som den har efterkommet inden for den fastsatte frist. Ved afgørelse af 17. januar 2019 har formanden for Tredje Afdeling afsluttet retsforhandlingernes mundtlige del.
- 31 Sagsøgeren har nedlagt følgende påstande:
- Den anfægtede afgørelse annulleres.
 - Subsidiært annulleres eller omgøres den anfægtede afgørelse, for så vidt som Kommissionen hævder, at sagsøgeren deltog i overtrædelsen frem til den 16. maj 2007, og til trods for forældelsen pålægger sagsøgeren en bøde.

- Mere subsidiært annulleres eller nedsættes bødens størrelse.
 - Kommissionen tilpligtes at tilbagebetale de beløb, som sagsøgeren eventuelt indbetaler, inden der afsiges dom i sagen, og alle andre omkostninger, som sagsøgeren eventuelt afholder med henblik på at gennemføre denne afgørelse.
 - Der vedtages foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse, subsidiært vedtages den bevisoptagelse, som sagsøgeren har begæret.
 - Kommissionen tilpligtes at betale sagsomkostningerne.
- 32 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:
- Frifindelse.
 - Begæringen om foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse eller om bevisoptagelse tages ikke til følge.
 - Sagsøgeren tilpligtes at betale sagsomkostningerne.

III. Retlige bemærkninger

- 33 Sagsøgeren har til støtte for sine to første påstande fremsat fire anbringender. For det første er den anfægtede afgørelse behæftet med en tilsidesættelse af princippet om upartisk afgørelse, af princippet om uskyldsformodning og af retten til forsvar, for så vidt som Kommissionen allerede i forligsafgørelsen tilskrev sagsøgeren konkret adfærd og derved knyttede betingelser til de anklager, der senere blev rettet mod denne i den anfægtede afgørelse.
- 34 For det andet har sagsøgeren påberåbt sig tilsidesættelse af artikel 101 TEUF og af EØS-aftalens artikel 53, en utilstrækkelig og selvmodsigende begrundelse samt tilsidesættelse af retten til forsvar og af reglerne om bevisbyrde, for så vidt som Kommissionen uden beviser tilregnede sagsøgeren deltagelse i et kartel, som denne i virkeligheden aldrig deltog i.
- 35 For det tredje er den anfægtede afgørelse behæftet med en tilsidesættelse af artikel 101 TEUF og af EØS-aftalens artikel 53, for så vidt som Kommissionen antog, at kartellet udgjorde en aftale med konkurrencebegrænsende formål.
- 36 For det fjerde har sagsøgeren bestridt varigheden af sin deltagelse i kartellet og påberåbt sig forældelse.
- 37 Endelig har sagsøgeren til støtte for den tredje påstand om annullation eller ændring af bødens størrelse påberåbt sig tilsidesættelse af begrundelsespligten, af proportionalitetsprincippet og af ligebehandlingsprincippet for så vidt angår den ekstraordinære tilpasning af bødens grundbeløb, som Kommissionen foretog i henhold til punkt 37 i retningslinjerne for beregning af bøder.

A. Om det første anbringende om tilsidesættelse af forpligtelsen til upartiskhed, af princippet om uskyldsformodning og af retten til forsvar, for så vidt som Kommissionen i forligsafgørelsen tilskrev sagsøgeren konkret adfærd og derved knyttede betingelser til de vurderinger, der blev fremført i den anfægtede afgørelse

1. Parternes argumenter

38 Sagsøgeren har anført, at denne, selv om denne virksomhed ikke var adressat for forligsafgørelsen, nævnes flere gange i denne afgørelses punkt 4 (beskrivelse af hændelserne) som en virksomhed, der i det væsentlige deltog aktivt i kartellet. Sagsøgeren har særligt fremhævet følgende uddrag af forligsafgørelsen, hvori Kommissionen udtrykkeligt henviste til sagsøgerens adfærd:

»26. Ervin, Winoa, Pometon, MTS og Würth indgik i hyppige kontakter på både bilateralt og multilateralt plan, hvor de drøftede de vigtigste priskomponenter, som blev anvendt i forbindelse med alt deres salg af stålslibemidler i EØS, nærmere bestemt »skrottillægget« og energitillægget. De drøftede ligeledes (primært via bilateral kontakt), hvilke konkurrenceparametre de ville kunne anvende indbyrdes over for individuelle kunder. Inden for rammerne af denne overordnede forståelse anlagde parterne en adfærd, der omfattede EØS.

[...]

28. I oktober 2003 mødtes Winoa, Ervin og Pometon [...] for at blive enige om en ensartet model for beregning af et fælles »skrottillæg«, der skulle anvendes af alle disse virksomheder [...]

29. MTS og Würth [...] deltog ikke i de indledende faser af forløbet, hvor aftalen mellem Winoa, Ervin og Pometon blev indgået.

[...]

31. Kontakterne blev opretholdt med Pometon frem til den 16. maj 2007, hvor Pometon frasolgte sine aktiviteter på slibemiddelområdet til Winoa og forlod markedet.

[...]

38. Det fremgår af bevismaterialet, at kontakterne mellem Winoa, Ervin og Pometon udviklede sig til en adfærd fra og med oktober 2003.«

39 Sagsøgeren er imidlertid af den opfattelse, at nævnte henvisninger hverken var strengt nødvendige eller formålstjenlige. Særligt gør denne part for det første gældende, at de oplysninger, der nævnes i 31. betragtning til forligsafgørelsen – hvoraf det nærmere bestemt fremgår, at sagsøgeren deltog i kartellet frem til den 16. maj 2007, hvor denne frasolgte sine aktiviteter til Winoa og forlod markedet – ikke fremgik af de andre berørte virksomheders forligsindlæg. For det andet bør en endelig afgørelse i en forligsprocedure under alle omstændigheder kun omhandle den adfærd, der gælder for de virksomheder, der er parter i forliget, og de sanktioner, der pålægges disse.

40 Denne analyse bestyrkes i øvrigt ved en sammenligning mellem forligsafgørelsen og Kommissionens afgørelse C(2014) 4227 final af 25. juni 2014 i sagen AT.39965 – Champignoner, der ligeledes vedrørte en forligsprocedure. Ifølge sagsøgeren indeholdt beskrivelsen af de relevante hændelser i denne afgørelse nemlig ingen henvisning til den virksomhed, der ikke havde indvilget i at indgå forlig.

- 41 Henset til disse betingelser viser henvisningerne i forligsafgørelsen til adfærd, der tilskrives sagsøgeren, klart og utvetydigt, at endnu før sidstnævnte fik mulighed for at forsvare sig, formodede Kommissionen allerede, at denne var skyldig. Den anfægtede afgørelse er derved behæftet med en tilsidesættelse af princippet om upartisk afgørelse, af princippet om uskyldsformodning og af sagsøgerens ret til forsvar.
- 42 I sidstnævnte henseende har sagsøgeren i øvrigt bestridt den del af Kommissionens argumentation, som støttes på den fortolkning, som Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (herefter »Menneskerettighedsdomstolen«) har anlagt af artikel 6, stk. 2, i konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, der blev undertegnet i Rom den 4. november 1950, om uskyldsformodningen.
- 43 Med hensyn til denne bestemmelse har sagsøgeren bl.a. gjort gældende, at Menneskerettighedsdomstolen i dom af 27. februar 2014, Karaman mod Tyskland (CE:ECHR:2014:0227JUD001710310), i modsætning til, hvad Kommissionen har anført (jf. præmis 51 nedenfor), fastslog, at når det i en straffesag, der involverer flere personer, som ikke kan retsforfølges samtidig, er strengt nødvendigt for vurderingen af de tiltaltes skyld, i en første dom at nævne, at en anden tiltalt – der efterfølgende skal retsforfølges inden for rammerne af en anden straffesag, der er kronologisk forskudt – har deltaget i overtrædelsen, bør den kompetente ret undgå at give flere oplysninger end dem, der er nødvendige med henblik på at fastlægge strafansvaret for de tiltalte, der retsforfølges i denne sag (Menneskerettighedsdomstolen, 27.2.2014, Karaman mod Tyskland, CE:ECHR:2014:0227JUD001710310, §§ 64 og 65).
- 44 Ifølge sagsøgeren burde det samme kriterium imidlertid anvendes, når Kommissionen, som i den foreliggende sag, efter at den har indledt en overtrædelsesprocedure mod fem virksomheder, der er mistænkt for at have deltaget i et kartel, i første omgang vedtager en forligsafgørelse mod fire af disse virksomheder og efterfølgende, i anden omgang, efter en almindelig procedure på grundlag af de almindelige bestemmelser i forordning nr. 773/2004 træffer en overtrædelsesafgørelse mod den femte virksomhed, som i mellemtiden har trukket sig fra forligsproceduren.
- 45 Hvad desuden angår Kommissionens argument, hvorefter det var af uagtsomhed, at sagsøgerens navn blev nævnt i forbindelse med offentliggørelsen af den foreløbige udgave af forligsafgørelsen, har sagsøgeren fremhævet, at tilsidesættelsen af princippet om uskyldsformodning i det foreliggende tilfælde følger af, at Pometon, uafhængigt af de nærmere vilkår for offentliggørelsen af forligsafgørelsen, i nævnte afgørelse var genstand for konkrete anklager med hensyn til denne virksomheds deltagelse i det omhandlede kartel. Den omstændighed, at sagsøgerens navn i den udgave af forligsafgørelsen, der efterfølgende blev offentliggjort den 6. januar 2015, var erstattet med formuleringen »en anden virksomhed«, udviser således ikke tilsidesættelsen af nævnte princip i den anfægtede afgørelse.
- 46 Kommissionen har bestridt denne argumentation.
- 47 For det første havde de henvisninger, som sagsøgeren har gjort opmærksom på, udelukkende til hensigt at fastlægge ansvaret for de fire andre virksomheder, der deltog i kartellet, og havde desuden ingen indflydelse på Kommissionens forpligtelse til at gennemføre den kontradiktoriske procedure i forhold til sagsøgeren, efter at denne trak sig fra forligsproceduren.
- 48 Kommissionen har videre anført, at enhver anden løsning med hensyn til sanktionens såvel proceduremæssige som indholdsmæssige aspekter ville svare til en slags »bødefritagelse« til fordel for virksomheder, der trækker sig fra en forligsprocedure, som de til at begynde med har indvilget i.
- 49 Kommissionen har videre præciseret, at sammenkædningen af disse to procedurer ganske vist udgør en kompleks procedure, også kaldet »hybrid«, eftersom den er omfattet af forskellige lovbestemmelser, idet forligsproceduren er særligt omfattet af artikel 10a i forordning nr. 773/2004, mens den efterfølgende kontradiktoriske procedure er omfattet af andre bestemmelser i samme forordning, og

sagsøgeren har i øvrigt på ingen måde draget lovligheden af disse bestemmelser i tvivl. Selv inden for rammerne af en hybrid procedure kan en holdning, der indtages af en virksomhed, der ikke har indgået forlig, dog ikke give denne en proceduremæssig fordel, der gør det muligt for den at fravige gældende regler.

- 50 Kommissionen har dernæst gjort gældende, at den under alle omstændigheder i forhold til sagsøgeren behørigt overholdt princippet om uskyldsformodning, herunder navnlig de krav, som Menneskerettighedsdomstolen havde fastlagt i dom af 27. februar 2014, Karaman mod Tyskland (CE:ECHR:2014:0227JUD001710310). Kommissionen har i denne henseende fremhævet, at den, idet den udviste forsigtighed, udtrykkeligt, i fodnote 4 til forligsafgørelsen samt i 27. og 28. betragtning til den anfægtede afgørelse, anførte, at beskrivelsen af hændelserne i forligsafgørelsen ikke gjorde det muligt at drage nogen som helst konklusion hvad angår Pometons skyld med hensyn til deltagelse i kartellet, idet denne virksomhed efterfølgende ville blive genstand for en kontradiktorisk procedure for konstatering af en overtrædelse.
- 51 Med henblik på at afgøre, om der i den foreliggende sag er sket tilsidesættelse af princippet om uskyldsformodning, bør man ifølge Kommissionen, når alt kommer til alt, hæfte sig ved Pometons ret til forsvar, hvilken i det foreliggende tilfælde var sikret under hele den almindelige procedure, der førte til den anfægtede afgørelse.

2. Rettens bemærkninger

a) Retsforskrifter gældende for denne tvist, henset til de fremtrædende aspekter ved Kommissionens forligsafgørelse

- 52 Inden undersøgelsen af nærværende anbringende skal det kort præciseres, at sagsøgeren udelukkende har påberåbt sig tilsidesættelse af sin ret til forsvar i forbindelse med, at Kommissionen nævnte dele af denne parts adfærd i forligsafgørelsen, som den imidlertid ikke er adressat for. Heraf følger, at sagsøgeren på ingen måde har foreholdt Kommissionen, at denne ikke under den procedure, der førte til vedtagelsen af den anfægtede afgørelse, overholdt alle de processuelle garantier i forbindelse med sagsøgerens ret til forsvar, såsom dem, der bl.a. er fastsat i de almindelige bestemmelser i forordning nr. 773/2004.
- 53 Efter denne præcisering af genstanden for nærværende anbringende skal det indledningsvis bemærkes, at parterne navnlig er uenige om rækkevidden af artikel 41, stk. 1, og artikel 48 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«), særligt for så vidt angår sidstnævnte bestemmelse i forhold til den fortolkning, som parterne hver især har anlagt af Menneskerettighedsdomstolens dom af 27. februar 2014, Karaman mod Tyskland (CE:ECHR:2014:0227JUD001710310), vedrørende overholdelsen af princippet om uskyldsformodning inden for rammerne af en kompleks straffesag, der involverede flere personer, som ikke kunne retsforfølges sammen (jf. præmis 43 og 50 ovenfor). Disse to artikler i chartret har følgende ordlyd:

»Artikel 41

1. Enhver har ret til at få sin sag behandlet uvildigt, retfærdigt og inden for en rimelig frist af Unionens institutioner, organer, kontorer og agenturer.

[...]

Artikel 48

1. Enhver, der anklages for en lovovertrædelse, skal anses for uskyldig, indtil hans eller hendes skyld er bevist i overensstemmelse med loven.

2. Respekt for retten til et forsvar er sikret enhver, der er anklaget for en lovovertrædelse.«

- 54 Dels er det i denne henseende vigtigt at bemærke, at det følger af fast retspraksis, at selv om Kommissionen ikke under udøvelsen af sine beføjelser på området for bekæmpelse af overtrædelser af konkurrenceretten kan kvalificeres som en »ret« som omhandlet i artikel 6 i konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, og i særdeleshed ikke som en offentlig myndighed, der udfører opgaver af strafferetlig karakter, skal den ikke desto mindre overholde Den Europæiske Unions grundlæggende rettigheder under den administrative procedure, heriblandt retten til god forvaltning, som er knæsat i chartrets artikel 41. Navnlig er det i administrative kartelretlige procedurer for Kommissionen sidstnævnte bestemmelse, og ikke chartrets artikel 47 om adgang til effektive retsmidler og til en upartisk domstol, der finder anvendelse (dom af 11.7.2013, Ziegler mod Kommissionen, C-439/11 P, EU:C:2013:513, præmis 154).
- 55 Dels følger det af retspraksis, at det egentlige princip om uskyldsformodning, i kraft af dets oprindelse, på det strafferetlige område, og således som det i dag er knæsat i EU-retten ved chartrets artikel 48, stk. 1, ligeledes finder anvendelse mutatis mutandis på administrative procedurer vedrørende overholdelsen af EU-bestemmelserne på konkurrenceområdet, henset til karakteren af de pågældende overtrædelser samt til karakteren og graden af hårdhed af de hertil knyttede sanktioner (dom af 8.7.1999, Hüls mod Kommissionen, C-199/92 P, EU:C:1999:358, præmis 150; jf. ligeledes i denne retning dom af 21.1.2016, Eturas m.fl., C-74/14, EU:C:2016:42, præmis 38-40, og af 12.4.2013, CISAC mod Kommissionen, T-442/08, EU:T:2013:188, præmis 93 og 94).
- 56 Heraf følger, at grundlaget for beskyttelsen af de grundlæggende og processuelle rettigheder, som en virksomhed, der af Kommissionen anklages for en overtrædelse af artikel 101, stk. 1, TEUF, bør omfattes af, inden for de nuværende EU-retlige rammer på området for bekæmpelse af overtrædelser af konkurrencereglerne beror dels i Kommissionens forpligtelse til på ethvert stadium af en procedure med henblik på anvendelse af konkurrencereglerne at handle fuldstændig uvildigt (chartrets artikel 41), hvilket desuden omfatter en forpligtelse til at overholde uskyldsformodningen i forhold til de virksomheder, der berøres af den undersøgelse, der indledes mod dem (chartrets artikel 48), dels i retten til for enhver virksomhed, der er adressat for en bindende retsakt vedtaget af nævnte institution i medfør af nævnte artikel 101, stk. 1, TEUF, med henblik på sit forsvar at anlægge sag ved Unionens retsinstanser, indledningsvis i første instans Retten og dernæst i givet fald Domstolen i tilfælde af appel.
- 57 Når disse generelle forudsætninger er fastlagt, skal det med hensyn til de relevante procedureregler i den foreliggende sag bemærkes, at det af artikel 2 i forordning nr. 773/2004 følger, at Kommissionen, når den beslutter at indlede en procedure over for bestemte virksomheder med henblik på at undersøge »tilfælde af formodet overtrædelse« (jf. artikel 105 TEUF), »udsender en meddelelse af klagepunkter eller opfordrer parterne til at tilkendegive en interesse i at indlede forligsdrøftelser«.
- 58 Ud fra sidstnævnte synsvinkel fastsætter denne forordnings artikel 10a, stk. 1, at, »[n]år der [...] er indledt procedure i en sag, kan Kommissionen fastsætte en frist, inden hvilken sagens parter skriftligt kan tilkendegive, at de er rede til at deltage i forligsforhandlinger med henblik på eventuelt at indgive et forligsindlæg«.
- 59 I denne henseende præciseres det desuden i punkt 11 i Kommissionens meddelelse om forligsprocedurer med henblik på vedtagelse af beslutninger i henhold til artikel 7 og 23 i forordning r. 1/2003 i kartelsager (EUT 2008, C 167, s. 1, herefter »meddelelsen om forligsprocedurer«), at skriftlige erklæringer fra virksomheder, der har tilkendegivet deres interesse i at indlede sådanne forhandlinger, »[ikke indebærer], at parterne indrømmer at have deltaget i en overtrædelse, eller at de er ansvarlige for overtrædelser«.

60 Da det nu forholder sig således, er der i artikel 10a, stk. 2, i forordning nr. 773/2004 med henblik på mere konkret at kunne gøre fremskridt i de planlagte forhandlinger fastsat følgende:

»Parter, der deltager i forligsforhandlinger, kan af Kommissionen blive underrettet om følgende:

- a) hvilke klagepunkter den påtænker at rejse mod dem
- b) hvilket bevismateriale der anvendes for at opstille klagepunkterne
- c) ikke-fortrolige versioner af ethvert tilgængeligt dokument, der på det tidspunkt befinder sig i sagsakterne
- d) niveauet for potentielle bøder.«

61 I den foreliggende sag fremgår det af sagsakterne, at hver enkelt af de fem virksomheder, der er parter i det formodede kartel vedrørende slibemidler, herunder Pometon, som opfølgning på sin skriftlige tilkendegivelse modtog alle de oplysninger, der er fastsat i artikel 10a, stk. 2, i forordning nr. 773/2004 (jf. præmis 8 og 60 ovenfor).

62 Det er således på grundlag af disse retlige og faktiske omstændigheder, at nærværende anbringende skal undersøges med hensyn til realiteten.

b) Om rækkevidden af Kommissionens forpligtelse til upartiskhed og af princippet om uskyldsformodning, herunder i det særlige tilfælde, hvor der er tale om en hybrid, kronologisk forskudt procedure

63 Med henblik på for det første at vurdere, om Kommissionen overholdt sin forpligtelse til upartiskhed i forhold til Pometon, særligt inden for rammerne af den forligsprocedure, som sidstnævnte imidlertid afstod fra, skal det bemærkes, at den forligsafgørelse, som Kommissionen vedtog over for de fire andre virksomheder, der var parter i kartellet, utvivlsomt bragte den overtrædelse til ophør, som denne institution havde anklaget dem for, og følgelig også det omhandlede kartel såvel som kartellets negative virkninger for det pågældende marked, idet fire ud af de fem berørte virksomheder indrømmede deres samordning med hensyn til priser på slibemidler og indvilgede i omgående at bringe den til ophør.

64 Samme forligsafgørelse bragte derimod ikke Kommissionens tiltag for så vidt angik den overtrædelsesprocedure, der var indledt den 16. januar 2013 over for Pometon, til ophør (jf. præmis 7 ovenfor), i betragtning af, at denne virksomhed havde givet afkald på at forfølge den forligsprocedure, som den til at begynde med havde tilkendegivet en klar interesse for, og at undersøgelsen af denne virksomheds sag følgelig skulle fortsættes kontradiktorisk inden for rammerne af en overtrædelsesprocedure, der på denne måde var blevet hybrid. Efter at Pometon havde trukket sig fra forligsproceduren, blev det nemlig i fodnote 4 til forligsafgørelsen præciseret, at »den administrative procedure i henhold til artikel 7 i forordning nr. 1/2003 over for [Pometon] [fortsat] verserer«.

65 I denne sammenhæng kommer den af sagsøgeren anlagte fortolkning, hvorefter henvisningerne i forligsafgørelsen til dele af sagsøgerens adfærd tilsidesatte dennes ret til uskyldsformodning, hvorved der blev rejst tvivl om den upartiskhed, som Kommissionen skulle udvise i forhold til denne part, objektivt set i konflikt med det forhold, at Kommissionen, navnlig i fodnote 4 til forligsafgørelsen, udtrykkeligt på dette stadium af proceduren udelukkede spørgsmålet om Pometons skyld, netop fordi undersøgelsen af denne virksomheds sagsakter skulle fortsættes kontradiktorisk på grundlag af et konkret anklageskrift, nærmere bestemt på grundlag af den klagepunktsmeddelelse, som Kommissionen rent faktisk efterfølgende vedtog den 3. december 2014.

- 66 I særdeleshed afkræftes denne konstatering ikke af den henvisning til Pometons adfærd, som optræder i 38. betragtning til forligsafgørelsen, hvori Kommissionen bemærker, at det fremgik af det bevismateriale, som den rådede over, at »kontakterne mellem Winoa, Ervin [den part, der har anmodet om straflempelse] og Pometon udviklede sig til en adfærd fra og med oktober 2003« (jf. præmis 38 ovenfor).
- 67 Først og fremmest indeholder denne formulering nemlig ingen retlig subsumption af de omhandlede faktiske omstændigheder, og den gør det heller ikke muligt objektivt at konkludere, at Kommissionen på stadiet for forligsafgørelsen allerede formodede, at Pometon var skyldig, i betragtning af, at den heller ikke i denne indledende del af forligsafgørelsen godtgjorde, at de fire andre parter i kartellet, der var de eneste adressater for nævnte afgørelse, var skyldige.
- 68 Dernæst kan den omstændighed, at samme forligsafgørelse i det efterfølgende afsnit, hvori den retlige subsumption af de faktiske omstændigheder, der foreholdes disse fire andre virksomheder (Legal Assessment), behandles, nævner det forhold, at disse virksomheder indrømmede deres deltagelse i overtrædelsen og således vedgik deres skyld, ikke automatisk de facto og de jure omdanne henvisningerne i beskrivelsen af hændelserne til dele af sagsøgerens adfærd til en slags »skjult dom« fra Kommissionens side, der ligeledes skulle vedrøre Pometons skyld.
- 69 Henset til disse omstændigheder er det ved affattelsen af en forligsafgørelse, der som i den foreliggende sag er vedtaget inden for rammerne af en procedure, der er blevet hybrid, afgørende, at afgrænsningen mellem på den ene side fremstillingen af de faktiske omstændigheder, der vedrører kartellet i sin helhed, og på den anden side den retlige subsumption af de faktiske omstændigheder, der konkret tilskrives de virksomheder, der har vedgået deres skyld, forbliver så klar og tydelig som muligt, netop med henblik på, at det inden for rammerne af samme administrative sagsakter, hvilket i den foreliggende sag vil sige slibemiddelkartellet (jf. præmis 3 ovenfor), undgås, at den endelige retsstilling, der gælder for de virksomheder, der har indgået forlig, sidestilles med den retsstilling, der gælder for den virksomhed, der har gjort brug af sin ret til at trække sig fra forligsproceduren, og i forhold til hvilken den administrative procedure fortsat verserer (jf. præmis 64 ovenfor).
- 70 Af denne grund bør Kommissionen, når den affatter en forligsafgørelse i den særlige sammenhæng med en procedure, der er blevet hybrid, over for en virksomhed, der har trukket sig fra denne procedure (jf. præmis 54 ovenfor), først og fremmest iagttage den grundlæggende forpligtelse til upartiskhed, som chartrets artikel 41 pålægger enhver EU-institution, således som Domstolen erindrede om i dom af 11. juli 2013, Ziegler mod Kommissionen (C-439/11 P, EU:C:2013:513, præmis 154).
- 71 Den virksomhed, der, når det kommer til stykket, beslutter sig for at afstå fra forliget, har nemlig ikke af den grund mistet sin ret til uvildig behandling eller sin ret til uskyldsformodning, selv om den formelt set først bliver genstand for et anklageskrift ved vedtagelsen af den klagepunktsmeddelelse, der indleder den kontradiktoriske procedure, hvilken i den foreliggende sag blev forkyndt for sagsøgeren den 3. december 2014.
- 72 Overholdelsen af den forpligtelse til upartiskhed, der er fastsat i chartrets artikel 41, indebærer følgelig, at Kommissionen som led i en procedure, der er blevet hybrid, affatter og begrundet forligsafgørelsen under anvendelse af alle de redaktionelle forbehold, der er nødvendige, for at denne afgørelse – selv om afgørelsen ikke er rettet til den virksomhed, der har trukket sig fra forligsproceduren – som helhed ikke skader de processuelle garantier, som sidstnævnte er omfattet af som led i den senere kontradiktoriske procedure. Disse redaktionelle forbehold bør ganske vist tilskynde Kommissionen til så vidt muligt at undgå at nævne den virksomhed, der ikke har indgået forlig, i forligsafgørelsen. Disse forbehold kan dog ikke give sig til udtryk i et forbud mod – direkte eller indirekte – at nævne virksomheden.

- 73 Menneskerettighedsdomstolens praksis i den sag, der førte til dom af 27. februar 2014, Karaman mod Tyskland (CE:ECHR:2014:0227JUD001710310) (jf. præmis 53 ovenfor), kan nemlig ikke begrunde sagsøgerens argument, hvorefter Kommissionen i medfør af sin forpligtelse til upartiskhed og princippet om overholdelse af uskyldsformodningen, i det omfang denne forpligtelse og dette princip finder anvendelse på en administrativ procedure for konstatering af en overtrædelse af artikel 101 TEUF, burde have undgået at henvise til dele af sagsøgerens adfærd.
- 74 Menneskerettighedsdomstolen anerkendte i dom af 27. februar 2014, Karaman mod Tyskland (CE:ECHR:2014:0227JUD001710310), at afholdelsen af adskilte, kronologisk forskudte retssager – stillet over for en kompleks straffesag, der involverer flere medanklagede – ikke desto mindre er i overensstemmelse med princippet om overholdelse af den strafferetlige uskyldsformodning, dog på betingelse af, at den pågældende retsinstans klart udviser forsigtighed ved affattelsen af den første af de to strafferetlige afgørelser, som har været nødvendige, og som har været afholdt kronologisk forskudt netop med henblik på bedre at kunne føre sagen i forhold til et betydeligt antal medanklagede.
- 75 I den foreliggende sag er dette imidlertid, hvad Kommissionen foretog sig mutatis mutandis over for sagsøgeren ved affattelsen af den forligsafgørelse, som den rettede til de fire andre virksomheder, der var omfattet af samme kartelsag, således som det fremgår af konstateringerne i præmis 63-68 ovenfor.
- 76 Dertil kommer, at den eventuelt berørte offentlighed ved læsningen af forligsafgørelsen heller ikke ud fra henvisningerne i den foreløbige forligsafgørelse (jf. præmis 45 ovenfor) til dele af Pometons adfærd objektivt ville kunne have udledt, at denne virksomhed var fundet endeligt skyldig, da nævnte afgørelse klart og utvetydigt understregede, at afgørelsen udelukkende var rettet mod de fire andre virksomheder, som havde indvilget i at indgå forlig om deres overtrædelse, og at Pometons sag ville blive behandlet senere i forbindelse med en særskilt, kontradiktorisk procedure.
- 77 På grundlag af ovenstående betragtninger står blot tilbage for fuldstændighedens skyld hvad angår dette anbringende at efterprøve, hvorvidt henvisningerne til sagsøgerens navn og dele af dennes adfærd i »beskrivelsen af hændelserne« i forligsafgørelsen rent faktisk kunne anses for nødvendige med henblik på at foretage så fulden en beskrivelse som muligt af de faktiske omstændigheder, der lå til grund for det omhandlede kartel.
- 78 Ud fra denne synsvinkel skal det for det første bemærkes, at hvad angår parter i et og samme kartel skal en sådan undersøgelse foretages under hensyntagen ikke alene til de faktiske og retlige omstændigheder, der gælder for de fire virksomheder, der er adressater for forligsafgørelsen, men desuden i forhold til den bredere sammenhæng med en undersøgelsesprocedure, der er blevet hybrid, og som derved nødvendigvis også bør omfatte sagsøgerens situation i dennes egenskab af part i den omhandlede formodede overtrædelse, og i forhold til hvilken Kommissionen som bekendt den 16. januar 2013 vedtog afgørelsen om at indlede undersøgelsen af slibemiddelkartellet (jf. præmis 7 ovenfor).
- 79 Med hensyn til kontinuiteten i Kommissionens retsskridt mellem forligsproceduren, der i den foreliggende sag blev ført over for de fire andre virksomheder, og den almindelige procedure, der førte til vedtagelsen af den anfægtede afgørelse over for sagsøgeren (jf. præmis 64 ovenfor), kan de omtvistede henvisninger i forligsafgørelsen til dele af denne parts adfærd nemlig vise sig at være objektivt set formålstjenlige med hensyn til at beskrive baggrunden for kartellet i sin helhed.
- 80 Henset til disse omstændigheder bør man, for at vurdere, om Kommissionen overholdt sin forpligtelse til upartiskhed under hele den omhandlede hybride procedure, lægge de fortolkningskriterier til grund, som Menneskerettighedsdomstolen havde fastlagt i dom af 27. februar 2014, Karaman mod Tyskland (CE:ECHR:2014:0227JUD001710310), således som parterne i øvrigt også har gjort. Disse kriterier kan vel at mærke kun tages i betragtning mutatis mutandis, som følge af den omstændighed, at disse

parametre i Karaman-sagen angik en kronologisk forskudt procedure af rent strafferetlig karakter (jf. præmis 74 ovenfor), hvilket ikke er tilfældet i den hybride administrative procedure, der blev gennemført i den foreliggende sag.

- 81 Hvad for det første angår de forbehold, som Kommissionen tog i forligsafgørelsen, skal det endnu engang bemærkes, at de henvisninger, som sagsøgeren har anfægtet, og som udelukkende er at finde i forligsafgørelsens punkt 4 med overskriften »Beskrivelse af hændelserne«, ikke indeholder nogen retlig subsumption med hensyn til denne virksomheds adfærd.
- 82 Endvidere benævner Kommissionen i forligsafgørelsens punkt 2, umiddelbart efter opregningen i punkt 1 af de fire virksomheder, der er adressater for forligsafgørelsen, udtrykkeligt i punkt 2.2.5 sagsøgeren som en virksomhed, der er genstand for den undersøgelsesprocedure, der er indledt over for deltagerne i det omhandlede kartel, og ikke som part i forligsproceduren. I denne henseende – for at udelukke enhver risiko for tvetydighed – bemærker Kommissionen i øvrigt endnu engang, at sagsøgeren ikke er adressat for nævnte afgørelse.
- 83 Som allerede bemærket i præmis 64 og 65 ovenfor præciserer Kommissionen derudover i fodnote 4 til forligsafgørelsen, at den har støttet sig på de faktiske oplysninger, som de fire virksomheder, der har indvilget i at indgå forlig, har vedkendt sig, og at henvisningerne til Pometons adfærd alene har til hensigt at fastlægge disse fire virksomheders ansvar for overtrædelsen, idet sagen mod Pometon stadig verserer.
- 84 Heraf følger, at nævnte henvisninger til Pometon ikke gør det muligt objektivt at mistænke Kommissionen for bevidst på forhånd at have taget stilling til denne virksomheds skyld og ansvar i forbindelse med kartellet, dvs. allerede på stadiet for forligsafgørelsen, hvilken var rettet mod de fire andre virksomheder, der var parter i det omhandlede kartel.
- 85 Hvad for det andet angår spørgsmålet om, hvorvidt henvisningerne i forligsafgørelsen til sagsøgerens adfærd var nødvendige for at fastlægge ansvaret for adressaterne for denne afgørelse, skal sagsøgerens sammenligning med Kommissionens forligsafgørelse i den sag, der førte til afgørelse C(2014) 4227 final, og hvori en af de karteldeltagende virksomheder ligeledes havde trukket sig fra forliget (jf. præmis 40 ovenfor), indledningsvis forkastes.
- 86 De faktiske omstændigheder i disse to sager er nemlig ikke identiske. Sagsøgeren har i hvert fald ikke påvist, at der er en plausibel lighed mellem kartellet i ovennævnte sag og det i den foreliggende sag omhandlede kartel.
- 87 Da det nu forholder sig således, skal der dernæst erindres om, at affattelsen af 38. betragtning til forligsafgørelsen, ifølge hvilken det af henvisningerne til sagsøgerens situation i de forudgående betragtninger fremgår, at »kontakterne mellem Winoa, Ervin og Pometon udviklede sig til en adfærd fra og med oktober 2003« og derved angav overtrædelsens begyndelse, ikke betyder, at Kommissionen på dette stadium af sin begrundelse for forligsafgørelsen allerede havde fastlagt alle de faktiske og retlige omstændigheder, der kunne godtgøre, at Pometon, i lighed med de fire andre virksomheder, der havde indrømmet deres skyld, havde gjort sig skyldig i deltagelsen i den omhandlede overtrædelse (jf. præmis 66 og 67 ovenfor).
- 88 Hvad i øvrigt angår 37. betragtning til forligsafgørelsen vedrørende kartellets geografiske rækkevidde, der for de fem berørte virksomheder omfattede hele EØS, skal det bemærkes, at for så vidt som Kommissionen lagde til grund, at der forelå en samlet og vedvarende overtrædelse, var det nødvendigt at præcisere den geografiske udstrækning af kartellet i sin helhed (jf. præmis 259 nedenfor).
- 89 Det skal endelig bemærkes, at 31. betragtning til forligsafgørelsen, hvoraf det fremgår, at »[k]ontakterne blev opretholdt med Pometon frem til den 16. maj 2007, hvor Pometon frasolgte sine aktiviteter på slibemiddelområdet til Winoa og forlod [det omhandlede] marked«, ikke har til hensigt at fastslå

sagsøgerens ansvar for den omhandlede overtrædelse, men derimod nærmere at fastlægge den tidsmæssige udvikling af det kartel, som de fire virksomheder, der var adressater for forligsafgørelsen, havde indrømmet at have deltaget i, netop med hensyn til Winoas erhvervelse af Pometons aktiviteter på denne dato (32.-35. betragtning til forligsafgørelsen).

- 90 Henset til disse omstændigheder, og i overensstemmelse med de bestemmelser, der finder anvendelse i den foreliggende sag, således som disse er anført i præmis 57-60 ovenfor, og hvis lovlighed sagsøgeren ikke har bestridt, kan sidstnævnte ikke med rette foreholde Kommissionen, at denne institution ved at nævne dele af sagsøgerens adfærd i forbindelse med de fire andre berørte virksomheders adfærd tilsidesatte sin grundlæggende forpligtelse til upartiskhed ved den senere behandling af sagsøgerens sag vedrørende slibemidler, som stadig verserede, eller at den tilsidesatte formodningen om sagsøgerens uskyld betragtet som en virksomhed, der valgte ikke at gå videre med forligsproceduren, mens de fire andre, konkurrerende virksomheder derimod indvilgede heri.
- 91 Sagsøgeren har ikke desto mindre gjort gældende, at tilsidesættelsen af uskyldsformodningen i den foreliggende sag har sin oprindelse i den omstændighed, at de to procedurer vedrørende slibemiddelkartellet, som denne part var genstand for, først forligsproceduren og dernæst den kontradiktoriske procedure, var kronologisk forskudt, hvilket burde have forpligtet Kommissionen til i forligsafgørelsen at undlade enhver henvisning til sagsøgerens konkrete situation (jf. præmis 7, 10 og 11 ovenfor).
- 92 Det er ganske vist ubestridt i den foreliggende sag, at den kendsgerning, at fire ud af de fem virksomheder, der var parter i det omhandlede kartel, har indrømmet deres skyld, er en omstændighed, der i streng og uundgåelig forstand vil kunne overføres på de faktiske omstændigheder, der angår spørgsmålet om, hvorvidt den femte virksomhed, som er mistænkt for at have deltaget i samme kartel, dvs. Pometon, deltog heri.
- 93 Såfremt en virksomhed frit beslutter at vælge den hybride procedure i stedet for at indgive et forligsindlæg til Kommissionen, kan denne virksomhed imidlertid ikke ved at påberåbe sig princippet om uskyldsformodning kræve, at Kommissionen i sin egenskab af myndighed, der har kompetence vedrørende overholdelse af reglerne på konkurrenceområdet, i forligsafgørelsen helt skal se bort fra bestemte omstændigheder, som de andre virksomheder, der har indgået forlig, har vedkendt sig, og som – selv hvis de henviser til adfærd, der vedrører sagsøgeren, og denne har trukket sig fra forligsproceduren – er relevante for at fastslå dette kartel i sin helhed.
- 94 Kommissionens argument med henblik på i denne henseende at gøre gældende, at sagsøgerens ræsonnement i praksis ville svare til at indrømme virksomheder, der trækker sig fra en forligsprocedure, en slags »bødefritagelse«, kan i øvrigt heller ikke tiltrædes.
- 95 Det retlige spørgsmål, som sagsøgeren har rejst i denne henseende, har nemlig ikke til hensigt at bestride Kommissionens beføjelse til at pålægge sagsøgeren en bøde, men vedrører derimod forpligtelsen til upartiskhed, som denne institution skal overholde ved behandlingen af sagsøgerens sag vedrørende slibemidler, og, som følge heraf, ligeledes overholdelsen af princippet om uskyldsformodning inden for rammerne af en hybrid, kronologisk forskudt procedure.
- 96 En virksomheds ret til at trække sig fra en forligsprocedure kan imidlertid ikke også give den ret til en ubestridelig uskyldsformodning, dvs. en formodning, der ikke vil kunne afkræftes ved et bevis på det modsatte, et bevis, som det i den foreliggende sag tilkommer Kommissionen at fremlægge, netop ved en kontradiktorisk procedure over for den pågældende virksomhed.
- 97 Følgelig gør en sådan procedure, uagtet at den er hybrid og kronologisk forskudt, det ikke desto mindre muligt dels for Kommissionen at udføre sin opgave med hensyn til overvågning og bekæmpelse af enhver adfærd, der kan hindre, begrænse eller fordreje den frie konkurrence inden for

enhedsmarkedet (artikel 101, stk. 1, TEUF), dels for de berørte virksomheder fuldt ud at påberåbe sig deres ret til forsvar, netop inden for rammerne af en direkte og kontradiktorisk konfrontation med Kommissionen.

- 98 Sagsøgeren har i øvrigt ikke gjort gældende, at en sådan kronologisk forskydning mellem disse to procedurer, selv om de gennemføres, som sådan er i strid med de relevante bestemmelser i de forordninger, der finder anvendelse på dette område, eller med bestemmelserne i chartrets artikel 41 om EU-institutionernes forpligtelse til upartiskhed. Sagsøgeren mener derimod, at en sådan kronologisk forskydning mellem forligsafgørelsen og den anfægtede afgørelse i den foreliggende sag skader den uskyldsformodning, som sagsøgeren er omfattet af, indtil dennes skyld er blevet retmæssigt fastlagt.
- 99 Det skal ikke desto mindre i denne henseende bemærkes, at afgørelsen om at indlede en kontradiktorisk procedure over for en virksomhed, der har trukket sig fra en forligsprocedure, ikke pålægger Kommissionen at udsætte eller indstille vedtagelsen af foranstaltninger, der er »passende [...] til at bringe [det omhandlede kartel] til ophør« (artikel 105 TEUF), navnlig foranstaltninger, der vedrører de andre virksomheder, som har vedgået deres ansvar, og som i den forbindelse har indgivet et endeligt forligsindlæg. Vedtagelsen af en forligsafgørelse, når alle de retlige betingelser tillader det, opfylder i virkeligheden den almene og højere interesse i at sikre konkurrencen til forbrugernes fordel. Det fremgår nemlig ligeledes af tredje betragtning til Kommissionens forordning (EU) nr. 2015/1348 af 3. august 2015 om ændring af forordning nr. 773/2004 (EUT 2015, L 208, s. 3), at »[f]orbrugernes interesse i, at hemmelige karteller afsløres og straffes, opvejer interessen i, at de virksomheder, som har sat Kommissionen i stand til at afsløre og skride ind over for kartellet, pålægges bøder [...]«
- 100 For det første er der således ingen EU-retlig bestemmelse, der finder anvendelse i den foreliggende sag, som forpligter Kommissionen til at vedtage en forligsafgørelse samtidig med en overtrædelses- og sanktionsafgørelse i forhold til en virksomhed, der til gengæld har trukket sig fra forligsproceduren, eller som end ikke til at begynde med har indvilget i at deltage i en sådan procedure. I denne forbindelse følger muligheden for en kronologisk forskydning udtrykkeligt af punkt 19 i meddelelsen om forligsprocedurer, hvori følgende præciseres:
- »Såfremt parterne afstår fra at indgive en forligsanmodning, vil den endelige beslutning blive vedtaget efter den procedure, der følger af de generelle regler i navnlig artikel 10, stk. 2, artikel 12, stk. 1, og artikel 15, stk. 1, i forordning (EF) nr. 773/2004 og ikke efter forligsproceduren.«
- 101 For det andet, og som følge af ovenstående, selv i den særlige sammenhæng med en hybrid, kronologisk forskudt procedure, giver de gældende EU-retlige bestemmelser på området Kommissionen mulighed for effektivt at udføre sin opgave med hensyn til overvågning og bekæmpelse af karteller, dog på betingelse af, at den fuldt ud overholder sin forpligtelse til upartiskhed såvel som uskyldsformodningen i forhold til den part, der har afstået fra forlig, og som har valgt at lade sin sag behandle af denne institution inden for rammerne af en særskilt kontradiktorisk procedure.
- 102 Under en sådan kontradiktorisk procedure kan den berørte virksomhed nemlig under påberåbelse af bl.a. alle de beføjelser, der knytter sig til retten til forsvar, hvilken den er omfattet af gennem EU-retten, dels bestride ethvert bevis, som Kommissionen har fremlagt mod den, dels samtidig gøre ethvert argument gældende, der kan tjene til dens forsvar.
- 103 Af alle disse grunde skal det i betragtning af såvel de redaktionelle forbehold, som Kommissionen tog ved affattelsen af forligsafgørelsen, som det materielle indhold af disse forbehold fastslås, at de omtvistede bemærkninger vedrørende sagsøgeren i nævnte afgørelse ikke kan anses for en antydning af denne institutions manglende upartiskhed i forhold til sagsøgeren og derved heller ikke som manglende overholdelse af formodningen om sagsøgerens uskyld i den anfægtede afgørelse.
- 104 Af alle disse grunde skal det første anbringende således forkastes.

B. Om det andet anbringende om tilsidesættelse af artikel 101 TEUF og af EØS-aftalens artikel 53, om en utilstrækkelig og selvmodsigende begrundelse samt om tilsidesættelse af retten til forsvar og af reglerne om bevisbyrde, for så vidt som Kommissionen tilregnede sagsøgeren deltagelse i kartellet

- 105 Dette anbringende består af tre led. Inden for rammerne af de to første led har sagsøgeren bestridt sin deltagelse i begge det hævdede kartels to dele, hvor den første del vedrører beregningsmetoden for skrotillægget, og den anden del samordningen med hensyn til individuelle kunder. Inden for rammerne af det tredje led har sagsøgeren gjort gældende, at denne ikke deltog i den hævdede samlede og vedvarende overtrædelse. Til støtte for disse tre led har sagsøgeren nærmere bestemt påberåbt sig, at det bevismateriale, som Kommissionen støttede sig på i den anfægtede afgørelse, var utilstrækkeligt, idet bevismidlerne ifølge sagsøgeren var upræcise, usammenhængende og selvmodsigende.
- 106 Inden undersøgelsen af hvert enkelt af nærværende anbringendes tre led skal der indledningsvis erindres om reglerne om bevisbyrde og bevisoptagelse.

1. Indledende bemærkninger vedrørende bevisbyrde og bevisoptagelse

- 107 Artikel 2 i forordning nr. 1/2003 fastsætter udtrykkeligt, at »bevisbyrden for overtrædelse [af artikel 101, stk. 1, TEUF eller artikel 102 TEUF] [påhviler] den part eller myndighed, der gør overtrædelsen gældende«. Kommissionen skal således føre bevis for de fastslåede overtrædelser og for, at de omstændigheder, som udgør overtrædelsen, faktisk foreligger (jf. i denne retning dom af 12.4.2013, CISAC mod Kommissionen, T-442/08, EU:T:2013:188, præmis 91 og den deri nævnte retspraksis).
- 108 Såfremt der foreligger en tvivl hos Retten, når den skal vurdere, om Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for en virksomheds skyld i forbindelse med en overtrædelse af artikel 101 TEUF, skal dette følgelig i overensstemmelse med princippet om uskyldsformodning komme den virksomhed til gode, der er adressat for den afgørelse, hvorved der fastslås en overtrædelse (jf. i denne retning dom af 12.4.2013, CISAC mod Kommissionen, T-442/08, EU:T:2013:188, præmis 92 og den deri nævnte retspraksis).
- 109 Det er således i denne sammenhæng nødvendigt, at Kommissionen tager hensyn til præcise og samstemmende beviser, der gør det muligt at fastslå, at den overtrædelse og den sanktion, som der er tale om, er blevet retmæssigt godtgjort, dvs. i overensstemmelse med gældende retsregler, herunder navnlig retten til et forsvar, som er sikret enhver, der er anklaget for en lovovertrædelse. Hver enkelt af de af Kommissionen fremlagte beviser skal dog ikke nødvendigvis opfylde disse kriterier i forhold til hvert enkelt led i overtrædelsen. Det er tilstrækkeligt, at den række indicier, som nævnte institution har påberåbt sig, bedømt i deres helhed opfylder dette krav (jf. i denne retning dom af 26.1.2017, Kommissionen mod Keramag Keramische Werke m.fl., C-613/13 P, EU:C:2017:49, præmis 52, og af 12.4.2013, CISAC mod Kommissionen, T-442/08, EU:T:2013:188, præmis 96 og 97).
- 110 Da forbuddet mod at deltage i konkurrencebegrænsende praksis og aftaler såvel som de sanktioner, der kan ifaldes ved at overtræde dette forbud, er almindeligt kendt, er det hyppigt forekommende, at kartelaktiviteterne i stadig stigende grad gennemføres hemmeligt, at møderne mellem repræsentanterne for virksomhederne afholdes i al hemmelighed, oftest i et tredjeland, og at dokumenterne herom begrænses til et absolut minimum, netop med det formål at undgå opsporing af kartellet og sanktioner, der med god grund er hårde.
- 111 Selv i tilfælde, hvor Kommissionen opdager dokumenter, der udtrykkeligt viser en ulovlig kontakt mellem erhvervsdrivende fra de berørte selskaber, som f.eks. referater fra et møde, er disse således normalt kun brudstykkeagtige og spredte, hvorfor det ofte viser sig nødvendigt at rekonstruere visse

- enkeltheder ved hjælp af følgeslutninger (dom af 7.1.2004, Aalborg Portland m.fl. mod Kommissionen, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P og C-219/00 P, EU:C:2004:6, præmis 55 og 56, og af 26.1.2017, Kommissionen mod Keramag Keramische Werke m.fl., C-613/13 P, EU:C:2017:49, præmis 50).
- 112 Derfor må den omstændighed, at der foreligger en konkurrencebegrænsende praksis eller aftale, i de fleste tilfælde udledes ved en slutning ud fra et vist antal sammenfaldende omstændigheder og indicier, der, når de betragtes samlet, og i mangel af en anden logisk forklaring kan udgøre beviset for en tilsidesættelse af konkurrencereglerne (dom af 17.9.2015, Total Marketing Services mod Kommissionen, C-634/13 P, EU:C:2015:614, præmis 26, og af 26.1.2017, Kommissionen mod Keramag Keramische Werke m.fl., C-613/13 P, EU:C:2017:49, præmis 51).
- 113 Stillet over for disse stadig mere utilgængelige tilfælde af konkurrencebegrænsende praksis kan Kommissionen bl.a. tage hensyn til forhold, der ligger uden for overtrædelsesperioden, hvis disse forhold kan henføres til den række indicier, som Kommissionen har påberåbt sig for at bevise den pågældende overtrædelse. Den kan på denne måde henvise til faktiske omstændigheder før en konkurrencebegrænsende adfærd med henblik på at bekræfte indholdet af et objektivt bevis (jf. i denne retning dom af 2.2.2012, Denki Kagaku Kogyo og Denka Chemicals mod Kommissionen, T-83/08, ikke trykt i Sml., EU:T:2012:48, præmis 188), eller endda til faktiske omstændigheder efter en sådan adfærd (dom af 16.6.2015, FSL m.fl. mod Kommissionen, T-655/11, EU:T:2015:383, præmis 178).
- 114 Når Kommissionen i øvrigt har påberåbt sig dokumentbeviser til støtte for sin konstatering af, at der er sket en overtrædelse af konkurrenceretten, påhviler det imidlertid de omhandlede virksomheder ikke alene at fremlægge et sandsynligt alternativ til Kommissionens opfattelse, men tillige at påvise, at de beviser, som denne har anvendt i den anfægtede afgørelse, er utilstrækkelige til at bevise den formodede overtrædelse (jf. dom af 16.6.2015, FSL m.fl. mod Kommissionen, T-655/11, EU:T:2015:383, præmis 181 og den deri nævnte retspraksis).
- 115 For så vidt i øvrigt angår de bevismidler, der kan påberåbes for at godtgøre en overtrædelse af artikel 101 TEUF, er det princip, som gælder i EU-retten, princippet om den frie bevisbedømmelse, hvoraf følger, dels at det ikke for Retten er muligt at anfægte antagelsen af et bevisement til realitetsbehandling, når beviset er opnået lovligt, dels at det eneste relevante kriterium for at vurdere beviser, der er lovligt frembragt, er bevisets troværdighed (dom af 19.12.2013, Siemens m.fl. mod Kommissionen, C-239/11 P, C-489/11 P og C-498/11 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2013:866, præmis 128).
- 116 Ud fra almindelige bevisregler afhænger troværdigheden og dermed bevisværdien af et dokument af dets oprindelse, omstændighederne ved dets udarbejdelse, adressaten for dokumentet og indholdets fornuftige og pålidelige karakter.
- 117 Det må således anses for at være af væsentlig betydning, at dokumenterne er udarbejdet i umiddelbar tilknytning til de faktiske omstændigheder eller af et direkte vidne til disse omstændigheder. Dette er særligt tilfældet for dokumenter, der kan henføres direkte til møder, hvor planlægningen og gennemførelsen af kartellet er blevet behandlet, og som tydeligvis er udarbejdet uden tanke for, at dokumenterne skulle komme til uvedkommendes kundskab (jf. i denne retning dom af 27.9.2012, Shell Petroleum m.fl. mod Kommissionen, T-343/06, EU:T:2012:478, præmis 207, og af 15.12.2016, Philips og Philips France mod Kommissionen, T-762/14, ikke trykt i Sml., EU:T:2016:738, præmis 109).
- 118 Ud fra denne synsvinkel kan erklæringer fra andre anklagede virksomheder få stor betydning med henblik på at fastslå, at der foreligger et kartel. I særdeleshed har erklæringer afgivet i forbindelse med en anmodning om at blive omfattet af Kommissionens straflempelsesprogram (jf. tredje betragtning til forordning 2015/1348, nævnt i præmis 99 ovenfor) en høj bevisværdi (jf. i denne retning dom af 8.7.2004, JFE Engineering m.fl. mod Kommissionen, T-67/00, T-68/00, T-71/00 og T-78/00,

EU:T:2004:221, præmis 205, 211 og 212, og af 20.5.2015, Timab Industries og CFPR mod Kommissionen, T-456/10, EU:T:2015:296, præmis 115). Ethvert forsøg fra den virksomhed, der har fremsat en anmodning om straflempe, på at vildlede Kommissionen kan således skabe tvivl angående oprigtigheden og samarbejdsviljen hos virksomheden og dermed fratage denne muligheden for at drage nytte af dette samarbejde (jf. i denne retning dom af 19.12.2013, Siemens m.fl. mod Kommissionen, C-239/11 P, C-489/11 P og C-498/11 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2013:866, præmis 138).

- 119 Af denne grund kan en erklæring fra en virksomhed, der anklages for at have deltaget i et kartel, hvis rigtighed bestrides af flere andre anklagede virksomheder, ikke uden støtte i andre beviser betragtes som et tilstrækkeligt bevis for, at en overtrædelse er begået af disse sidste virksomheder, idet den krævede grad af bestyrkelse kan være mindre, henset til troværdigheden af de pågældende erklæringer (dom af 19.12.2013, Siemens m.fl. mod Kommissionen, C-239/11 P, C-489/11 P og C-498/11 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2013:866, præmis 135, og af 26.1.2017, Kommissionen mod Keramag Keramische Werke m.fl., C-613/13 P, EU:C:2017:49, præmis 28).
- 120 Med henblik på at anvende beviset for den af Kommissionen hævdede overtrædelse skal hvert enkelt af de beviser, som denne institution har fremlagt, når alt kommer til alt, ikke nødvendigvis være præcist og i sig selv udgøre et selvstændigt bevis for overtrædelsen, idet det er tilstrækkeligt, at den kontradiktoriske sammenhæng i sin helhed og den række indicier og beviser, som Kommissionen har fremlagt, bedømt samlet lever op til de grundlæggende krav med hensyn til bevis for skyld, således at Unionens retsinstanser, når disse eventuelt senere skal varetage prøvelsen af overtrædelsesafgørelsen, kan fastslå, at skyldsspørgsmålet er blevet retmæssigt afgjort (jf. præmis 109 ovenfor).

2. Om det andet anbringendes første led om sagsøgerens angiveligt manglende deltagelse i kartellets første del, der vedrørte beregningsmetoden for »skrottillægget«

a) Parternes argumenter

- 121 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionens konklusion, hvorefter sagsøgeren deltog i kartellet vedrørende beregningsmetoden for skrottillægget, er fejlagtig, og at den ikke er støttet på beviser. Virksomheden har anført, at skrottillægget ikke kunne anvendes automatisk, men krævede dels en regelmæssig udveksling af kommunikation mellem de berørte virksomheder, dels afholdelse af møder og forskellige kontakter, hvilket udgjorde selve kernen i kartellet.
- 122 I denne henseende har sagsøgeren for det første anført, at det ikke var tilstrækkeligt, at hver enkelt producent konsulterede prisindekserne for skrot, nærmere bestemt CAEF 225-indekset for Italiens vedkommende og Euroferindekset for de øvrige EØS-landes vedkommende, og derefter på egen hånd beregnede størrelsen af skrottillægget ved hjælp af den tidligere aftalte formel. Det fremgår derimod af Kommissionens konstateringer i den anfægtede afgørelse (40., 121., 124. og 125. betragtning), at producenterne, for at fastsætte skrottillægget, havde brug for at modtage den meddelelse, som Winoa hver måned skulle udsende pr. e-mail til alle deltagerne i kartellet (herefter »regnearket«), eller, hvis dette ikke var muligt, at konsultere Winoas websted, hvor sidstnævnte part nemlig fra og med maj 2004 offentliggjorde oplysninger om skrottillægget, idet denne part ligeledes informerede de andre parter om offentliggørelsen.
- 123 I denne forbindelse har sagsøgeren under alle omstændigheder gjort gældende, at denne aldrig fra Winoa modtog hverken regnearkene eller meddelelsen om, at Winoa havde offentliggjort skrottillægget på sit websted. Sagsøgeren har desuden bestridt, at en sådan offentliggørelse kunne erstatte udsendelsen af regnearkene (127. betragtning til den anfægtede afgørelse).

- 124 Hvad for det andet angår deltagelsen i visse møder har sagsøgeren anført, at ud af 27 møder, der angiveligt fandt sted i perioden frem til den 16. maj 2007, deltog virksomheden kun i to møder med de andre berørte virksomheder – det første den 28. september 2004 og det andet den 9. juni 2005 (69. betragtning til den anfægtede afgørelse).
- 125 Særligt fandt der intet møde sted den 16. maj 2007. Milano-mødet (Italien), der er nævnt i 52.-56. betragtning til den anfægtede afgørelse, blev ifølge sagsøgeren i virkeligheden afholdt den 17. maj 2007, dvs. dagen efter, at sagsøgeren frasolgte sine aktiviteter inden for sektoren for slibemidler til Winoa og således endeligt forlod nævnte marked (11., 129. og 166. betragtning til den anfægtede afgørelse).
- 126 Hvad for det tredje angår de øvrige kontakter har sagsøgeren gjort gældende, at det ikke fremgår af de i den anfægtede afgørelse (48.-55. betragtning) påberåbte dokumenter, at denne parts kontakter med de andre karteldeltagere var af en sådan karakter, at de kunne bevise, at denne part fra 2004 fortsatte med at anvende det i oktober 2003 aftalte skrottillæg.
- 127 Sluttelig gengav Kommissionen de faktiske omstændigheder forkert, ligesom den ikke godtgjorde, at sagsøgeren var indblandet i hemmelige kontakter.
- 128 Kommissionen har bestridt denne argumentation.

b) Rettens bemærkninger

1) Om sagsøgerens indledende rolle i forbindelse med indførelsen af skrottillægget i 2003

- 129 Sagsøgeren har ikke rejst tvivl om sit indledende ansvar for kartellets første del fra og med den 3. oktober 2003. Nævnte part havde desuden heller ikke bestridt et sådant ansvar i sin besvarelse af klagepunktsmeddelelsen af 3. december 2004 (114. og 160. betragtning til den anfægtede afgørelse). Det er dermed ubestridt, at sagsøgeren ikke alene indgik aftalen vedrørende beregningsmetoden for skrottillægget med Winoa og Ervin under det møde, som repræsentanterne for disse tre virksomheder afholdt den 3. oktober 2003 i en restaurant ved Gardasøen (Italien), men at denne part ligeledes spillede en vigtig rolle i 2003 i forbindelse med forberedelsen af dette møde og valget af det nye system til ensartet beregning.
- 130 Derudover fremgår det af sagsakterne, at sagsøgeren efter indgåelsen af aftalen den 3. oktober 2003 var indblandet i samordningen og den faktiske gennemførelse af det nye system til beregning af skrottillægget. Denne indblanding er nemlig bekræftet for det første af en række e-mails, som sagsøgeren udvekslede med Winoa i oktober 2003 (42.-45. betragtning til den anfægtede afgørelse), og som sagsøgeren ikke har bestridt, samt ved e-mailen af 1. december 2003 fra Pometon Deutschlands »general manager« til sagsøgerens administrerende direktør (46. betragtning). Særligt dette dokument viser klart, at sagsøgeren bad sit tyske datterselskab om at anvende skrottillægget, en instruks, der faktisk er helt i overensstemmelse med det omhandlede kartels strategi. Endelig viser Winoas interne e-mail af 9. december 2003, at indførelsen af nævnte tillæg i Winoas og i sagsøgerens spanske datterselskaber ligeledes var genstand for en samordning mellem disse virksomheder (47. betragtning til den anfægtede afgørelse).
- 131 Disse faktiske omstændigheder er ligeledes ubestridte.

2) *Om den automatiske anvendelse af skrottillægget efter den 1. februar 2004*

- 132 Formlen for ensartet beregning af skrottillægget, således som denne blev aftalt på mødet den 3. oktober 2003 og ifølge Kommissionen anvendt af alle karteldeltagerne fra og med februar 2004, er beskrevet i 37. betragtning til den anfægtede afgørelse.
- 133 Denne formel var for hele EØS-området, bortset fra det italienske marked, baseret på Euroferindekset for skrotprisen. Dette indeks blev offentliggjort hver måned frem til den 2. marts 2016 på Eurofers hjemmeside, den europæiske jern- og stålsammenslutning. Det blev beregnet på grundlag af gennemsnitsprisen i euro pr. ton ud fra priserne for udbud og efterspørgsel, hvilke blev indsamlet hos de vigtigste aktører i Tyskland, Frankrig, Italien og Det Forenede Kongerige (syvende betragtning til den anfægtede afgørelse).
- 134 Hvad derimod angik Italien, hvor skrotpriserne var betydeligt højere end i de fleste andre europæiske lande, var formlen baseret på CAEF 225-indekset, nærmere bestemt et nationalt indeks, der blev fastlagt af handelskammeret i Milano og offentliggjort på Assofermets websted, den italienske sammenslutning af virksomheder, der er aktive inden for sektoren for stålprodukter.
- 135 Til forskel fra Euroferindekset bestod CAEF 225-indekset ikke i en månedlig enhedsværdi, dvs. et enkelt nøgletal, men i et interval med en minimumspris og en maksimumspris, som Assofermet offentliggjorde hver anden uge (37. og 126. betragtning til den anfægtede afgørelse).
- 136 På grundlag af disse oplysninger blev skrottillægget imidlertid ifølge aftalens ordlyd beregnet ved som »kompensation« at trække tallet 68 fra Euroferindekset, henholdsvis tallet 62 fra CAEF 225-indekset. For at opnå den grundpris for slibemidler, som skulle anvendes i forhold til kunderne, blev det således opnåede beløb lagt sammen med de øvrige omkostninger, navnlig med den faktiske købspris for skrottet.
- 137 Sagsøgeren har imidlertid – vel at mærke uden i sine skriftlige indlæg at have bestridt denne beregningsmetode – anført, at de berørte producenter ikke kunne anvende skrottillægget automatisk alene på grundlag af disse to indekser.
- 138 For at anvende dette tillæg var det nemlig ifølge sagsøgeren nødvendigt, at den enkelte producent hver måned modtog regnearket, dvs. den månedlige e-mail med information om skrottillægget, som Winoa frem til midten af 2007 havde ansvaret for at udsende til deltagerne i kartellet, eller at den enkelte producent fra og med maj 2004 konsulterede de oplysninger vedrørende skrottillægget, som blev offentliggjort på Winoas websted.
- 139 Som svar på et spørgsmål fra Retten har sagsøgeren i retsmødet gjort gældende, at det særligt i Italien var meget vanskeligt at anvende skrottillægget uden at kunne støtte sig på de oplysninger, der fremgik af regnearkene, eftersom CAEF 225-indekset bestod af et prisinterval, der blev offentliggjort hver anden uge, hvilket nærmere bestemt betød fire nøgletal om måneden (jf. præmis 135 ovenfor). I retsmødet har sagsøgeren endvidere i den forbindelse præciseret, at omdannelsen af disse fire nøgletal til et enkelt beløb blev foretaget af Winoa i regnearkene, hvilke i øvrigt ikke alene angav dette enhedsbeløb, men ligeledes skrottillæggets faktiske størrelse.
- 140 Følgelig er Kommissionens anbringende om sagsøgerens deltagelse i denne første del af kartellet ifølge sagsøgeren fejlagtigt og ikke begrundet i tilstrækkelige beviser, for så vidt som sagsøgeren aldrig modtog de månedlige regneark, der ifølge denne part var absolut nødvendige for gennemførelsen af kartellets første del, og end ikke modtog Winoas e-mail, hvorigennem de andre deltagere i kartellet blev informeret om, at oplysningerne vedrørende skrottillægget fra og med maj 2004 ville blive offentliggjort på Winoas websted, og modtog et direkte link til dette websted (jf. præmis 122 ovenfor).

- 141 Denne argumentation fra sagsøgerens side, der i det væsentlige støttes på det ræsonnement, at det – særligt i Italien – var praktisk uigennemførligt, ja endog umuligt, at anvende aftalen om skrottillægget automatisk, kan imidlertid ikke tiltrædes.
- 142 Hvad for det første angår anvendelsen af aftalen om skrottillægget i Italien skal det, da sagsøgeren ikke har bestridt sin deltagelse i planlægningen og den indledningsvise indførelse af denne aftale, bemærkes, at det ikke er sandsynligt, at Pometon, der i alt væsentlighed var en af arkitekterne bag kartellet, ved den praktiske gennemførelse af denne konkurrencebegrænsende handlingsplan med rimelighed og uden at give anledning til reaktioner fra sine medkontraahenter i kartellet kunne afstå fra at anvende dette tillæg, alene med den begrundelse, at denne part ikke havde modtaget tilstrækkelige oplysninger fra Winoa. Det omhandlede tillæg var som bekendt udtænkt af Pometon og aftalt med de andre berørte virksomheder, netop med henblik på, at det kunne gennemføres selvstændigt og automatisk af hver enkelt part i kartellet, herunder på det italienske marked, der først og fremmest var Pometons.
- 143 Det fremgår i denne henseende udtrykkeligt af de dokumentbeviser, som Kommissionen har fremlagt, såsom e-mailen af 5. september 2003 fra Pometons administrerende direktør til Winoa, at systemet med skrottillægget i virkeligheden var beregnet til at kunne anvendes automatisk, og at de indekser, som dette system skulle baseres på, i øvrigt var blevet valgt af denne grund. Dette bekræfter, at udsendelsen af en månedlig meddelelse til deltagerne i kartellet ikke var strengt nødvendig for at anvende skrottillægget.
- 144 Hvad dernæst angår selve beregningen af skrottillægget i Italien kan sagsøgerens argument, hvorefter denne virksomhed med stor sandsynlighed ikke kunne fastsætte tillægget uden at modtage det af Winoa udarbejdede regneark (jf. præmis 139 ovenfor), heller ikke tiltrædes. Det fremgår nemlig udtrykkeligt af Winoas interne e-mailkorrespondance af 31. maj 2007 – som sagsøgeren har påberåbt sig i retsmødet som svar på et spørgsmål fra Retten – at Winoas ansatte ved fastsættelsen af det CAEF 225-indeksniveau, der skulle tages i betragtning ved beregningen af nævnte tillæg, begrænsede sig til hos handelskammeret i Milano at indsamle det interval, som dette organ fastlagde to gange om måneden, og udregne gennemsnittet af disse fire beløb. Det er imidlertid ubestridt, at denne fremgangsmåde ikke var blevet ændret siden aftalen af 3. oktober 2003 om det nye system til beregning af det omhandlede skrottillæg (jf. præmis 129 ovenfor). Henset til disse omstændigheder er der intet, der gør det muligt at antage, at de andre parter i kartellet ikke i påkommende tilfælde var i stand til at foretage førnævnte udregning.
- 145 Endelig fremgår det af de dokumenter, som Kommissionen henviste til i 125. betragtning til den anfægtede afgørelse, og som var fremlagt af parterne, at Winoa inden indførelsen af det nye system til beregning af skrottillægget allerede hver måned til sagsøgeren fremsendte såvel et regneark med angivelse af det tidligere indeks, som skrottillægget da var baseret på, som størrelsen af dette tillæg. Dette bekræftes nemlig dels af den telefax, som sagsøgerens administrerende direktør sendte til Winoa den 14. februar 2003, dels ved adskillige af disse regneark, der indgår i Kommissionens sagsakter. Henset til sagsøgerens indblanding ved oprettelsen af det nye system (jf. præmis 129 og 130 nedenfor) er det dog næppe sandsynligt, at Winoa fra den 1. februar 2004 skulle have ophørt med at sende regnearkene til sagsøgeren, alt imens det var aftalt, at Winoa skulle tage sig af de månedlige meddelelser om skrottillægget, hvilke var tiltænkt deltagerne i kartellet (38. betragtning til den anfægtede afgørelse).
- 146 Til syvende og sidst fremgår det af samtlige de bevismidler, der er blevet behandlet i præmis 141-144 ovenfor, at der ikke kan rejses tvivl om den automatiske anvendelse af kartellets første del alene på det grundlag, at indførelsen af beregningsmetoden for skrottillægget var ledsaget af indførelsen af et system til månedlig underretning, ja endog samordning, hvilket Winoa sørgede for.

147 Henset til alle disse grunde, og idet Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for, at skrottillægget under alle omstændigheder kunne anvendes automatisk, er manglen – som påberåbt af sagsøgeren – på dokumentbeviser vedrørende Winoas udsendelse af regnearkene til Pometon under varigheden af denne parts deltagelse i overtrædelsen ikke af en sådan karakter, at dette forhold kan rejse tvivl om denne virksomheds indblanding efter den 1. februar 2004 i kartellets første del.

3) Om kontakterne mellem sagsøgeren og de andre deltagere i kartellet fra og med 2004

148 I betragtning af skrottillæggets automatiske karakter kan sagsøgerens argumentation, hvorefter deltagelsen i møder og andre kontakter var påkrævet for Pometons gennemførelse af kartellets første del fra og med 2004, heller ikke tiltrædes.

149 Hvad for det første angår afholdelsen af møder har sagsøgeren bestridt Kommissionens erklæring i 111. betragtning til den anfægtede afgørelse, hvorefter kontakterne »[i] den periode, der fulgte indførelsen af en ensartet model med henblik på et »skrottillæg« i efteråret 2003, og frem til ændringen af »skrottillægget« i sommeren 2007, var [...] mindre intense«, og har gjort gældende, at Kommissionen anførte, at sagsøgeren kun deltog i 2 ud af de 27 møder, der fandt sted i den pågældende periode.

150 På grund af systemets automatiske karakter, og selv under antagelse af, at de andre deltagere i kartellet, eller nogle af disse, rent faktisk mere eller mindre regelmæssigt afholdt møder med henblik på at følge op på anvendelsen af skrottillægget, gør sagsøgerens manglende deltagelse i sådanne møder det imidlertid ikke muligt at konkludere, at denne virksomhed var ophørt med at anvende nævnte system.

151 Hvad for det andet angår de øvrige kontakter rejser de af sagsøgeren fremførte argumenter heller ikke tvivl om bevisværdien af de bevismidler, som Kommissionen i denne henseende har påberåbt sig til støtte for sine konstateringer vedrørende Pometons deltagelse i kartellets første del.

152 For det første har Kommissionen med rette anført, at Winoas interne e-mail af 24. marts 2004, hvortil der henvises i 48. betragtning til den anfægtede afgørelse, og hvori der refereres en samtale med Pometon Españas administrerende direktør, netop havde til formål at følge op på gennemførelsen af skrottillægget, hvilket således bekræfter Pometons deltagelse i kartellets første del. I denne forbindelse er det af sagsøgeren påberåbte forhold, at denne samtale skulle have drejet sig specifikt om Pometons overholdelse af aftalen om skrottillægget for så vidt angik en af denne virksomheds kunder i Spanien, nemlig selskabet Acerinox, ikke af en sådan karakter, at den afkræfter denne konstatering.

153 For det andet vedrørte de e-mails, der blev udvekslet mellem Würth og Pometon i perioden fra den 16. til den 18. november 2005, og til hvilke der henvises i 50. betragtning til den anfægtede afgørelse, således som Kommissionen har anført, en udvidelse af anvendelsen af det anfægtede system med skrottillægget til leverancer af slibemidler mellem medlemmerne af kartellet.

154 I modsætning til, hvad sagsøgeren har fremført, henviser disse e-mails klart til nævnte system. Særligt påpegede sagsøgerens administrerende direktør i sin e-mail af 17. november 2005 over for Würth, at løsningen med hensyn til at bestemme prisen for salg af slibemidler fra Pometon til Würth i 2006 »ville være at anvende det månedlige skrottillæg, således som det i øjeblikket anvendes på markederne«. Nævnte administrerende direktør henviste således udtrykkeligt til den kendsgerning, at nævnte system blev anvendt af karteldeltagerne, inklusive Pometon, på de pågældende markeder, og han anbefalede med andre ord stærkt at udvide det til leverancer mellem producenter.

155 Endelig bekræftes forekomsten af konkurrencebegrænsende kontakter mellem Pometon og de andre deltagere i kartellet ligeledes af Ervins interne e-mail af 20. marts 2007, hvortil der henvises i 52. betragtning til den anfægtede afgørelse, og hvoraf det fremgår, at Winoas og Pometons repræsentanter havde inviteret afsenderen af denne e-mail til at deltage i et møde i Milano den »16.-17. maj« 2007 med henblik på at drøfte anvendelsen af skrottillægget (jf. præmis 301 nedenfor).

- 156 For det tredje kan henvisningerne i den anfægtede afgørelse (69., 95., 107., 108., 110., 113. og 143. betragtning) til sagsøgerens deltagelse i møder eller andre kontakter mellem deltagerne i kartellet ikke fortolkes således, at Kommissionen selv var af den opfattelse, at sådanne kontakter var nødvendige for gennemførelsen af kartellets første del, da dette ville være i strid med bevismidlerne vedrørende den automatiske karakter af systemet med skrotillægget.
- 157 For det første angår de i præmis 156 ovenfor anførte henvisninger, som sagsøgeren har påberåbt sig, ikke kun kontakter, der specifikt vedrører anvendelsen af kartellets første del fra og med 2004. For det andet bekræfter disse henvisninger, selv hvis de vedrører kartellets første del, på ingen måde, at sådanne kontakter var nødvendige for at anvende skrotillægget, hvorimod de ved hjælp af præcise og samstemmende bevismidler bestyrker Kommissionens konstateringer vedrørende sagsøgerens ansvar for denne første del af kartellet.
- 158 Særligt skal Kommissionens konklusion i 95. betragtning til den anfægtede afgørelse, hvorefter »Pometon var indblandet i hemmelige, konkurrencebegrænsende aftaler vedrørende priser for slibemidler gennem sin deltagelse i flere møder og andre kontakter med sine konkurrenter«, henset til de forudgående konstateringer, forstås således, at den omfatter de indledende kontakter i 2003 med henblik på mødet den 3. oktober 2003. Desuden vedrører denne konklusion ikke kun skrotillægget, men kartellets to dele i deres helhed. Det samme gør sig gældende for 107., 108., 110., 113. og 143. betragtning til den anfægtede afgørelse. Hvad endelig angår møderne den 28. september 2004 og den 9. juni 2005 nævnes disse i 69. betragtning til denne afgørelse kun i forbindelse med sagsøgerens gennemførelse af kartellets anden del i Tyskland (jf. præmis 215-218 nedenfor).
- 159 Heraf følger, at Kommissionen for så vidt angår kartellets første del beviste, at der efter den indledende fase af indførelsen af det nye system med skrotillægget fandt adskillige hemmeligt aftalte kontakter sted mellem Pometon og de andre parter i kartellet (jf. præmis 153-156 ovenfor), møder, som ikke var nødvendige for at gøre det muligt at anvende nævnte system, men som til gengæld havde til formål at følge op på anvendelsen heraf.

4) Konklusion vedrørende beviserne for sagsøgerens deltagelse i kartellets første del

- 160 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det konstateres, at de af sagsøgeren påberåbte beviser ikke gør det muligt at fastslå, at Kommissionen ikke førte tilstrækkeligt bevis for sagsøgerens individuelle ansvar for kartellets første del, under hensyn til dels den automatiske karakter af anvendelsen af skrotillægget (jf. præmis 148 ovenfor), dels den omstændighed, at sagsøgerens begrænsede, men dog betydelige, kontakter med de andre deltagere i kartellet, som Kommissionen (jf. præmis 160 ovenfor) har henvist til, viser, at sagsøgeren ikke alene stod bag indførelsen af dette system, en omstændighed, som denne part ikke har bestridt, men at sagsøgeren ligeledes deltog i opfølgningen på dets anvendelse. Disse konstateringer taget i betragtning er sagsøgerens deltagelse i kartellets første del fuldt ud godtgjort, uden at dette påvirker vurderingen af deltagelsens varighed, da dette spørgsmål som bekendt er genstand for den anfægtelse, som sagsøgeren har fremsat inden for rammerne af nærværende søgsmåls fjerde anbringende (jf. præmis 289-315 nedenfor).

3. Om det andet anbringendes andet led om sagsøgerens angiveligt manglende deltagelse i kartellets anden del, der bestod i en samordning med hensyn til individuelle kunder

a) Parternes argumenter

- 161 Sagsøgeren er på dette punkt af den opfattelse, at rekonstruktionen af de faktiske omstændigheder, der førte frem til det kartel, der er genstand for den anfægtede afgørelse, er usammenhængende og i strid med de beviser, som Kommissionen selv fremlagde, særligt med erklæringerne fra den part, der har

- anmodet om straflempelse, idet denne havde henvist til regelmæssige møder, ikke blot i Tyskland, men også i Italien, hvor »konkurrenterne [ifølge den anden af disse erklæringer] mødtes [...] tre til fire gange om året«.
- 162 I denne henseende har sagsøgeren for det første bemærket, at ingen af erklæringerne fra den part, der har anmodet om straflempelse, nævner Pometon blandt de virksomheder, der deltog i det overordnede system med samordning med hensyn til individuelle kunder. Derimod henvises der i disse erklæringer til hyppige hemmeligt aftalte kontakter mellem de andre deltagere i kartellet, bl.a. angående aktiviteten på markedet i de vigtigste salgsregioner med hensyn til slibemidler i Europa, nærmere bestemt Tyskland, Italien, Spanien, Frankrig og Det Forenede Kongerige.
- 163 Den ene gang, hvor den part, der har anmodet om straflempelse, nævnte Pometon i forbindelse med det tyske marked, refererede i virkeligheden til adfærd, der skal tilskrives Pometon Abrasives, et selskab, der hører under Winoakoncernen, eller til adfærd, der ikke er bekræftet af dokumentbeviser (132. betragtning til den anfægtede afgørelse). For så vidt i øvrigt angår det italienske marked erklærede den part, der har anmodet om straflempelse, angiveligt, at sagsøgeren havde deltaget i to møder, den 6. juni og den 4. oktober 2007, selv om sagsøgeren på disse datoer allerede havde afstået sine aktiviteter inden for sektoren for slibemidler til Winoa.
- 164 Hvad for det andet mere specifikt angår det spanske marked har sagsøgeren peget på, at kontakterne »frem til den 5. april 2004« mellem Pometon og Winoa, som Kommissionen henviste til i 64. betragtning til den anfægtede afgørelse, var rent bilaterale og kun fandt sted over en periode på seks måneder, mellem oktober 2003 og april 2004. Med hensyn til Winoas interne e-mail af 15. juli 2005, hvortil der henvises i 67. betragtning til den anfægtede afgørelse, beviser denne, at der ikke fandtes nogen aftale om fordeling af kunderne.
- 165 Dokumenterne i sagsakterne bekræfter i øvrigt, at der ikke fandt samordning med hensyn til individuelle kunder sted mellem Pometon og Winoa. Dette skulle være tilfældet for et referat fra et møde den 18. maj 2004, der var vedhæftet som bilag til en intern e-mail fra Winoa, hvori der omtales »vanskeligheder med at anvende [skrottillægget] på flere kunder på grund af konkurrencen fra Ilarduya og Pometon vedrørende den faste pris«, og for en intern e-mail fra Winoa af 15. juli 2005, som der henvises til i 67. og 131. betragtning til den anfægtede afgørelse. Under alle omstændigheder blev denne e-mail ikke efterfulgt af noget møde med Pometon.
- 166 Hvad for tredje angår det franske og det belgiske marked har sagsøgeren anført, at Kommissionen i 63. betragtning til den anfægtede afgørelse henviser til en intern e-mail fra Winoa af 19. januar 2004, hvori der refereres en samtale mellem MTS og Winoa, under hvilken Winoa mistænkte Pometon for at have underbudt dennes pris i forhold til en fransk kunde. I modsætning til, hvad Kommissionen har anført, beviser dette dokument, at Winoa betragtede Pometon som en aggressiv konkurrent. Dette er i øvrigt i overensstemmelse med erklæringerne fra den part, der har anmodet om straflempelse, idet denne på ingen måde nævnte Pometon med hensyn til »konkurrenternes kontakter angående Frankrig og Benelux«.
- 167 Hvad for det fjerde angår det tyske marked har sagsøgeren henvist til, at Tyskland ifølge ordlyden af 164. betragtning til den anfægtede afgørelse var det eneste land, hvor kontakterne var organiseret på en struktureret måde. Ud af de 14 multilaterale og 10 bilaterale møder, der fandt sted i den periode, hvor Pometon stadig var aktiv på markedet for slibemidler (dvs. frem til den 16.5.2007), er Pometons tilstedeværelse imidlertid højst bekræftet hvad angår ét multilateralt og ét bilateralt møde. Derudover har sagsøgeren bestridt bevisværdien af den anden erklæring fra den part, der har anmodet om straflempelse, og hvortil der henvises i 68. betragtning til den anfægtede afgørelse. De udgiftsbilag, som sidstnævnte part har fremlagt, vedrører nemlig ikke sagsøgeren. Hvad angår kvitteringen fra hotel NodingerHof, hvor mødet den 16. november 2006 angiveligt fandt sted, beviser denne, at Pometons repræsentanter ikke var til stede ved dette møde, for så vidt som disses navne ikke fremgår af kvitteringen, der udelukkende anfører de andre deltageres navne. Endelig bestyrkes den manglende

troværdighed af førnævnte erklæringer for så vidt angår Pometons angivelige deltagelse i møderne med de andre konkurrenter af, at der i erklæringerne henvises til sagsøgerens deltagelse i et møde den 13. november 2017, selv om Pometon da havde forladt markedet allerede seks måneder tidligere.

- 168 Sagsøgeren har desuden bestridt de dokumentbeviser, som Kommissionen har påberåbt sig for at bestyrke sagsøgerens deltagelse i møderne den 28. september 2004 og den 9. juni 2005. Sagsøgeren har bl.a. anført, at der ikke foreligger noget dokumentbevis for de emner, der blev behandlet på disse møder, og at den part, der har anmodet om straflempelse, ikke i den forbindelse er fremkommet med nogen beskrivelse, end ikke sammenfattende.
- 169 Hvad for det femte angår det italienske marked har sagsøgeren først anført, at Kommissionen på ingen måde har tilskrevet denne virksomhed deltagelse i møder med sine konkurrenter (jf. præmis 161 in fine ovenfor). Dernæst har sagsøgeren anført, at de fem dokumenter, der henvises til i 75.-79. betragtning til den anfægtede afgørelse, og på hvilke Kommissionen har støttet sin begrundelse, ikke gør det muligt »at antage uden enhver rimelig tvivl«, at sagsøgeren deltog i samordningen med hensyn til individuelle kunder.
- 170 Hvad særligt angår det femte dokument (79. betragtning til den anfægtede afgørelse), der indeholder en e-mailkorrespondance fra maj 2008 mellem en medarbejder hos Pometon Abrasives, T., og en medarbejder hos MTS, har sagsøgeren fremhævet, at den e-mail af 28. maj 2008 fra T. til sidstnævnte, hvori det forlyder, at »[s]om De udmærket ved, går [Pometon Abrasives'] politik ikke ud på at sænke priserne, men tværtimod at hæve dem«, vedrørte nævnte selskabs politik efter Winoas erhvervelse heraf, og ikke sagsøgerens politik.
- 171 Kommissionen har bestridt denne argumentation i sin helhed. Den har først præciseret, at den selv anerkendte, at Pometons rolle i kartellets anden del var mindre betydelig, hvorfor den indrømmede denne part en nedsættelse af bødens størrelse med 10% inden for rammerne af de formildende omstændigheder.
- 172 Selv hvis sagsøgeren kun havde sporadiske hemmelige kontakter af bilateral karakter og kun vedrørende bestemte lande, var disse dokumenterede kontakter ikke desto mindre betydelige og et bevis for, at kartellet forelå, og at Pometon deltog heri.

b) Rettens bemærkninger

- 173 Kartellets anden del vedrører samordningen af de forretningsvilkår, som deltagerne praktiserede i forhold til bestemte individuelle kunder med henblik på at begrænse priskonkurrencen for så vidt angik disse kunder. Kommissionen er nærmere bestemt af den opfattelse, at deltagerne i kartellet – i overvejende bilateral sammenhæng – drøftede konkurrenceparametre med hensyn til, hvilke salgspriser for slibemidler der skulle anvendes over for deres respektive kunder, hvorimod kvalitet, service og andre forretningsvilkår fortsat skulle være undergivet konkurrence.
- 174 Således fastslog Kommissionen i 57. betragtning til den anfægtede afgørelse følgende:

»Det bevismateriale, der indgår i sagsakterne, særligt flere dokumenter vedrørende kontrolbesøg, og andre dokumenter, som den part, der har anmodet om straflempelse, har fremlagt, viser, at Pometon ligeledes samordnede sin adfærd med de andre deltagere i overtrædelsen for så vidt angik individuelle kunder. Sideløbende med samordningen med hensyn til skrottillægget (jf. f.eks. 35., 45., 52., 61. og 77. betragtning) havde deltagerne principielt aftalt ikke at kapre hinandens faste kunder, i det mindste ikke gennem prisnedsættelser, at samordne priserne, herunder prisstigninger, og at anvende overpriser, hvis en kunde havde flere leverandører (76., 78. og 79. betragtning). Selv om denne adfærds form og intensitet varierede fra en medlemsstat til en anden, gjaldt det samme overordnede princip: at afholde sig fra priskonkurrence for så vidt angik individuelle kunder.«

1) Indledende bemærkninger vedrørende rækkevidden af det andet anbringendes andet led

- 175 Det skal indledningsvis bemærkes, at Kommissionen i den anfægtede afgørelse (58. og 59. betragtning) anerkender, at selv om kontakterne mellem Ervin og Winoa med henblik på at samordne deres adfærd over for individuelle kunder var hyppigere, deltog sagsøgeren kun sporadisk i sådanne kontakter, hovedsageligt når et af medlemmerne ikke overholdt eller var under mistanke for ikke at overholde kartellets anden del.
- 176 Kommissionen vurderer derimod (225. og 226. betragtning til den anfægtede afgørelse), at denne omstændighed ikke udelukker Pometons deltagelse i eller ansvar for kartellets anden del, alt imens denne virksomheds mere begrænsede deltagelse i denne del af kartellet ikke desto mindre vil kunne tages i betragtning inden for rammerne af de formildende omstændigheder. Kommissionen indrømmede af denne grund sagsøgeren en nedsættelse af bødens størrelse med 10%, fuldstændig som den i øvrigt havde gjort i forligsafgørelsen (103. betragtning) hvad angik MTS og Würth, der ligeledes havde bidraget i mindre omfang end Winoa og Ervin til kartellets anden del.
- 177 Sagsøgeren har desuagtet bestridt ethvert ansvar for denne anden del af kartellet.
- 178 I denne henseende skal der indledningsvis erindres om, at der i retspraksis sondres mellem på den ene side en konstatering af en virksomheds ansvar for en samlet og vedvarende overtrædelse i sin helhed, om end denne virksomhed kun har deltaget i en del af den hemmeligt aftalte adfærd, og på den anden side omfanget af denne virksomheds individuelle ansvar for overtrædelser på grundlag af den adfærd, der kan tilregnes denne part specifikt, med henblik på udregningen af den bøde, der udelukkende kan pålægges i overensstemmelse med princippet om individuel tilpasning af sanktionen.
- 179 En virksomhed, der forsætligt har deltaget i en samlet og vedvarende overtrædelse gennem adfærd, der kan tilregnes denne part specifikt, kan nemlig ligeledes ifalde ansvar for adfærd, der gennemføres af andre virksomheder inden for rammerne af samme kartel gældende for hele den periode, hvor sagsøgeren har deltaget i nævnte overtrædelse (jf. præmis 243-249 nedenfor).
- 180 Den omstændighed, at en virksomhed ikke har deltaget i samtlige de elementer, som skal være til stede, for at der er tale om et kartel, eller at den kun har spillet en mindre rolle i visse aktiviteter, som den har deltaget i, er således ikke relevant med hensyn til beviset for, at virksomheden har begået en overtrædelse af konkurrencereglerne, idet disse omstændigheder kun skal tages i betragtning ved vurderingen af grovheden af dens deltagelse i den omhandlede overtrædelse og i givet fald ved udmålingen af bøden (dom af 7.1.2004, Aalborg Portland m.fl. mod Kommissionen, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P og C-219/00 P, EU:C:2004:6, præmis 86, og af 6.12.2012, Kommissionen mod Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, præmis 45).
- 181 I denne forbindelse nævner punkt 29, tredje led, i retningslinjerne for beregning af bøder i øvrigt blandt de formildende omstændigheder, der kan lægges til grund over for en virksomhed, bevis for, at dens deltagelse i overtrædelser er stærkt begrænset, og at den i den periode, hvor den har været deltager i de ulovlige aftaler, i praksis har undladt at anvende dem ved at udøve en konkurrencemæssig korrekt adfærd på det pågældende marked.
- 182 Henset til den foreliggende sag følger det heraf, at Pometons begrænsede deltagelse i de talrige møder og andre kontakter, der fandt sted i anledning af kartellets anden del, ikke udelukker nævnte virksomheds ansvar for denne anden del, såfremt Kommissionen i overensstemmelse med de kriterier vedrørende retspraksis, som der erindres om i præmis 245 og 246 nedenfor, beviser, at denne virksomhed havde til hensigt at bidrage til den samlede og vedvarende overtrædelse i sin helhed, hvilket undersøges i præmis 252-269 nedenfor.

- 183 Den omstændighed, som Kommissionen i øvrigt ikke har bestridt (jf. præmis 172 og 173 ovenfor), at sagsøgeren hverken deltog i det strukturerede samordningssystem, der blev organiseret i form af multilaterale møder ca. to gange om året i Tyskland (68. og 164. betragtning til den anfægtede afgørelse), eller i de møder, der blev afholdt regelmæssigt i Italien (jf. præmis 162 ovenfor og 222 nedenfor), betyder således ikke nødvendigvis, at sagsøgeren ikke deltog i samordningen med hensyn til individuelle kunder.
- 184 Følgelig er der inden for rammerne af nærværende led alene anledning til at undersøge sagsøgerens individuelle ansvar for kartellets anden del, idet det efterprøves, om det af Kommissionen påberåbte bevismateriale har en tilstrækkelig bevisværdi til at godtgøre, at den hemmeligt aftalte adfærd, som Kommissionen i den anfægtede afgørelse tilregnede sagsøgeren i forbindelse med prissamordningen i forhold til bestemte kunder, faktisk forelå.

2) Undersøgelse af bevismaterialet vedrørende sagsøgerens deltagelse i kartellets anden del

- 185 Det skal indledningsvis bemærkes, at Kommissionen har medgivet, at der kun er bevis for Pometons deltagelse i kartellets anden del i fem EU-medlemsstater, nærmere bestemt Belgien, Tyskland, Spanien, Frankrig og Italien.
- 186 Det skal derfor efterprøves, om der, henset til samtlige de beviser, som parterne har påberåbt sig, er ført tilstrækkeligt bevis for konstateringerne angående Pometons adfærd inden for rammerne af kartellets anden del.

i) Det spanske marked

- 187 Hvad for det første angår det spanske marked har Kommissionen støttet sig på adskillige dokumentbeviser, der godtgør, at der fandt bilaterale kontakter sted mellem Pometon og Winoa på nævnte marked over en længere periode mellem den 20. februar 2003 og den 15. juli 2005. Det drejer sig først og fremmest om en e-mailkorrespondance fra den 22. oktober og den 21. november 2003 mellem sagsøgerens administrerende direktør og Winoa (61. og 62. betragtning til den anfægtede afgørelse), dernæst om referater af bilaterale møder og af telefonsamtaler mellem Winoas spanske datterselskab og Pometon, som fandt sted mellem den 20. februar 2003 og den 5. april 2004, og som er affattet af en ansat hos Winoa, der deltog heri (64. betragtning til den anfægtede afgørelse), og endelig om et internt dokument fra Winoa, hvori der omtales et møde den 12. februar 2004 med Pometons spanske datterselskab i Zaragoza (Spanien) (65. betragtning), og om interne e-mails fra Winoa, der blev udvekslet den 17. og den 23. marts 2004 (66. betragtning) samt den 15. juli 2005 (67. betragtning).
- 188 For det første skal det fastslås, at Pometons direkte indblanding i samordningen med hensyn til individuelle kunder allerede ved kartellets opstart fremgår klart af førnævnte e-mail af 22. oktober 2003, hvortil der udtrykkeligt henvises i 61. betragtning til den anfægtede afgørelse. I denne e-mail kritiserede sagsøgerens administrerende direktør under henvisning til tre af Pometons spanske kunder nærmere bestemt Winoa for at sænke priserne, mens Pometon hævdede sine, og anmodede derfor Winoa om at fremkomme med en redegørelse.
- 189 For det andet bekræftes Pometons deltagelse i prissamordningen i forhold til bestemte individuelle kunder i Spanien bl.a. af adskillige kontakter mellem denne virksomhed og Winoa, selv inden kartellets opstart, og dernæst efter. De priser, der blev anvendt over for bestemte individuelle kunder, var således blevet drøftet på bilaterale møder, hvor Pometon var repræsenteret fortrinsvis ved Pometon Españas »general manager«, f.eks. den 20. februar 2003, den 12. februar og den 16. marts 2004, således som det fremgår af de referater af nævnte møder, hvortil der henvises i den anfægtede afgørelse, og som

indgår i sagsakterne. Denne samordning bekræftes ligeledes af referater af telefonsamtaler, f.eks. den 15. og den 24. marts 2004, hvor nødvendigheden af at overholde aftalen blev bekræftet, og hvor det prisniveau, der skulle anvendes over for bestemte kunder, blev drøftet.

- 190 For det tredje tilkendes det i Winoas interne e-mail af 15. juli 2005 (jf. præmis 165 og 187 ovenfor), hvortil der henvises i 67. betragtning til den anfægtede afgørelse, at Pometon havde »afgivet tilbud hos kunder, som de ved er TFM's [Winoas datterselskab i Spanien] eksklusivkunder«, og at »[Pometon] på mødet må forstå, at vi ikke kan acceptere den slags henvendelser«. Heraf følger, at Pometon i det mindste var bekendt med, at der forelå en aftale med det formål at sikre, at hver deltager kunne bevare sine eksklusivkunder (non poaching agreement), hvorfor Pometon ifølge Winoa ikke burde have henvendt sig til de eksklusivkunder, der hørte under denne virksomheds datterselskab i Spanien.
- 191 I denne henseende er spørgsmålet om, hvorvidt mødet med en repræsentant for Pometon, som skulle afholdes ugen efter, den 15. juli 2005, rent faktisk fandt sted eller ej, uden betydning for rækkevidden af dette bevis, som i den givne sammenhæng og på tilstrækkelig vis godtgør, at Pometon var part i kartellet, netop fordi Winoa med hensyn til visse af sine spanske kunder i sin egenskab af part i samme kartel antog, at det var nødvendigt at minde Pometon om, at de indgåede aftaler skulle overholdes.
- 192 Det følger af relevant retspraksis på området (jf. præmis 115 ovenfor), at de beviselementer, der er undersøgt i præmis 188-191 ovenfor, og hvis indhold henviser til bilaterale kontakter, der tydeligt har haft til formål at samordne priserne i forhold til individuelle kunder, har en betydelig bevisværdi, idet det drejer sig om enten e-mailkorrespondance mellem på den ene side sagsøgerens administrerende direktør og, på den anden, Winoa, eller dokumenter beregnet til intern brug, hvori indholdet af møder eller telefonsamtaler mellem Pometons medarbejdere og Winoas medarbejdere refereres, og som er affattet af et direkte vidne (jf. præmis 117 ovenfor).
- 193 Det påhviler således i henhold til retspraksis (jf. præmis 114 ovenfor) sagsøgeren ikke at fremlægge et sandsynligt alternativ til Kommissionens opfattelse, men at påvise, at ovennævnte dokumentbeviser er utilstrækkelige.
- 194 Sagsøgeren har imidlertid begrænset sig til overordnet set at gøre gældende, at dennes kontakter med Winoa i virkeligheden indgik i en stærkt konkurrencepræget sammenhæng, der var kendetegnet ved spændte og systematiske konflikter med denne virksomhed, hvilket skyldtes, at Pometon først for nylig var indtrådt på det spanske marked for slibemidler, mens Winoa længe havde været den vigtigste aktør på dette marked.
- 195 Sagsøgeren har ikke desto mindre påberåbt sig et referat af et internt møde hos Winoa, nærmere bestemt mødet af 18. maj 2004 (jf. præmis 165 ovenfor), hvori der omtales »vanskeligheder med at anvende [skrottillægget] på flere kunder på grund af konkurrencen fra Ilarduya og Pometon vedrørende den faste pris«.
- 196 Det skal i denne forbindelse dog bemærkes, at dette dokument hovedsageligt vedrører kartellets første del. Det fremgår ganske vist ligeledes heraf, at Pometon over for flere af Winoas kunder i Spanien ikke anvendte kartellets anden del. Det følger på ingen måde af nævnte dokument, der udelukkende omtaler Pometons priskonkurrence for så vidt angår »adskillige kunder«, inden for industrisektoren, at denne virksomhed ikke overholdt aftalen i forhold til andre af Winoas kunder i Spanien. Alene den omstændighed, at sagsøgeren ikke altid overholdt kartellets anden del, gør det ikke muligt at udlede, at denne ikke deltog heri.
- 197 Under alle omstændigheder er den af sagsøgeren påberåbte omstændighed, at denne virksomhed var en ny aktør på det spanske marked, og at den som en konsekvens heraf befandt sig i en intens konkurrencesituation i forhold til Winoa, i en sådan grad, at den søgte at drive priskonkurrence mod Winoa med henblik på at erobre dennes kunder og derigennem vinde indpas på nævnte marked, ikke

af en sådan karakter, at den tilbageviser de af Kommissionen fremlagte beviser for Pometons indblanding, om end i begrænset omfang, i kartellets anden del for så vidt angår denne medlemsstats område.

- 198 Sagsøgerens argumentation (jf. præmis 193-197 ovenfor) med henblik på at bestride bevisværdien af beviserne for dennes indblanding i samordningen med hensyn til bestemte individuelle kunder i Spanien, således som disse beviser er blevet fremlagt af Kommissionen og undersøgt i præmis 187-192 ovenfor, kan følgelig ikke tiltrædes.

ii) Det franske og det belgiske marked

- 199 For så vidt angår det franske og det belgiske marked henviser Kommissionen først, i 62. betragtning til den anfægtede afgørelse, til e-mailen af 21. november 2003 fra Winoa til sagsøgerens administrerende direktør med angivelse af emnet »Spanien/Belgien«, i hvilken Winoas repræsentant under henvisning til en belgisk kunde, der normalt skulle modtage sine leverancer fra sidstnævnte virksomhed, anmodede Pometon om ikke at øge sine leverancer til denne kunde. Sagsøgeren har ikke bestridt dette bevis.
- 200 Dernæst, i 63. betragtning til den anfægtede afgørelse, støtter Kommissionen sig på en intern e-mail fra Winoa af 19. januar 2004, hvori der refereres en samtale af 15. januar 2004 mellem afsenderen af e-mailen og MTS' salgsansvarlige for Frankrig og Belgien, under hvilken sidstnævnte over for førstnævnte bekræftede, at MTS ikke leverede til en af Winoas franske kunder, som havde opnået en lavere pris hos en konkurrent. I denne e-mail udledte Winoas medarbejder af dette forhold, at de »derfor skulle holde øje med Ervin eller [Pometon]«, og at »[han] vil[le] hælde til [Pometon, der] helt [er] i stand til« at yde en sådan prisnedsættelse.
- 201 Det skal i denne henseende bemærkes, at sagsøgerens forklaring, hvorefter dette dokument kun beviser, at denne af Winoa blev anset for en aggressiv konkurrent, ikke forekommer sandsynlig. En neutral og objektiv læsning af denne e-mail viser tværtimod, at den indgår som led i opfølgningen på, hvorvidt kartellets anden del blev overholdt. Det fremgår nemlig af e-mailen, at Winoa og MTS anså både Pometon og Ervin for parter i aftalen om ikke at drive indbyrdes priskonkurrence for så vidt angår bestemte individuelle kunder, og at Winoa, efter at have fået bekræftet fra MTS, at det ikke drejede sig om denne part, mistænkte Pometon for ikke behørigt at have overholdt denne forpligtelse. Den omstændighed, at Winoa således mistænkte Pometon frem for Ervin hvad angår denne individuelle kunde, gør det på ingen måde muligt at udlede, at Pometon ikke deltog i kartellets anden del.
- 202 I denne sammenhæng er alene den af sagsøgeren påberåbte omstændighed (jf. præmis 166 ovenfor), at erklæringerne fra den part, der har anmodet om straflempe, ikke nævnte Pometon med hensyn til »konkurrenternes kontakter angående Frankrig og Benelux«, ikke af en sådan karakter, at den rejser tvivl om bevisværdien af de dokumenter, der er blevet undersøgt i præmis 199-201 ovenfor, og dermed om Pometons eget ansvar for overtrædelsen på det franske og det belgiske marked. Disse dokumenter udgør nemlig betydelige indicier for, at der fandt hemmeligt aftalte kontakter sted mellem Pometon og Winoa, og at sidstnævnte sammen med mindst én anden virksomhed, der var part i kartellet, var overbevist om, at Pometon deltog i samordningen med hensyn til individuelle kunder. I denne forbindelse betyder det forhold, at den part, der har anmodet om straflempe, ikke nævnte Pometon, ikke, at denne virksomhed ikke havde hemmeligt aftalte kontakter med de andre parter i kartellet for så vidt angår Frankrig og Benelux, da den manglende benævnelse kan forklares ved, at Pometons deltagelse i kartellets anden del var mere begrænset, således som Kommissionen i øvrigt udtrykkeligt har medgivet (jf. præmis 176 ovenfor).

203 Det følger heraf, at Kommissionen førte tilstrækkeligt bevis for sine konstateringer vedrørende sagsøgerens deltagelse i samordningen med hensyn til bestemte individuelle kunder i Frankrig og Belgien.

iii) Det tyske marked

204 For så vidt angår det tyske marked, der ifølge Kommissionen er det eneste marked, hvor samordningen med hensyn til individuelle kunder var organiseret på en struktureret måde (jf. præmis 161 og 167 ovenfor), har nævnte institution særligt henvist til den anden erklæring fra den part, der har anmodet om straflempe, hvorefter Pometon deltog i størstedelen af de multilaterale møder, der fandt sted ca. to gange om året i dette land (68. og 132. betragtning til den anfægtede afgørelse). For at understøtte denne erklæring har Kommissionen støttet sig på dokumentbeviser for Pometons deltagelse i de multilaterale møder af 28. september 2004 og 9. juni 2005 (69.-72. betragtning til den anfægtede afgørelse). Derudover har Kommissionen støttet sig på en intern telefax fra denne virksomhed dateret den 16. februar 2005, som vedrører en individuel kunde, og som ligeledes bekræfter Pometons indblanding i kartellets anden del (73. og 74. betragtning til den anfægtede afgørelse).

205 For det første undersøges sagsøgerens argument (jf. præmis 163 ovenfor), hvorefter erklæringerne fra den part, der har anmodet om straflempe, og hvortil der henvises i 68. og 132. betragtning til den anfægtede afgørelse, ikke er troværdige, da de med urette tilskriver sagsøgeren adfærd, der i virkeligheden skal tilskrives Pometon Abrasives, et selskab, der var en del af Winoa-koncernen.

206 I denne retning har sagsøgeren gjort gældende, at det ligeledes var med urette, at Ervin tilregnede sagsøgeren deltagelse i et møde den 13. november 2007, eftersom sidstnævnte part på daværende tidspunkt allerede havde forladt markedet seks måneder tidligere.

207 Det skal imidlertid bemærkes, at den omstændighed, at Ervin nævnte Pometon i stedet for Pometon Abrasives for så vidt angår mødet den 13. november 2007, på ingen måde påvirker troværdigheden af Ervins erklæring med hensyn til møderne før den 16. maj 2007, som i henhold til retspraksis (jf. præmis 118 ovenfor) skal indrømmes en høj bevisværdi. Det er desuden ikke udelukket, at denne nævnelse af Pometon snarere skyldtes en fejl eller uagtsomhed fra den part, der har anmodet om straflempe, idet sagsøgerens tidligere salgsdirektører, T. og B., der ofte repræsenterede Pometon på møderne med de andre deltagere i kartellet, efter den 16. maj 2007 var ansat hos Pometon Abrasives.

208 Den fejl, som Ervin begik angående mødet den 13. november 2007, gør det således ikke muligt at rejse tvivl om troværdigheden af denne parts erklæring i 68. betragtning til den anfægtede afgørelse, hvorefter Pometons repræsentanter, W. og T., deltog i størstedelen af de multilaterale møder, der fandt sted ca. to gange om året. Den erklæring, der henvises til i 132. betragtning til den anfægtede afgørelse, gør det i kraft af sin nøjagtighed muligt at udelukke enhver risiko for forveksling fra Ervins side i forbindelse med denne virksomheds forklaring om, at den »var begyndt at deltage i regelmæssige møder med [Winoa], MTS, Würth og Pometon – mens sidstnævnte stadig var en uafhængig virksomhed, dvs. inden den blev købt af [Winoa] – under hvilke det tyske marked blev drøftet«.

209 Da sagsøgeren har bestridt, at ovennævnte erklæring er korrekte, kan disse imidlertid og under alle omstændigheder kun betragtes som et tilstrækkeligt bevis for dennes deltagelse i møder med de andre karteldeltagere, såfremt de understøttes af andre bevismidler.

210 Følgelig skal det i henhold til den i præmis 118 og 119 ovenfor nævnte retspraksis for det andet efterprøves, om Ervins erklæring, der er nævnt i præmis 208 ovenfor, og som sagsøgeren har bestridt, bestyrkes af andre bevismidler.

- 211 I denne henseende skal det for det første bemærkes, at Kommissionen i den anfægtede afgørelse (69. betragtning) implicit medgiver, at den kun havde beviser for så vidt angår sagsøgerens deltagelse i to møder, hvoraf det ene blev afholdt den 28. september 2004 og det andet den 9. juni 2005 (jf. præmis 204 ovenfor), og ikke med angivelse af detaljer henviser til andre møder, som sagsøgeren skulle have deltaget i.
- 212 Der erindres dog om, at det for at fastslå, at sagsøgeren var indblandet i kartellets anden del, ikke er et krav, at denne part deltog i det strukturerede samordningssystem (jf. præmis 183 ovenfor). Hvad angår spørgsmålet om møder skal det således alene efterprøves, om Kommissionens erklæring i den anfægtede afgørelse (69. betragtning), ifølge hvilken sagsøgeren deltog i de to førnævnte møder, er tilstrækkelig bestyrket. Såfremt dette er tilfældet, undersøges disse indicier samlet samtidig med de andre bevismidler (jf. præmis 220 og 221 nedenfor).
- 213 Sagsøgerens argumentation med henblik på at bestride de andre bevismidler, der ikke vedrører dennes adfærd, men som nævnes i 68. betragtning til den anfægtede afgørelse for at understøtte visse af Ervins erklæringer, til hvilke der henvises i nævnte betragtning (jf. præmis 208 ovenfor), er i denne sammenhæng irrelevant. Disse bevismidler, der ikke har nogen forbindelse til møderne af 28. september 2004 og 9. juni 2005, påberåbes nemlig kun af Kommissionen for i det hele taget at bekræfte, at der blev afholdt regelmæssige møder i Tyskland for så vidt angår kartellets anden del, og ikke for at bevise, at sagsøgeren deltog i sådanne møder.
- 214 Den hotelregning, som sagsøgeren har fremlagt som bilag til stævningen, og som angiveligt – ifølge de oplysninger, som Kommissionen har afgivet i sit svarskrift – bekræfter, at sagsøgerens »general manager« fra dennes tyske datterselskab deltog i det multilaterale møde den 16. november 2006, er af samme grund uden relevans. Da Kommissionen på ingen måde i den anfægtede afgørelse anførte, at sagsøgeren havde deltaget i nævnte møde, er sagsøgerens argumentation på grundlag af denne regning nemlig ligeledes irrelevant. Derudover og under alle omstændigheder bemærkes, at denne regning, der er delvist ulæselig, ikke gør det muligt at drage nogen klar konklusion med hensyn til, hvorvidt sagsøgeren deltog eller ikke deltog i mødet den 16. november 2006. Det kan således under ingen omstændigheder fastslås, at der foreligger bevis for sagsøgerens deltagelse i det omhandlede møde.
- 215 For det andet undersøges de bevismidler, som Kommissionen har påberåbt sig for at understøtte, at sagsøgeren deltog i møderne den 28. september 2004 og den 9. juni 2005. Det drejer sig for så vidt angår det første møde om en e-mail fra MTS til Würth, Pometon, Ervin og Winoa dateret den 13. september 2004, hvori det blev meddelt, at den 28. september 2004 ville passe alle godt, og at Pometon Deutschlands »general manager« havde bekræftet, at han ville være til stede. Det andet møde bekræftes af en e-mail af 16. maj 2005 fra Pometon til Winoa, som er sendt i kopi til Würth og MTS, med oplysning om, at »det næste møde [var] fastlagt til den 9. juni 2005 på [et hotel] i Düsseldorf«.
- 216 Sagsøgeren har imidlertid hævdet, at der ikke findes bevis for de emner, der blev behandlet under disse to møder, hverken i erklæringen fra den part, der har anmodet om straflempe, eller i noget andet dokument. Sagsøgeren har desuden henvist til et uddrag af denne erklæring, hvori Ervin nævner, at størstedelen af møderne vedrørende samordningen med hensyn til kunderne fandt sted i slutningen af året (normalt fra slutningen af september til november) og i starten af året (fra januar til marts), da størstedelen af kunderne havde årlige kontrakter, som kunne fornys ved årets udgang. Møderne i starten af året var almindeligvis rettet mod spørgsmålet om, hvorvidt prisforhøjelserne rent faktisk var blevet gennemført.
- 217 Det skal dog bemærkes, at sagsøgeren ikke har bestridt sin deltagelse i de to ovennævnte møder. Sagsøgeren har desuden ikke oplyst, hvilket andet formål der efter dennes opfattelse var med møderne, ud over samordningen med hensyn til individuelle kunder. Det fremgår i øvrigt af den

erklæring fra den part, der har anmodet om straflempelse, som sagsøgeren har henvist til, og hvorefter størstedelen af de konkurrencebegrænsende møder blev afholdt i slutningen eller i starten af året, at enkelte af disse møder muligvis fandt sted midt på året.

- 218 De to dokumenter, som Kommissionen har støttet sig på (jf. præmis 215 ovenfor), udgør i denne sammenhæng tilstrækkeligt seriøse indicier for at understøtte erklæringerne fra den part, der har anmodet om straflempelse, for så vidt angår sagsøgerens deltagelse i de konkurrencebegrænsende møder af 28. september 2004 og 9. juni 2005.
- 219 For det tredje bekræftes sagsøgerens indblanding i kartellets anden del ligeledes af telefaxen af 16. februar 2005 fra Pometon Deutschlands »general manager« til sagsøgerens administrerende direktør, som Kommissionen henviste til i den anfægtede afgørelse, i 73. og 74. betragtning hertil (jf. præmis 204 ovenfor).
- 220 I denne forbindelse bemærker Kommissionen med rette i den anfægtede afgørelse, at det fremgår af dette dokument, som sagsøgeren i øvrigt ikke har bestridt bevisværdien af, at Pometon deltog i kartellets anden del i Tyskland. I telefaxen af 16. februar 2005 vedrørende en af Pometons kunder i Tyskland forlød det nemlig, at »Ervin [ikke] har forhøjet sin pris, således som det var aftalt«, at, »[h]vis Ervin havde forhøjet sin pris som aftalt, ville Ervin være blevet fravalgt i betragtning af deres position i den kvalitative sammenligning«, samt at afsenderen af telefaxen »betragter vores drøftelser om beskyttelse som afsluttet« og ikke vil »afvente tab af yderligere mængder oven i købet (ligesom i Det Forenede Kongerige)«, hvorpå telefaxen sluttede med at udspørge modtageren om dennes holdning til dette spørgsmål. I modsætning til, hvad sagsøgeren fremførte i sin besvarelse af klagepunktsmeddelelsen af 3. december 2014, som tilbagevises i 74. betragtning til den anfægtede afgørelse, viser dette uddrag ikke, at drøftelserne med Ervin om denne konkrete kunde var afsluttet, men derimod, at Pometons tyske datterselskabs »general manager« bad om at modtage instrukser fra sagsøgerens administrerende direktør med hensyn til, hvordan denne skulle reagere på Ervins manglende overholdelse af aftalen.
- 221 Heraf følger, at Kommissionen førte tilstrækkeligt bevis for sine konstateringer vedrørende sagsøgerens deltagelse i samordningen med hensyn til bestemte individuelle kunder i Tyskland.

iv) Det italienske marked

- 222 For så vidt angår det italienske marked skal det for det første bemærkes, at sagsøgerens manglende deltagelse i møder i Italien, selv hvis der var bevis for, at denne ikke deltog, ikke ville gøre det muligt at udelukke sagsøgerens ansvar for kartellets anden del, henset til, at deltagelsen ikke var strengt nødvendig for at samordne priserne i forhold til individuelle kunder, og at Pometons indblanding i en sådan samordning i Italien i øvrigt er tilstrækkelig bestyrket (jf. præmis 182-184 ovenfor).
- 223 Kommissionen har imidlertid i sine skriftlige indlæg anført, at selv om den part, der har anmodet om straflempelse, ikke nævnte sagsøgeren blandt deltagerne i konkrete møder i Italien, erklærede nævnte part ikke desto mindre, at det italienske område havde været genstand for en fordeling mellem Ervin, Winoa og Pometon før den 16. maj 2007.
- 224 I denne henseende har Kommissionen på dette punkt i alt væsentlig støttet sig på fem dokumentbeviser (75.-79. betragtning til den anfægtede afgørelse).
- 225 Det skal derfor efterprøves, om disse dokumentbeviser udgør troværdige indicier, der kan bestyrke sagsøgerens indblanding i kartellets anden del.

- 226 I modsætning til, hvad sagsøgeren har anført, fremgår det først og fremmest af MTS' interne e-mailkorrespondance af 5. oktober 2005 vedrørende de kunder, som denne virksomhed havde mistet på det italienske marked (75. betragtning til den anfægtede afgørelse), og hvori det bemærkes, at der ikke var »problemer med Pometon og Ervin«, at Pometon, Winoa og Ervin i nævnte korrespondance – til forskel fra andre anførte konkurrenter, der ikke var parter i kartellet – blev betegnet som »venner«, som det »absolut ikke kunne accepteres« at miste kunder til uden at reagere. I disse e-mails blev det derfor overvejet enten at tale med de tre ovennævnte virksomheder eller at sende dem en »meddelelse« med nogle kritikpunkter og en henvisning til de drøftelser, der havde fundet sted, da modtageren af en af disse e-mails sidste gang rejste til Italien. Det følger i øvrigt af disse e-mails, at MTS mistænkte Winoa for ikke at have overholdt aftalen, snarere end Pometon eller Ervin, eftersom det i e-mailen lød: »[Winoa], forstår De, og ingen problemer med Pometon og/eller Er[v]in«.
- 227 Dernæst angives det i Ervins interne e-mail af 20. marts 2007 vedrørende en kunde ved navn Zanardi (76. betragtning til den anfægtede afgørelse) udtrykkeligt, at »Pometon [i den foregående måned] havde tilegnet sig denne kunde«, som ifølge aftalen skulle tilfalde Ervin. Endvidere antyder denne e-mail, at Pometon syntes at være vendt tilbage til den aftalte linje efter at være blevet kontaktet af Ervin. Imod sagsøgerens opfattelse fremgår det dermed ikke af denne e-mail, at forholdet mellem Pometon og Ervin var særlig konkurrencepræget, hvorimod den snarere bekræfter, at parterne i kartellet førte omhyggelig kontrol med, at aftalen om fordelingen af kunderne blev overholdt.
- 228 Denne opfølgning bekræftes desuden af Ervins interne e-mail af 19. april 2007 (52. og 77. betragtning til den anfægtede afgørelse), selv om det ikke fremgår udtrykkeligt af nævnte e-mail, at der forelå en aftale om prissamordning. Det nævnes i e-mailen, at afsenderen havde til hensigt at drøfte flere individuelle kunder med Winoas og Pometons repræsentanter på mødet i Milano, som var fastsat til den 16. og den 17. maj 2007.
- 229 Hvad angår Winoas interne e-mail af 26. april 2007 (78. betragtning til den anfægtede afgørelse), hvori der refereres et møde med MTS samme dag, under hvilket den ansatte hos Winoa, der havde deltaget i mødet, havde bedt MTS om ikke at angribe Pometon, viser denne e-mail, at Winoa ønskede, at aftalen blev overholdt, også i forhold til Pometon. Som sagsøgeren har anført, forberedte Winoa sig ganske vist på at købe Pometons aktiviteter inden for sektoren for slibemidler 20 dage senere og havde således interesse i, at sidstnævnte beholdt sine kunder. Ifølge oplysningerne i sagsakterne syntes MTS dog ikke at være orienteret om disse overtagelsesplaner (jf. præmis 302 nedenfor). Den omstændighed, at MTS traf aftale med Winoa med hensyn til en begrænsning af priskonkurrencen i forhold til Pometon, udgør derfor et indicium for, at der forelå en konkurrencebegrænsende aftale mellem disse tre virksomheder.
- 230 Hvad endelig angår e-mailkorrespondancen af 27. og 28. maj 2008 mellem en ansat hos MTS og en ansat hos Pometon Abrasives, T., der tidligere, frem til den 16. maj 2007, havde været salgsdirektør (Commercial Director Industry) hos sagsøgeren (79. betragtning til den anfægtede afgørelse; jf. desuden præmis 207 ovenfor), har sagsøgeren ganske vist med rette anført (jf. præmis 170 ovenfor), at denne i princippet på ingen måde er berørt af den ansattes erklæring, ifølge hvilken politikken hos Pometon Abrasives og Winoakoncernen (som førstnævnte selskab hører under) ikke gik ud på at sænke priserne, men at hæve dem.
- 231 Denne e-mailkorrespondance vedrører dog udtrykkeligt anvendelsen af aftalen i forhold til bestemte italienske eller tyske kunder gennem flere år, dvs. endnu før sagsøgeren udtrådte af markedet. I den oprindelige e-mail af 27. maj 2008 kritiserede MTS nemlig Pometon Abrasives for ikke at have overholdt aftalen for så vidt angik en tysk kunde, der var et datterselskab til et italiensk selskab, Riva Fire SpA, hvis afdeling i Italien »Pometon [havde] leveret til gennem flere år«. Desuden vedrørte e-mailene af 28. maj 2008 ligeledes leverancen til andre italienske eller tyske kunder.

- 232 Kommissionen har i denne sammenhæng påberåbt sig et uddrag af en af disse e-mails fra T., hvori denne med følgende udsagn bekræftede, at han altid havde beskyttet MTS' kunder i Tyskland, dengang han var ansat hos Pometon: »[D]e seneste år har jeg altid beskyttet Deres kunde i Tyskland, selv om moderselskabet i Italien med jævne mellemrum bad mig levere til fabrikken i Tyskland [...] De ved, i hvor høj grad jeg altid nøje har overholdt vores aftaler.« Som svar på denne konstatering påpegede MTS i flere e-mails, ligeledes dateret den 28. maj 2008: »Vi har altid beskyttet Pom ...«; »vi har gennem flere år forsøgt at beskytte Pom [...]«; »det har hele tiden været aftalen, at konkurrence er ok, bare ikke på priserne!«
- 233 I betragtning af T.'s høje ansvarsniveau, dengang han var sagsøgerens salgsdirektør, bevidner indholdet af disse e-mails på troværdig vis, at Pometon Abrasives' politik om ikke at drive priskonkurrence lå i forlængelse af Pometons, hvilket bekræfter, at sidstnævnte allerede var indblandet i samordningen med hensyn til individuelle kunder i Italien og Tyskland. I denne sammenhæng er den omstændighed, at Pometon muligvis havde udtrykt forbehold internt – således som det synes at fremgå af førnævnte e-mail fra T. – ikke af en sådan karakter, at den fritager Pometon for sit ansvar.
- 234 Sagsøgerens argumentation med henblik på at bestride bevisværdien af beviserne for dennes deltagelse i samordningen med hensyn til bestemte individuelle kunder i Italien skal således forkastes.

v) Konklusion vedrørende beviserne for sagsøgerens deltagelse i kartellets anden del

- 235 Undersøgelsen af de i den anfægtede afgørelse påberåbte dokumentbeviser (jf. præmis 187-233 ovenfor) viser således, at Kommissionen støttede sig på en række tilstrækkeligt seriøse, detaljerede, præcise og samstemmende beviser for at fastslå, at sagsøgeren havde deltaget i samordningen med hensyn til bestemte individuelle kunder i de fem ovenanførte medlemsstater (Belgien, Tyskland, Spanien, Frankrig og Italien).

4. Om det andet anbringendes tredje led om sagsøgerens angiveligt manglende deltagelse i en samlet og vedvarende overtrædelse

a) Parternes argumenter

- 236 For det første har sagsøgeren bestridt Kommissionens vurdering i 105.-109. betragtning til den anfægtede afgørelse, hvorefter denne virksomhed sammen med de fire andre virksomheder deltog i en samlet og vedvarende overtrædelse bestående af kartellets to dele.
- 237 I modsætning til det af Kommissionen anførte i 109. betragtning til den anfægtede afgørelse har sagsøgeren gjort gældende, at den omstændighed, at Pometon »indgik i kontakter med enkelte deltagere i overtrædelsen«, på ingen måde gør det muligt at konkludere, at »denne med rimelighed kunne forudse alle de handlinger, som de andre deltagere i overtrædelsen planlagde og gennemførte«. Der er nemlig intet, der beviser, at Pometon i anledning af sine begrænsede og nærmest udelukkende bilaterale kontakter havde kendskab til, at der som hævdet forelå en samlet og vedvarende overtrædelse. Kommissionen løftede dermed ikke bevisbyrden.
- 238 For det andet har sagsøgeren bestridt sin deltagelse i en samordning med hensyn til individuelle kunder i hele EØS.
- 239 Sagsøgeren har indledningsvis gjort gældende, at Kommissionen ikke beviste nævnte deltagelse. Sagsøgeren har i denne henseende påpeget, at denne solgte slibemidler i 21 EØS-lande. Kommissionen tilregnede i 60. betragtning til den anfægtede afgørelse kun virksomheden deltagelse i

kartellets anden del i fem lande (Belgien, Tyskland, Spanien, Frankrig og Italien), hvilket bekræfter, at der helt savnes ethvert bevis vedrørende sagsøgerens deltagelse i et overordnet samarbejde, der omfattede hele EØS.

- 240 I nævnte 60. betragtning til den anfægtede afgørelse henviste Kommissionen desuden til 37. betragtning til forligsafgørelsen, netop for at bestyrke sit argument om, at »[a]ftalerne med hensyn til individuelle kunder omfattede hele EØS«, uden at Kommissionen dog beviste, at sagsøgeren havde kendskab til disse aftalers geografiske udstrækning.
- 241 Sagsøgeren har endvidere bestridt Kommissionens argument i 133. og 134. betragtning til den anfægtede afgørelse, hvorefter sagsøgeren nødvendigvis var orienteret om, at kartellets anden del omfattede hele EØS. Den af Kommissionen påberåbte korrespondance mellem sagsøgeren og Pometon Deutschland er helt uden relevans, da den fandt sted et år inden opstarten af det hævdede kartel. Accessorisk har sagsøgeren gjort gældende, at disse to dokumenter viser, at Pometon afviste enhver mødeanmodning fra MTS.
- 242 Kommissionen har bestridt denne argumentation.

b) Rettens bemærkninger

1) Det i retspraksis anvendte begreb om en samlet og vedvarende overtrædelse

- 243 Ifølge fast retspraksis kan en tilsidesættelse af artikel 101 TEUF foreligge ikke alene ved en enkeltstående handling, men også ved en række handlinger eller en sammenhængende adfærd, selv om et eller flere elementer i rækken af handlinger eller i den sammenhængende adfærd også i sig selv og isoleret betragtet kan udgøre en tilsidesættelse af den nævnte bestemmelse. Når de berørte virksomheders forskellige handlinger indgår i en »samlet plan«, fordi de har det samme formål, nemlig at fordreje konkurrencen inden for fællesmarkedet, kan Kommissionen således med rette pålægge ansvaret for disse handlinger på grundlag af deltagelsen i overtrædelsen betragtet i sin helhed (jf. dom af 6.12.2012, Kommissionen mod Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, præmis 41 og den deri nævnte retspraksis).
- 244 En virksomhed kan nemlig have deltaget direkte i kun en del af den konkurrencebegrænsende adfærd, som den samlede og vedvarende overtrædelse består af, men have haft kendskab til al den øvrige konkurrencebegrænsende adfærd, som de øvrige karteldeltagere havde planlagt eller foretaget med de samme mål for øje, eller med rimelighed kunnet forudse denne adfærd og været indstillet på at løbe den dermed forbundne risiko, men ligeledes parat til at nyde de eventuelle fordele. I et sådant tilfælde kan Kommissionen med føje pålægge denne virksomhed ansvaret for hele den samlede konkurrencebegrænsende adfærd, som en sådan overtrædelse består af, og hermed overtrædelsen i sin helhed (dom af 6.12.2012, Kommissionen mod Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, præmis 43; jf. ligeledes dom af 26.1.2017, Duravit m.fl. mod Kommissionen, C-609/13 P, EU:C:2017:46, præmis 119 og den deri nævnte retspraksis).
- 245 Heraf følger for det første, at det for at fastslå eksistensen af en samlet overtrædelse påhviler Kommissionen at godtgøre, at de omhandlede aftaler eller den omhandlede samordnede praksis, selv om de vedrører forskellige goder, tjenesteydelser eller geografiske områder, er en del af en samlet plan, som de berørte virksomheder bevidst har gennemført med henblik på at realisere et samlet konkurrencebegrænsende mål (dom af 15.12.2016, Philips og Philips France mod Kommissionen, T-762/14, ikke trykt i Sml., EU:T:2016:738, præmis 168).
- 246 Den omstændighed, at aftaler eller samordnet praksis supplerer hinanden, udgør imidlertid et objektivi indicium for, at der foreligger en samlet plan. Disse aftaler og denne samordnede praksis supplerer hinanden, når de tilsigter at imødegå en eller flere konsekvenser af den normale konkurrence og

gennem et samspil bidrager til virkeliggørelsen af et samlet konkurrencebegrænsende mål (jf. dom af 15.12.2016, Philips og Philips France mod Kommissionen, T-762/14, ikke trykt i Sml., EU:T:2016:738, præmis 169).

- 247 Kommissionen skal under alle omstændigheder undersøge alle de faktuelle oplysninger, der vil kunne fastslå eller rejse tvivl om en samlet plan (dom af 15.12.2016, Philips og Philips France mod Kommissionen, T-762/14, ikke trykt i Sml., EU:T:2016:738, præmis 169; jf. ligeledes i denne retning dom af 28.4.2010, Amann & Söhne og Cousin Filterie mod Kommissionen, T-446/05, EU:T:2010:165, præmis 92 og den deri nævnte retspraksis). Den skal i denne forbindelse tage hensyn til bl.a. anvendelsesperioden, indholdet, herunder de anvendte metoder, og i sammenhæng hermed formålet med de pågældende forskellige former for adfærd (dom af 23.1.2014, Gigaset mod Kommissionen, T-395/09, ikke trykt i Sml., EU:T:2014:23, præmis 103). Den omstændighed, at de samme personer var indblandet i alle de konkurrencebegrænsende handlinger, indicerer desuden, at nævnte handlinger supplerer hinanden (jf. i denne retning dom af 15.12.2016, Philips og Philips France mod Kommissionen, T-762/14, ikke trykt i Sml., EU:T:2016:738, præmis 197).
- 248 Hvad dernæst angår det forsætlige element, der gør det muligt at fastslå, at en virksomhed har deltaget i en samlet og vedvarende overtrædelse, skal der erindres om, at det forhold, at der foreligger en sådan overtrædelse, ikke nødvendigvis betyder, at en virksomhed, der har deltaget i en eller flere af de hemmeligt aftalte aktiviteter i forbindelse med overtrædelsen, kan holdes ansvarlig for den samlede overtrædelse. Kommissionen skal endvidere først bevise, at denne virksomhed burde være bekendt med alle de konkurrencebegrænsende tiltag, som de andre virksomheder, der er parter i kartellet, har iværksat på EØS-plan, eller i det mindste at den med rimelighed kunne forudse sådanne former for adfærd. Sagt på en anden måde, er den blotte omstændighed, at der i henseende til formålet er identitet mellem en aftale, som en virksomhed har deltaget i, og et mere omfattende kartel, ikke tilstrækkeligt til at anse virksomheden for at have deltaget i kartellet i sin helhed. Artikel 101 TEUF finder nemlig ikke anvendelse, medmindre der foreligger en samstemmende vilje mellem de pågældende (jf. i denne retning dom af 10.10.2014, Soliver mod Kommissionen, T-68/09, EU:T:2014:867, præmis 62, og af 15.12.2016, Philips og Philips France mod Kommissionen, T-762/14, ikke trykt i Sml., EU:T:2016:738, præmis 172).
- 249 Det tilkommer således Kommissionen at føre bevis for, at en virksomhed, der har deltaget i en overtrædelse ved konkrete egne handlinger, havde til hensigt med disse handlinger at tilslutte sig de mål, som deltagerne som helhed forfulgte, og at den havde kendskab til den ulovlige adfærd, som de øvrige virksomheder havde planlagt eller foretaget med de samme mål for øje, eller at den med rimelighed kunne forudse dem, således at den var indstillet på at løbe den risiko, der var forbundet med en sådan deltagelse med det formål i givet fald at opnå betydelige, om end ulovlige, fordele ved en sådan deltagelse (jf. i denne retning dom af 6.12.2012, Kommissionen mod Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, præmis 42).

2) Sagsøgerens deltagelse i en samlet og vedvarende overtrædelse, der omfattede kartellets to dele

- 250 I den foreliggende sag har sagsøgeren ikke bestridt kvalificeringen som en samlet og vedvarende overtrædelse som fastslået i 105. og 106. betragtning til den anfægtede afgørelse for så vidt angår kartellets to dele.
- 251 Sagsøgeren har til gengæld bestridt sin deltagelse i en sådan overtrædelse under påberåbelse af, at Kommissionen ikke beviste, at sagsøgeren havde haft kendskab til al den konkurrencebegrænsende adfærd med henblik på at gennemføre de mål, som de andre deltagere forfulgte, og at sagsøgeren havde til hensigt at tilslutte sig disse mål.

- 252 Denne argumentation kan imidlertid ikke tiltrædes. For at fastslå, at en virksomhed har deltaget i en samlet og vedvarende overtrædelse, skal Kommissionen nemlig ikke bevise, at denne virksomhed har haft direkte kendskab til enhver materiel adfærd, som alle de andre virksomheder, der er indblandet i samme overtrædelse, har planlagt eller foretaget. Som den i præmis 248 og 249 ovenfor anførte retspraksis bekræfter, er det tilstrækkeligt, at den pågældende virksomhed med rimelighed kunne forudse sådanne former for adfærd, og at den var indstillet på at acceptere såvel fordelene som risiciene derved (jf. i denne retning dom af 23.1.2014, Gigaset mod Kommissionen, T-395/09, ikke trykt i Sml., EU:T:2014:23, præmis 117).
- 253 Det fremgår imidlertid af samtlige de beviser, der er blevet undersøgt inden for rammerne af det andet anbringende, at sagsøgeren ved sin hemmeligt aftalte adfærd forsætligt bidrog til gennemførelsen af den samlede plan, der er omtalt i præmis 250 ovenfor, en plan, der netop havde til hensigt at begrænse priskonkurrencen.
- 254 For det første stod sagsøgeren som bekendt bag aftalen om systemet til beregning af skrottillægget, hvilket i øvrigt var udtænkt således, at det kunne anvendes automatisk i hele EØS, ligesom sagsøgeren aktivt bidrog til indførelsen af et sådant system (jf. præmis 129 og 130 ovenfor).
- 255 Hvad for det andet angår samordningen med hensyn til individuelle kunder skal det erindres, at Kommissionen beviste, at Pometon var indblandet i konkurrencebegrænsende kontakter med henblik på gennemførelsen af en sådan samordning (jf. præmis 235 ovenfor). Denne virksomheds relativt ubetydelige deltagelse i de multilaterale møder og andre kontakter, der havde til formål sammen med de andre berørte virksomheder at drøfte eller undersøge den konkurrencebegrænsende adfærd, som indgik i kartellet i sin helhed, kan følgelig ikke fortolkes således, at virksomheden ikke havde kendskab til eller kunne forudse, hvilke konkurrencebegrænsende aktiviteter de andre deltagere i kartellet planlagde, eller at virksomheden ikke tilsluttede sig disse aktiviteter.
- 256 For det tredje havde kartellets to dele nøjagtigt samme formål om begrænsning af priskonkurrencen, de vedrørte de samme produkter, og de blev gennemført af de samme virksomheder, i øvrigt på foranledning af de samme hovedaktører. Det fremgår i denne forbindelse af dokumentbeviserne, at de mest fremtrædende ledere hos Pometon, navnlig den administrerende direktør, var direkte indblandet i kartellets to dele, og at sagsøgeren i forbindelse med de hemmelige kontakter vedrørende denne aftale sædvanligvis var repræsenteret ved de samme beslutningstagere. Denne omstændighed bekræfter i øvrigt i forbindelse med nærværende tvist ikke alene, at kartellets to dele supplerede hinanden, men også, at sagsøgeren var villig til at bidrage til alle de aktiviteter, der havde til formål at gennemføre disse to dele (jf. i denne retning dom af 17.5.2013, Trelleborg Industrie og Trelleborg mod Kommissionen, T-147/09 og T-148/09, EU:T:2013:259, præmis 60).
- 257 Heraf følger, at Kommissionen med rette kunne konkludere, at sagsøgeren havde kendskab til de andre karteldeltageres ulovlige adfærd eller med rimelighed kunne forudse denne adfærd, samt at sagsøgeren var indstillet på at løbe den dermed forbundne risiko.

3) Sagsøgerens deltagelse i en samlet og vedvarende overtrædelse, der omfattede hele EØS

- 258 Sagsøgeren har ikke rejst tvivl om, at der foreligger en samlet og vedvarende overtrædelse på EØS-plan, men har bestridt sit ansvar for en overtrædelse af en sådan geografisk udstrækning.
- 259 Kommissionen fastlægger i 60. betragtning til den anfægtede afgørelse kartellets geografiske udstrækning med en henvisning til 37. betragtning til forligsafgørelsen, som har følgende ordlyd: »Den geografiske udstrækning af den omtvistede adfærd for så vidt angår de fem parter omfattede hele EØS under hele den [af nærværende afgørelse] berørte periode.«

- 260 Under disse omstændigheder skal det i henhold til retspraksis (jf. præmis 245 ovenfor) bemærkes, at i det tilfælde, hvor der er tale om en samlet overtrædelse, er den omstændighed, at en virksomhed materielt set kun har deltaget i et kartel i en begrænset del af hele EØS, ikke af en sådan karakter, at den udelukker virksomhedens ansvar for dette kartel betragtet som en konkurrencebegrænsende praksis, der omfatter dette område i sin helhed.
- 261 For at fastslå, at sagsøgeren deltog i en samlet og vedvarende overtrædelse, der omfattede hele EØS, påhvilede det imidlertid Kommissionen i henhold til retspraksis (jf. præmis 248 og 249 ovenfor) at bevise, at Pometon var orienteret om den geografiske rækkevidde af samordningen med hensyn til individuelle kunder, eller at denne virksomhed med rimelighed kunne forudse rækkevidden heraf og således var indstillet på at løbe den dermed forbundne risiko.
- 262 I modsætning til det af sagsøgeren anførte (jf. præmis 241 ovenfor) bekræfter de i den anfægtede afgørelse påberåbte beviser, at sagsøgerens beslutningstagere fuldt ud var bevidste om den samlede geografiske rækkevidde af samordningen med hensyn til individuelle kunder.
- 263 For det første påpegede sagsøgerens administrerende direktør nemlig i sit svar af 7. oktober 2002 på en telefax fra Pometon Deutschlands »general manager« vedrørende en række klager fra MTS med hensyn til de prisnedsættelser, som sagsøgeren havde foretaget i forhold til nogle kunder i Tyskland (133. betragtning til den anfægtede afgørelse), bl.a., at trusler om repressalier normalt er »verdensomspændende«. Selv om dette dokument går forud for overtrædelsesperioden, udgør det et indicium for, at samordningen med hensyn til individuelle kunder efter Pometons beslutningstageres opfattelse havde en alment gældende geografisk rækkevidde. Imod sagsøgerens opfattelse kan et sådant indicium i henhold til retspraksis (jf. præmis 113 ovenfor) tages i betragtning samlet samtidig med andre beviser, særligt når det drejer sig om at vurdere kartellets geografiske udstrækning. Dertil kommer, at disse to e-mails ikke viser, at Pometon på nogen måde havde afvist at mødes med MTS, men snarere, at førstnævnte ønskede at se tiden an.
- 264 For det andet foreslog Winoa i en e-mail af 21. november 2003, der navnlig vedrørte samordningen med hensyn til individuelle kunder i Belgien (62. og 134. betragtning til den anfægtede afgørelse og præmis 199 ovenfor) sagsøgerens administrerende direktør at drøfte forskellige muligheder hvad angik kunder i »Skandinavien og Østlandene«.
- 265 Selv om sagsøgeren ikke var til stede på samtlige markeder i EØS-området, og der kun er bevis for dennes deltagelse i samordningen med hensyn til bestemte individuelle kunder i fem medlemsstater, havde sagsøgeren dermed nødvendigvis kendskab til, at kartellets anden del strakte sig til dette område i sin helhed.
- 266 Det følger af alt det ovenstående, at Kommissionen førte tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren fuldt ud var bevidst ikke alene om kartellets væsentlige karakteristika (jf. præmis 257 ovenfor), men også om den geografiske udstrækning heraf, og at sagsøgeren således forsætligt deltog i den omhandlede samlede og vedvarende overtrædelse.
- 267 Heraf følger, at det var med rette, at Kommissionen fastslog sagsøgerens ansvar for en sådan overtrædelse, uden at dette påvirker vurderingen af varigheden af sagsøgerens deltagelse i denne overtrædelse, inden for rammerne af det fjerde anbringende, eller af grovheden af sagsøgerens individuelle ansvar, inden for rammerne af undersøgelsen af påstanden om ændring af den bøde, som sagsøgeren var blevet pålagt, i overensstemmelse med princippet om individuel straf.
- 268 Samtlige tre led i det andet anbringende bør dermed forkastes.

C. Om det tredje anbringende om tilsidesættelse af artikel 101 TEUF og af EØS-aftalens artikel 53, for så vidt som Kommissionen antog, at kartellet udgjorde en aftale med konkurrencebegrænsende formål

1. Parternes argumenter

- 269 For det første har sagsøgeren gjort gældende, at Kommissionen overtrådte artikel 101 TEUF og EØS-aftalens artikel 53, idet den antog, at det omhandlede kartel havde til formål at begrænse konkurrencen. Den anfægtede afgørelse (142.-148. betragtning) er ifølge sagsøgeren behæftet med åbenbart urigtige skøn, en mangelfuld sagsoplysning og en åbenbar mangel på logik. Sagsøgeren har særligt foreholdt Kommissionen, at den ikke foretog en, end ikke overfladisk, undersøgelse af det marked, der er berørt af kartellet, og at den undlod at tage arten af de produkter, der er tale om, samt hvorledes det pågældende marked er opbygget og reelt fungerer, i betragtning, i overensstemmelse med de krav, der fremgår af retspraksis (jf. præmis 277 nedenfor).
- 270 For det andet har sagsøgeren anført, at Kommissionen heller ikke beviste, at der forelå konkurrencebegrænsende virkninger. Den begrænsede sig til at hævde, i øvrigt uden at underbygge det, at »det fremgår af de faktiske omstændigheder, der er beskrevet i punkt 4.2.1.3 [vedrørende formlen for beregning af skrottillægget], at det konkurrencebegrænsende kartel var blevet gennemført« (148. betragtning til den anfægtede afgørelse).
- 271 Kommissionen har for sit vedkommende gjort gældende, at den samordning mellem konkurrenter, som Pometon deltog i, havde horisontal prisfastsættelse til formål, således som det fremgår af de forhold, der er beskrevet i 145., 146. og 148. betragtning til den anfægtede afgørelse. Kommissionen har i denne forbindelse præciseret, at den i tilstrækkelig grad havde fastslået og beskrevet det berørte marked og dets aktører (den anfægtede afgørelses punkt 2), at den i vid udstrækning havde belyst den adfærd, som sagsøgeren var anklaget for, og at den havde fremhævet konsekvenserne af denne adfærd for salgsprisen for slibemidler (den anfægtede afgørelses punkt 5.2.4).
- 272 Kommissionen er derfor af den opfattelse, at den uden at gøre sig skyldig i åbenbart urigtige skøn kunne konkludere, at kartellet havde et konkurrencebegrænsende formål, uden at det var nødvendigt at foretage en detaljeret undersøgelse af det berørte marked.

2. Rettens bemærkninger

- 273 Der erindres om, at en aftale, en vedtagelse inden for sammenslutninger af virksomheder eller en samordnet praksis for at henhøre under forbuddet i artikel 101 TEUF skal have »til formål eller til følge« at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden for det indre marked.
- 274 Det følger af retspraksis, at begrebet konkurrencebegrænsende »formål« skal fortolkes indskrænkende og kun kan anvendes på visse former for samordning mellem virksomheder, der efter deres art kan betragtes som skadelige for de normale konkurrencevilkår (dom af 27.4.2017, FSL m.fl. mod Kommissionen, C-469/15 P, EU:C:2017:308, præmis 103).
- 275 Det væsentlige juridiske kriterium for at afgøre, om en aftale indebærer et konkurrencebegrænsende »formål«, bunder imidlertid i den konstatering, at en sådan aftale i sig selv er tilstrækkeligt skadelig for konkurrencen til, at det kan fastslås, at det ikke er nødvendigt at undersøge virkningerne heraf (dom af 27.4.2017, FSL m.fl. mod Kommissionen, C-469/15 P, EU:C:2017:308, præmis 104; jf. ligeledes i denne retning dom af 11.9.2014, CB mod Kommissionen, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, præmis 49 og 57).

- 276 For at vurdere, om en aftale er tilstrækkeligt skadelig til at kunne anses for at udgøre en restriktion med et »konkurrencebegrænsende formål« som omhandlet i artikel 101 TEUF, er det nødvendigt at forholde sig til indholdet af bestemmelserne, til de formål, den tilsigter at opfylde, samt til den økonomiske og retlige sammenhæng, hvori den indgår (dom af 11.9.2014, CB mod Kommissionen, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, præmis 53, af 20.1.2016, Toshiba Corporation mod Kommissionen, C-373/14 P, EU:C:2016:26, præmis 27, og af 27.4.2017, FSL m.fl. mod Kommissionen, C-469/15 P, EU:C:2017:308, præmis 105).
- 277 Det fremgår ganske vist af den af sagsøgeren påberåbte retspraksis (jf. præmis 269 ovenfor), at for at afgøre, om en aftale har til formål at begrænse konkurrencen, skal arten af de produkter eller tjenesteydelser, der er tale om, samt hvorledes de pågældende markeder er opbygget og reelt fungerer, i nogle tilfælde også tages i betragtning (jf. i denne retning dom af 14.3.2013, Allianz Hungária Biztosító m.fl., C-32/11, EU:C:2013:160, præmis 36, af 11.9.2014, CB mod Kommissionen, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, præmis 53, og af 26.11.2015, Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, præmis 21). Dette er i princippet tilfældet, når en aftale udviser træk, der gør den atypisk eller kompleks (generaladvokat Wathelets forslag til afgørelse Toshiba Corporation mod Kommissionen, C-373/14 P, EU:C:2015:427, punkt 90 og 91).
- 278 Det ligger imidlertid fast, at visse former for hemmelig adfærd såsom adfærd, der resulterer i kartellers horisontale prisfastsættelser, i princippet kan anses for at kunne have så negative virkninger for navnlig prisen, kvantiteten eller kvaliteten af varer eller tjenesteydelser, at det med henblik på anvendelsen af artikel 101 TEUF er uforment at godtgøre, at de har konkrete virkninger på markedet. Erfaringen viser i øvrigt, at en sådan adfærd sædvanligvis medfører en nedgang i produktionen og prisstigninger, hvilket resulterer i en ringe ressourcefordeling til skade for navnlig forbrugerne (dom af 11.9.2014, CB mod Kommissionen, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, præmis 51, af 26.11.2015, Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, præmis 19, og af 15.12.2016, Philips og Philips France mod Kommissionen, T-762/14, ikke trykt i Sml., EU:T:2016:738, præmis 56).
- 279 Hvad angår sådanne aftaler, som udgør særligt alvorlige overtrædelser af konkurrencereglerne, kan analysen af den økonomiske og retlige sammenhæng, hvori praksissen indgår, således begrænses til, hvad der er strengt nødvendigt for at fastslå, at der er tale om en aftale med et konkurrencebegrænsende formål (jf. dom af 27.4.2017, FSL m.fl. mod Kommissionen, C-469/15 P, EU:C:2017:308, præmis 107 og den deri nævnte retspraksis).
- 280 I den foreliggende sag har sagsøgeren for det første foreholdt Kommissionen, at denne antog, at det omhandlede kartel udgjorde en aftale med konkurrencebegrænsende formål, endog uden at den undersøgte arten af de produkter, der er tale om, eller hvorledes de pågældende markeder er opbygget og reelt fungerer (jf. præmis 269 ovenfor).
- 281 Dette klagepunkt kan imidlertid ikke tiltrædes. I overensstemmelse med den i præmis 278 og 279 ovenfor anførte retspraksis, og henset til de underliggende træk ved det omhandlede horisontale kartel, som vedrørte prisfastsættelse og dermed udgjorde en særligt grov overtrædelse af konkurrencereglerne, kunne Kommissionen foretage en passende analyse af den økonomiske og retlige sammenhæng, hvori dette kartel indgik, uden at det var nødvendigt i detaljer at undersøge arten af de produkter, der er tale om, eller hvorledes de pågældende markeder er opbygget og reelt fungerer. Med henblik på genstanden for overtrædelsen og grovheden heraf bliver disse aspekter i virkeligheden sekundære.
- 282 Det var således med rette, at Kommissionen i 142. betragtning til den anfægtede afgørelse konkluderede, at overtrædelsen havde et konkurrencebegrænsende formål, for så vidt som sagsøgeren var indblandet i horisontale konkurrencebegrænsende aftaler, der indgik i en samlet plan med et samlet mål om at påvirke priserne ved hjælp af dels indførelsen af skrottillægget, dels prissamordningen med hensyn til individuelle kunder.

- 283 Hvad særligt angår kartellets første del fremhævede Kommissionen i 143. betragtning til den anfægtede afgørelse, at deltagerne i den omhandlede overtrædelse samordnede deres adfærd for at fjerne enhver usikkerhed imellem dem vedrørende en væsentlig bestanddel af prisen, i det omfang metalskrot udgjorde 25-45% af produktionsomkostningerne for slibemidler, mens markedet for metalskrot var kendetegnet ved store udsving i købsprisen og ligeledes ved betydelige prisforskelle mellem visse EU-medlemsstater.
- 284 Det skal i øvrigt bemærkes, at sagsøgeren hverken under den administrative procedure eller i sine skriftlige indlæg for Retten har fremført noget konkret argument, ligesom virksomheden end ikke har gjort gældende, at nævnte kartel skulle have udvist en særlig kompleksitet eller bestemte særlige træk, der indebar, at det var nødvendigt med en mere tilbundsående analyse af den økonomiske og retlige sammenhæng for i henhold til den i præmis 277 ovenfor anførte retspraksis at afgøre, om en sådant kartel hørte til de aftaler, der efter deres art kan betragtes som skadelige for de normale konkurrencevilkår.
- 285 Det må derfor konstateres, at Kommissionen ikke begik nogen skønsmæssig fejl, idet den fastslog, at det omhandlede kartel i sig selv var tilstrækkelig skadeligt for konkurrencen, for så vidt som det havde til formål at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen ved hjælp af priserne, til skade for forbrugerne.
- 286 Heraf følger, at klagepunktet om, at der ikke forelå en aftale med konkurrencebegrænsende formål, ikke kan tiltrædes.
- 287 Henset til ovenstående betragtninger kan sagsøgerens andet klagepunkt om manglende bevis for, at der forelå konkurrencebegrænsende virkninger (jf. præmis 270 ovenfor), kun anses for at være irrelevant. I betragtning af kartellets konkurrencebegrænsende formål ville en undersøgelse af dets virkninger nemlig under alle omstændigheder ikke have den ringeste indflydelse på konstateringen af, at der foreligger en overtrædelse.
- 288 Det tredje anbringende bør dermed forkastes i sin helhed.

D. Om det fjerde anbringende om varigheden af sagsøgerens deltagelse i overtrædelsen og om forældelse

1. Parternes argumenter

- 289 Sagsøgeren har subsidiært bestridt varigheden af sin deltagelse i kartellet. Kommissionen har ikke fremlagt noget som helst bevis, der dokumenterer, at sagsøgerens deltagelse skulle have vedvaret frem til den 16. maj 2007, dvs. den dato, hvor Milano-mødet angiveligt fandt sted, og som ifølge Kommissionen svarede til den »seneste kontakt mellem Pometon og de andre deltagere i overtrædelsen angående skrottillægget« (55. og 163. betragtning til den anfægtede afgørelse).
- 290 Sagsøgeren har nærmere forklaret, at der ikke fandt noget »ulovligt« møde sted den 16. maj 2007, som denne deltog i. I den anden erklæring fra den part, der har anmodet om straflempe, blev der kun omtalt et enkelt møde i Milano, den 17. maj 2007, og denne dato bekræftes af to interne e-mails fra Ervin af 17. maj 2007, hvori indholdet af dette møde refereres.
- 291 Under alle omstændigheder er det næppe sandsynligt, at sagsøgeren deltog i et sådant møde den 16. maj 2007, for så vidt som denne part ikke ville have haft nogen interesse i at mødes med sine konkurrenter for at drøfte kartellets videreførelse med hensyn til skrottillægget samme dag, som overdragelsen af dennes aktiviteter vedrørende slibemidler blev underskrevet. I denne henseende ville Kommissionens argumentation, hvorefter det er sandsynligt, at et sådant møde fandt sted, at

overdragelsesdokumentet blev udarbejdet samme dag i et notarialkontor i nærheden af mødestedet, og at Ervin ikke var blevet orienteret herom, svare til at pålægge sagsøgeren at bevise, at dette møde ikke fandt sted, hvilket, når alt kommer til alt, ville udgøre et probatio diabolica.

- 292 Endelig har sagsøgeren anført, at ophøret af overtrædelsesperioden, i mangel af beviser, for sagsøgerens vedkommende højst falder sammen med de seneste hemmelige kontakter, der angiveligt kunne tilregnes Pometon, nærmere bestemt mødet den 9. juni 2005, eller allersenest med e-mailen af 18. november 2005 (jf. præmis 153, 154 og 215 ovenfor).
- 293 Sagsøgeren har på dette stadium heraf udledt, at idet der forløb mere end fem år fra ophøret af dennes deltagelse i kartellet, den 9. juni 2005, til meddelelsen om afbrydelse af forældelsen, den 15. juni 2015, var Kommissionens beføjelse til at pålægge en bøde forældet i henhold til artikel 25, stk. 1, i forordning nr. 1/2003.

2. Rettens bemærkninger

- 294 Det skal først og fremmest efterprøves, om Kommissionen førte tilstrækkeligt bevis for varigheden af sagsøgerens deltagelse i det omhandlede kartel (jf. i denne retning dom af 24.3.2011, Viega mod Kommissionen, T-375/06, ikke trykt i Sml., EU:T:2011:106, præmis 36).
- 295 I mangel af beviser, der gør det muligt at foretage en direkte fastlæggelse af varigheden af en virksomheds deltagelse i en vedvarende overtrædelse, er Kommissionen imidlertid forpligtet til at tage hensyn til faktiske omstændigheder, som tidsmæssigt ligger indbyrdes så nær, at det med rimelighed kan medgives, at denne overtrædelse er forløbet uafbrudt mellem to specifikke datoer (dom af 19.5.2010, IMI m.fl. mod Kommissionen, T-18/05, EU:T:2010:202, præmis 88).
- 296 I den foreliggende sag fremgår det for det første af Rettens undersøgelse af det andet anbringende, at Kommissionen førte tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren deltog i flere møder og andre hemmeligt aftalte kontakter over en længere periode, der strakte sig i det mindste fra den 3. august 2003, hvor aftalen om skrottillægget blev indgået (jf. præmis 129 ovenfor), og frem til e-mailkorrespondancen af 16.-18. november 2005 mellem Würth og Pometon (jf. præmis 153 ovenfor).
- 297 Derudover godtgjorde nævnte institution ligeledes, at sagsøgeren var indblandet i forberedelsen af Milano-mødet, som var fastlagt til den 16. og 17. maj 2007.
- 298 For så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt sagsøgeren deltog i dette møde i Milano, skal det ganske vist bemærkes, at denne part med rette har gjort gældende, at Kommissionen omvender bevisbyrden, når den begrænser sig til at anføre, at det er sandsynligt, at et første møde – som sagsøgeren deltog i – blev afholdt den 16. maj 2007 med henblik på at drøfte kartellets videreførelse, og at der efterfølgende fandt et andet møde sted den 17. maj 2007.
- 299 Den af Kommissionen påberåbte omstændighed, at dette møde fandt sted i nærheden af det sted, hvor det notarkontor, hos hvilket dokumentet vedrørende Pometons overdragelse til Winoa af sin virksomhedsgren inden for sektoren for slibemidler blev udarbejdet den 16. maj 2007, udgør i denne henseende ikke et tilstrækkeligt seriøst og troværdigt indicium for, at der samme dag blev afholdt et konkurrencebegrænsende møde. Derimod nævnes der i den anden erklæring fra den part, der har anmodet om straflempelse, et enkelt møde i Milano, den 17. maj 2007. Der er imidlertid intet, der gør det muligt at antage, at sagsøgeren deltog i et konkurrencebegrænsende møde den foregående dag.
- 300 Uafhængigt af sagsøgerens tilstedeværelse ved et sådant møde, som angiveligt blev afholdt den 16. maj 2007, er sagsøgerens deltagelse i det omhandlede kartel frem til overdragelsen af sine aktiviteter inden for sektoren for slibemidler til Winoa, den 16. maj 2007, ikke desto mindre i den anfægtede afgørelse

understøttet ved tilstrækkeligt præcise, seriøse og samstemmende indicier, der gør det muligt at fastslå, at Pometon var direkte indblandet i den omhandlede samlede og vedvarende overtrædelse hvad angår den periode, der gik forud for denne overdragelse.

- 301 Særligt fremgår det af Ervins interne e-mail af 20. marts 2007, hvortil der henvises i 52. betragtning til den anfægtede afgørelse – en e-mail, som sagsøgeren ikke har bestridt, og som viser, at repræsentanterne for Winoa og Pometon havde bedt afsenderen af nævnte e-mail om at være til stede ved et møde, der skulle afholdes i Milano den 16. og 17. maj 2007 med henblik på at drøfte anvendelsen af formlen for beregning af skrottillægget (jf. præmis 155 ovenfor) – at Pometon havde deltaget aktivt i forbindelse med indkaldelsen til og planlægningen af dette møde.
- 302 Det forhold, at der ifølge de andre deltageres opfattelse ikke herskede tvivl om, at Pometon ville deltage i dette møde, bekræftes desuden af Ervins interne e-mail af 19. april 2007 (jf. præmis 228 ovenfor). Ervins interne e-mail af 17. maj 2007 (55. betragtning til den anfægtede afgørelse) tyder desuden på, at de andre deltagere i kartellet ikke inden Milano-mødet var blevet orienteret om Pometons overdragelse af den omhandlede gren af sin virksomhed til Winoa. Det fremgår nemlig af denne e-mail, at dens afsender, en ansat hos Ervin, som var til stede ved det pågældende møde den 17. maj 2007, havde undret sig over, at B., der havde været en af sagsøgerens repræsentanter, inden han med virkning fra førnævnte overdragelse den 16. maj 2007 blev ansat hos Winoa, under dette møde fremtrådte tilbageholdende.
- 303 Endelig beviser indholdet af Ervins interne e-mails af 20. marts og af 19. april 2007 (jf. præmis 227 og 228 ovenfor) såvel som af Winoas interne e-mail af 26. april 2007 (jf. præmis 229 ovenfor), at Pometon i det mindste i de to måneder, der gik forud for denne virksomheds udtræden af markedet for slibemidler, ikke alene spillede en aktiv rolle i forbindelse med kartellets første del, men ligeledes var indblandet i kartellets anden del.
- 304 For det andet, eftersom Kommissionen således behørigt beviste, at sagsøgeren var direkte indblandet i hemmeligt aftalte kontakter i forbindelse med begge kartellets to dele mellem den 3. oktober 2003 og den 18. november 2005 (jf. præmis 296 ovenfor) samt i de to måneder, der gik forud for sagsøgerens udtræden af markedet den 16. maj 2007 (jf. præmis 297-303 ovenfor), skal det undersøges, hvorvidt de manglende beviser for konkurrencebegrænsende kontakter i en periode på ca. 16 måneder, der gik fra den 18. november 2005 til marts 2007, indicerer, at sagsøgeren reelt havde afbrudt sin deltagelse i kartellet i denne periode, således som denne har anført (jf. præmis 292 ovenfor), for efterfølgende at genoptage og fortsætte sin deltagelse i samme overtrædelse nogle få måneder før sin udtræden af markedet for slibemidler (jf. i denne retning dom af 15.9.2016, Philip Morris mod Kommissionen, T-18/15, ikke trykt i Sml., EU:T:2016:487, præmis 97).
- 305 Bedømmelsen af spørgsmålet, om den periode, der adskiller to udslag af en ulovlig adfærd, er tilstrækkelig lang til at udgøre en afbrydelse af overtrædelsen eller ej, skal foretages i forbindelse med det pågældende kartels funktion (dom af 19.5.2010, IMI m.fl. mod Kommissionen, T-18/05, EU:T:2010:202, præmis 89; jf. ligeledes i denne retning dom af 24.3.2011, Tomkins mod Kommissionen, T-382/06, EU:T:2011:112, præmis 51).
- 306 Særligt er det i denne forbindelse, og på grundlag af en samlet bedømmelse af alle tilgængelige indicier, at det konkret skal vurderes, om denne periode var tilstrækkelig lang til, at det var muligt for de andre parter i kartellet at opfatte den omhandlede virksomheds intention om at afbryde sin deltagelse, idet en sådan opfattelse er afgørende for at fastslå, at denne virksomhed har forsøgt at distancere sig fra den ulovlige aftale (jf. i denne retning dom af 20.1.2016, Toshiba Corporation mod Kommissionen, C-373/14 P, EU:C:2016:26, præmis 62 og 63).
- 307 Der erindres i denne henseende om, at den stiltiende godkendelse af et ulovligt initiativ uden offentligt at tage afstand fra dets indhold eller gøre de kompetente myndigheder opmærksom herpå, virker som en tilskyndelse til at fortsætte overtrædelsen og hindrer, at den bliver opdaget. Denne medvirken udgør

en form for passiv deltagelse i overtrædelsen, som derfor kan gøre virksomheden ansvarlig inden for rammerne af en samlet aftale. Endvidere bemærkes, at den omstændighed, at en virksomhed ikke følger udfaldet af et møde, der havde et konkurrencebegrænsende formål, ikke fritager den for ansvaret for sin deltagelse i et kartel, medmindre den offentligt har taget afstand fra dets indhold (jf. dom af 26.1.2017, Duravit m.fl. mod Kommissionen, C-609/13 P, EU:C:2017:46, præmis 136 og den deri nævnte retspraksis).

- 308 Henset til det omhandlede kartels særlige kendetegn i den foreliggende sag gør de manglende hemmelige kontakter mellem sagsøgeren og de andre parter i kartellet, selv i førnævnte periode på ca. 16 måneder, det ikke muligt at fastslå, at denne part havde afbrudt sin deltagelse i kartellet. Dette kartel var nemlig kendetegnet dels ved den automatiske anvendelse af skrottillægget (jf. præmis 147 ovenfor), dels ved den nære sammenhæng mellem kartellets to dele (jf. præmis 228, 256 og 303 ovenfor) samt ved, at der med undtagelse af det tyske marked ikke fandt nogen struktureret planlægning af kontakterne mellem deltagerne sted med henblik på at gennemføre samordningen med hensyn til individuelle kunder, idet der kun forekom punktuelle kontakter i tilfælde af uenighed (jf. præmis 222 ovenfor).
- 309 Sagsøgeren har imidlertid ikke inden for rammerne af en sådan samlet og vedvarende overtrædelse påberåbt sig noget forhold, der gør det muligt at antage, at det alligevel var strengt nødvendigt at opretholde hemmelige kontakter for at fortsætte deltagelsen i kartellet uden afbrydelse i perioden fra den 9. juni 2005 til marts 2007. Særligt har sagsøgeren ikke henvist til nogen omstændighed, der skulle have påvirket kartellets funktion, således som det fremgår af det bevismateriale, som Kommissionen har fremlagt, eller nødvendiggjort, at sagsøgeren i den pågældende periode tog kontakt til de andre parter i kartellet med henblik på at genoptage dette (jf. i denne retning dom af 17.5.2013, Trelleborg Industrie og Trelleborg mod Kommissionen, T-147/09 og T-148/09, EU:T:2013:259, præmis 65).
- 310 Henset til dette kartels særlige kendetegn (jf. præmis 308 ovenfor) kunne det forhold, at sagsøgeren muligvis ikke deltog i møder eller andre hemmeligt aftalte kontakter i førnævnte periode på 16 måneder, således ikke af de andre deltagere opfattes som en afstandtagen fra kartellet, især da Pometon stod bag indførelsen af systemet med skrottillægget og aktivt havde bidraget til dets etablering (jf. præmis 129 og 130 ovenfor).
- 311 Den omstændighed, at sagsøgeren spillede en aktiv rolle i forberedelsen af Milano-mødet og ikke på forhånd orienterede de andre deltagere i kartellet om overdragelsen af sin virksomhedsgren inden for sektoren for slibemidler til Winoa, bevidner desuden kontinuiteten i Pometons og Winoas retsstridige adfærd. Denne kontinuitet bestyrkes i øvrigt klart af T.'s e-mail af 28. maj 2008 (jf. præmis 231 ovenfor).
- 312 Af alle disse grunde, og selv om sagsøgerens deltagelse i kartellet ikke understøttes af direkte dokumentbeviser, der omfatter hele overtrædelsens varighed fra den 3. oktober 2003 til den 16. maj 2007, fremgår denne parts vedvarende deltagelse tydeligt af den samlede undersøgelse af de af Kommissionen fremlagte beviser, hvilke bestyrker hinanden gensidigt og derved gør det muligt at fastslå sagsøgerens ansvar vedrørende hele den pågældende periode (jf. i denne retning dom af 26.1.2017, Kommissionen mod Keramag Keramische Werke m.fl., C-613/13 P, EU:C:2017:49, præmis 55).
- 313 Eftersom der ikke forelå noget tegn på den berørte parts afstandtagen til kartellet, førte Kommissionen således tilstrækkeligt bevis for, at Pometon ikke havde afbrudt sin deltagelse i den omhandlede samlede og vedvarende overtrædelse, selv om Kommissionen i en periode på ca. 16 måneder ikke havde direkte bevis for hemmelige kontakter (jf. i denne retning dom af 16.6.2015, FSL m.fl. mod Kommissionen, T-655/11, EU:T:2015:383, præmis 481).

- 314 Da Pometon havde deltaget i kartellet frem til den 16. maj 2007, og Kommissionen havde foretaget kontrolbesøg hos denne virksomhed fra og med juni 2010 og indledt proceduren bl.a. over for denne part den 16. januar 2013 (jf. præmis 6 og 7 ovenfor), var denne institutions beføjelse til at pålægge virksomheden en bøde følgelig ikke forældet på tidspunktet for vedtagelsen af den anfægtede afgørelse, som blev afsagt inden for den i artikel 25 i forordning nr. 1/2003 fastsatte frist.
- 315 Det fjerde anbringende skal derfor forkastes i sin helhed.
- 316 Da Retten har fastslået, at det andet, det tredje og det fjerde anbringende er ugrundede, idet disse tilsigter at bestride den ulovlige adfærd, der blev tilregnet Pometon, såvel som dennes deltagelse i den omhandlede samlede og vedvarende overtrædelse fra den 3. oktober 2003 til den 16. maj 2007, skal sagsøgerens første og anden påstand, for så vidt disse tilsigter annullation af den anfægtede afgørelses artikel 1 (jf. præmis 31 ovenfor), således forkastes.

E. Om tilpasningen af bødens grundbeløb i medfør af punkt 37 i retningslinjerne for beregning af bøder

1. Parternes argumenter

- 317 Mere subsidiært har sagsøgeren nedlagt påstand om annullation eller ændring af bøden og har gjort gældende, at niveauet for tilpasning af bødens grundbeløb i medfør af punkt 37 i retningslinjerne for beregning af bøder ikke er tilstrækkeligt begrundet, og at det ikke er i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet.
- 318 I denne sammenhæng er de forklaringer, som Kommissionen har afgivet for Retten, såvel som den i retsmødet fremlagte oversigt fuldstændigt nye og kan ikke afhjælpe den oprindelige, utilstrækkelige begrundelse. Dertil kommer, at fremlæggelsen af nævnte oversigt er sket for sent og dermed ikke kan antages til realitetsbehandling.
- 319 Derudover har sagsøgeren i sine bemærkninger af 2. juli 2018 (jf. præmis 29 ovenfor) påberåbt sig, at den procentandel for Pometons produktspecifikke afsætning på verdensplan i regnskabsåret 2006, der er anført i førnævnte oversigt, og som Kommissionen lagde til grund ved fastsættelsen af tilpasningsniveauet i forhold til sagsøgeren, er forkert. Denne andel skal ifølge sidstnævnte ikke sættes til 21%, men til 31%.
- 320 Kommissionen har for sit vedkommende gjort gældende, at de grunde, der er anført i 228. og 229. betragtning til den anfægtede afgørelse (jf. præmis 345 og 346 nedenfor), uden videre gør det muligt at forstå de kriterier, som den anvendte til at beregne tilpasningen af bødens grundbeløb. Det fremgår nemlig heraf, at Kommissionen indrømmede sagsøgeren en ekstraordinær nedsættelse svarende til de nedsættelser, der blev indrømmet de fire andre virksomheder, som var omfattet af forligsafgørelsen, med henblik på at fastlægge et bødeniveau, der stod i forhold til Pometons individuelle ansvar, under hensyntagen til grovheden og varigheden af denne virksomheds deltagelse i kartellet i forhold til de andre ovennævnte virksomheders deltagelse, og i øvrigt at sikre, at bøden fik en afskrækkende virkning.
- 321 Kommissionen har i sit svarskrift redegjort for, at den ved fastsættelsen af tilpasningsniveauet for sagsøgerens vedkommende anvendte en nedsættelseskoefficient på 21%, svarende til forholdet mellem Pometons omsætning på området for slibemidler og virksomhedens samlede omsætning i regnskabsåret 2006. Kommissionen regulerede dog denne sats i opadgående retning, idet den indrømmede sagsøgeren en yderligere nedsættelse på 39% på grund af den kortere varighed af Pometons deltagelse i kartellet, det relativt ubetydelige omfang heraf, og det forhold, at denne virksomhed ikke rådede over en særlig differentieret produktportefølje. Kommissionen har i sin duplik

- medgivet, at procentandelen for Pometons produktspecifikke afsætning i EØS i regnskabsåret 2006 reelt var på 23,7%, og har gjort gældende, at forskellen i forhold til den anvendte sats på 21% var blevet udlignet ved reguleringen.
- 322 Kommissionen har i retsmødet præciseret, at den havde støttet sig på forholdet mellem værdien af den produktspecifikke afsætning på verdensplan og den samlede omsætning for hver enkelt af de berørte virksomheder, således som det koncist, men fuldt ud dækkende fremgår af 228. og 229. betragtning til den anfægtede afgørelse, og ikke på procentandelen for nævnte afsætning i EØS.
- 323 Hvad særligt angår andelen af Pometons samlede produktspecifikke afsætning har Kommissionen med støtte i beviser – i sine skriftlige indlæg vedrørende sagsøgerens argument (jf. præmis 319 ovenfor) om, at den andel på 21%, som i den forbindelse er anført i den i retsmødet fremlagte oversigt, er forkert – gjort gældende, at den havde lagt de tal til grund, som sagsøgeren havde fremlagt som svar på Kommissionens begæringer om oplysninger under den administrative procedure.
- 324 Kommissionen har i øvrigt ligeledes i retsmødet fremhævet, at den for at sikre ligebehandling og under overholdelse af billighedsprincippet havde reguleret førnævnte procentandel for værdien af den produktspecifikke afsætning på verdensplan for hver enkelt part i kartellet på en sådan måde, at de virksomheder, hvis produktspecifikke afsætning havde en særligt stor indvirkning på omsætningen på verdensplan, ikke blev begunstiget i urimeligt høj grad. Denne regulering blev foretaget på grundlag af følgende tre kriterier, som er anført i den oversigt, der er blevet fremlagt i retsmødet, og som også indeholder de oplysninger, der vedrører sagsøgeren.
- 325 Det vigtigste kriterium var ifølge Kommissionen differentieringen af afsætningen. Sagsøgeren opnåede herved den største yderligere nedsættelse (39%), primært fordi denne virksomheds afsætning i høj grad var differentieret, hvorimod afsætningen hvad angik Ervin, Winoa og MTS blev belagt med et straffillæg (på henholdsvis 13%, 8% og 4%) på grund af, at disse virksomheders porteføljer var koncentrerede (88% for Ervins vedkommende, 83% for Winoas og 94% for MTS'). De to øvrige kriterier var virksomhedens størrelse og spørgsmålet om, hvorvidt dens deltagelse i overtrædelsen var »begrænset« eller »ikke-begrænset«.

2. Rettens bemærkninger

a) Om formaliteten vedrørende den i retsmødet fremlagte oversigt og om Kommissionens anmodning om fortrolighed

- 326 Da sagsøgeren har nedlagt afvisningspåstand over for den oversigt, som Kommissionen har fremlagt i retsmødet, skal denne indsigelse indledningsvis undersøges.
- 327 For det første skal der i denne henseende erindres om, at det fremgår af procesreglementets artikel 85, stk. 3, at »hovedparterne [i] undtagelsestilfælde [kan] fremlægge eller anføre yderligere beviser, inden retsforhandlingernes mundtlige del er afsluttet, forudsat at den forsinkede påberåbelse af beviserne begrundes«.
- 328 I den særlige sammenhæng, der foreligger i nærværende tvist, er Kommissionens fremlæggelse af nævnte dokument i retsmødet sket i forlængelse af de spørgsmål, som Retten havde stillet, og tilfører oplysninger, der er nødvendige, for at nævnte instans kan fastlægge og vurdere de kriterier, som nævnte institution anvendte ved beregningen af den bøde, som den pålagde sagsøgeren (jf. præmis 366 og 376 nedenfor), idet sidstnævnte i øvrigt er blevet anmodet om at fremsætte sine skriftlige bemærkninger til de oplysninger, der fremgår af nævnte oversigt. Fremlæggelsen af dette dokument på stadiet for retsmødet viser sig således at være begrundet, jf. procesreglementets artikel 85, stk. 3.

- 329 For det andet afviser Retten den anmodning om fortrolighed, som Kommissionen har fremsat mundtligt i retsmødet for så vidt angår visse oplysninger, der er indeholdt i førnævnte oversigt, og som Kommissionen har begrundet alene ud fra det hensyn, at de berørte virksomheder, der i denne forbindelse var blevet adspurgt af Kommissionen selv, havde skønnet, at disse oplysninger burde bevare deres fortrolige karakter.
- 330 Det fremgår nemlig af fast retspraksis, at oplysninger, som har været hemmelige eller fortrolige, men som er mindst fem år gamle, med tiden principielt kan opfattes som historiske og derfor skal anses for at have mistet deres hemmelige eller fortrolige karakter, medmindre den part, der har påberåbt sig denne karakter, undtagelsesvis påviser, at disse oplysninger stadig udgør væsentlige faktorer i dennes eller i den berørte tredjeparts handelsmæssige stilling, på trods af oplysningernes alder (dom af 14.3.2017, Evonik Degussa mod Kommissionen, C-162/15 P, EU:C:2017:205, præmis 64).
- 331 I den foreliggende sag skal det konstateres, at de oplysninger, der er indeholdt i førnævnte oversigt, ikke længere er af fortrolig karakter. Hvad for det første angår værdien af den samlede produktspecifikke afsætning for hver enkelt af adressaterne for forligsafgørelsen i regnskabsåret 2009 har Kommissionen ikke fremført noget argument, der gør det muligt at antage, at sådanne oplysninger, til trods for, at de fremefter er af historisk karakter, stadig udgør en væsentlig faktor i de berørte virksomheders handelsmæssige stilling. Endvidere kan de forskellige reguleringer, som Kommissionen foretog for at fastsætte niveauet for tilpasningerne af grundbeløbet for de bøder, som nævnte virksomheder var blevet pålagt, på ingen måde henføres til disse virksomheders handelspolitikker, hvorfor de ikke efter deres karakter kan være fortrolige. Hvad endelig angår de øvrige oplysninger i den omhandlede oversigt er det allerede i kendelsen af 4. maj 2018 i sagen Pometon mod Kommissionen (sag T-433/16), hvortil der henvises i præmis 26 ovenfor, blevet fastslået, at disse ikke er fortrolige.
- 332 Heraf følger dels, at den pågældende fremlagte oversigt, selv om den blev indgivet for sent, bør antages til realitetsbehandling, dels at der ikke er nogen begrundelse for i denne dom og i forhold til offentligheden at undlade at tage visse af de i oversigten indeholdte oplysninger i betragtning.

b) Om påstanden om annullation af bødens størrelse som følge af tilsidesættelse af begrundelsespligten

- 333 Sagsøgeren har nærmere bestemt gjort gældende, at Kommissionen ikke i tilstrækkelig grad begrundede den tilpasning af bødens grundbeløb, som den foretog i medfør af punkt 37 i retningslinjerne for beregning af bøder.

1) Indledende bemærkninger om retspraksis med hensyn til begrundelse af bøder

- 334 Det bemærkes for det første, at de krav til begrundelse af bøder, som Kommissionen skal overholde inden for rammerne af en almindelig procedure eller en forligsprocedure i forhold til et givet kartel, ligeledes kan overføres på en hybrid procedure, selv når denne procedure er kronologisk forskudt (jf. analogt dom af 13.12.2016, Printeos m.fl. mod Kommissionen, T-95/15, EU:T:2016:722, præmis 47).
- 335 Selv om forligsproceduren og den almindelige overtrædelsesprocedure er to adskilte procedurer, er begge procedurer, navnlig under hensyntagen til det konkrete mål, som de tilsigter, underlagt den oprindelige afgørelse om at indlede undersøgelsen, som Kommissionen vedtager på grundlag af artikel 2 i forordning nr. 773/2004 (jf. præmis 7 ovenfor), og de opfylder ligeledes samme formål af almen interesse, som går ud på at bringe den omhandlede konkurrencebegrænsende praksis til ophør til fordel for de forbrugere, der er berørt af det dertil knyttede marked.

- 336 For det andet skal begrundelsen for en afgørelse, hvorved der pålægges en bøde for overtrædelse af artikel 101 TEUF, navnlig gøre det muligt for de virksomheder, der er adressater herfor, at identificere og forstå de kriterier, som Kommissionen reelt lægger til grund ved fastlæggelsen af bøden, og at kontrollere, at disse kriterier er blevet anvendt i overensstemmelse med ligebehandlingsprincippet og proportionalitetsprincippet.
- 337 Hvad særligt angår den ekstraordinære tilpasning af bødens grundbeløb erindres under alle omstændigheder om, at det i henhold til punkt 37 i retningslinjerne for beregning af bøder »kan [...] være berettiget, at Kommissionen fraviger den generelle metode til fastsættelse af bøder, [der er redegjort for i retningslinjerne], hvis der gør sig særlige forhold gældende i en given sag, eller det er nødvendigt at sikre et afskrækkende niveau i et bestemt tilfælde«.
- 338 Når Kommissionen beslutter at fravige den generelle metode, der er fastsat i retningslinjerne for beregning af bøder, skal begrundelsen for størrelsen af en sådan bøde følgelig være så meget desto mere præcis, når henses til, at punkt 37 i nævnte retningslinjer blot indeholder en vag henvisning til de »særlige forhold [...] i en given sag« og således overlader Kommissionen et vidt skøn til som i den foreliggende sag at foretage en ekstraordinær tilpasning af grundbeløbet for de pågældende virksomheders bøder (jf. dom af 13.12.2016, Printeos m.fl. mod Kommissionen, T-95/15, EU:T:2016:722, præmis 48 og den deri nævnte retspraksis).
- 339 Det er netop under sådanne omstændigheder, at pligten til at begrunde en bindende retsakt, som fremefter svarer til den grundlæggende ret, der er knæsat i chartrets artikel 41, stk. 2, litra c), har den fulde retlige rækkevidde, der kendetegner et lovkrav om at sikre retten til god forvaltning for enhver fra Unionens institutioners, organers, kontorers og agenturers side (jf. i denne retning dom af 21.11.1991, Technische Universität München, C-269/90, EU:C:1991:438, præmis 14).
- 340 For at fastsætte niveauet for den ekstraordinære tilpasning af bødens grundbeløb skal Kommissionen dog i princippet anvende de samme kriterier og den samme beregningsmetode i forhold til alle parterne i kartellet og, under overholdelse af ligebehandlingsprincippet, for hver enkelt part vurdere de forhold, som den lægger til grund.
- 341 I det tilfælde, hvor der som i den foreliggende sag er tale om en hybrid procedure, omfatter Kommissionens begrundelsespligt således alle de forhold, der er relevante for at vurdere, hvorvidt den virksomhed, der afslog at indgå forlig, befandt sig i en situation, der var sammenlignelig med den situation, der gjaldt for dens konkurrenter, der var adressater for forligsafgørelsen, samt hvorvidt en eventuel ensartet eller forskellig behandling af nævnte situationer var objektivt begrundet (jf. analogt dom af 13.12.2016, Printeos m.fl. mod Kommissionen, T-95/15, EU:T:2016:722, præmis 49).
- 342 I den foreliggende sag skal det derfor efterprøves, om begrundelsen i den anfægtede afgørelse gør det muligt i tilstrækkelig grad at forstå den beregningsmetode og de kriterier, som Kommissionen anvendte ved fastsættelsen af niveauet for den tilpasning, som den foretog i forhold til sagsøgeren, og således at vurdere, om den ekstraordinære tilpasning var forholdsmæssig og i overensstemmelse med ligebehandlingsprincippet.
- 343 Der skal dog i denne forbindelse erindres om, at ligebehandlingsprincippet eller princippet om forbud mod forskelsbehandling indebærer, at ensartede situationer ikke behandles forskelligt, og at forskellige situationer ikke behandles ens, medmindre en sådan behandling er objektivt begrundet (dom af 14.5.2014, Donau Chemie mod Kommissionen, T-406/09, EU:T:2014:254, præmis 238). Med hensyn til proportionalitetsprincippet indebærer dette princip, at Kommissionen skal udmåle bøden forholdsmæssigt i forhold til de elementer, der tages i betragtning ved vurderingen af overtrædelsens grovhed, og at den i denne henseende skal anvende disse elementer på en sammenhængende og objektivt berettiget måde (dom af 5.10.2011, Romana Tabacchi mod Kommissionen, T-11/06, EU:T:2011:560, præmis 105, og af 20.5.2015, Timab Industries og CFPR mod Kommissionen, T-456/10, EU:T:2015:296, præmis 161).

344 Det følger heraf, at Kommissionen ved fastsættelsen af bødens størrelse ikke kan udøve forskelsbehandling mellem parterne i ét og samme kartel med hensyn til elementerne i og metoden til beregning, som ikke påvirkes af de særlige kendetegn ved forligsproceduren såsom anvendelsen af en nedsættelse på 10% i tilfælde af forlig i henhold til punkt 32 i meddelelsen om forligsprocedurer (jf. dom af 20.5.2015, Timab Industries og CFPR mod Kommissionen, T-456/10, EU:T:2015:296, præmis 74 og den deri nævnte retspraksis).

2) Om begrundelsen for den ekstraordinære tilpasning af bødens størrelse i den anfægtede afgørelse

345 I 228. betragtning til den anfægtede afgørelse med overskriften »Tilpasning af det regulerede grundbeløb« erindrede Kommissionen indledningsvis om, at den i forligsafgørelsen (104. betragtning) i forhold til alle de virksomheder, der havde indvilget i at indgå forlig, havde tilpasset de respektive grundbeløb ud fra følgende begrundelse. For det første oversteg de regulerede grundbeløb det lovbestemte loft på 10% af den samlede omsætning som fastsat i artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003. For det andet udgjorde »afsætningsværdien af de produkter, der var omfattet af kartellet«, for hver enkelt af disse virksomheder en betydelig andel af virksomhedens samlede omsætning. For det tredje var der forskel på den individuelle deltagelse i overtrædelsen for hver enkelt af de virksomheder, der havde valgt at indgå forlig.

346 Dernæst konstaterede Kommissionen i 229. betragtning til den anfægtede afgørelse nærmere bestemt, at det, henset til den foreliggende sags særlige omstændigheder, og under hensyntagen til kravet om at overholde ligebehandlingsprincippet, var formålstjenligt at gøre brug af sin skønsbeføjelse og anvende punkt 37 i retningslinjerne for beregning af bøder, også i forhold til Pometon, ud fra følgende begrundelse. For det første oversteg bødens grundbeløb tilpasset inden for rammerne af de formildende omstændigheder det lovbestemte loft på 10% af den samlede omsætning som fastsat i artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003. For det andet var der forskel på Pometons individuelle deltagelse i overtrædelsen og de andre karteldeltageres deltagelse heri. For det tredje skulle bøden fastsættes til et niveau, der stod i forhold til den overtrædelse, som Pometon havde begået, og samtidig have en tilstrækkeligt afskrækkende virkning.

347 Det fremgår således af den anfægtede afgørelse, at Kommissionen i medfør af punkt 37 i retningslinjerne for beregning af bøder, således som den havde gjort i forligsafgørelsen i forhold til de andre karteldeltagende virksomheder, indrømmede sagsøgeren en specifik nedsættelse med den begrundelse, at det regulerede grundbeløb for bøden, for Pometon som for de andre karteldeltagere, oversteg det lovbestemte loft på 10% af den pågældende virksomheds samlede omsætning.

348 Kommissionen begrundede således tydeligt anvendelsen af en sådan ekstraordinær tilpasning ved kravet om, at der ifølge retspraksis skal tages hensyn til parternes forskellige individuelle grader af ansvar for deltagelse i kartellet (jf. i denne retning dom af 16.6.2011, Putters International mod Kommissionen, T-211/08, EU:T:2011:289, præmis 75).

349 Derimod angiver den anfægtede afgørelses grunde ikke tilstrækkelig præcist den anvendte beregningsmetode og elementerne i den vurdering, der blev taget i betragtning med henblik på at sondre mellem den nedsættelsessats, som blev indrømmet sagsøgeren, og de satser, der var blevet anvendt på de øvrige parter i kartellet, på grundlag af hver virksomheds eget ansvar. Kommissionen henviste nemlig i 229. betragtning til nævnte afgørelse i det væsentlige i generelle vendinger til, at der var forskelle i den individuelle deltagelse for Pometon og de andre karteldeltagere, samt til, at det var nødvendigt at fastsætte en tilstrækkeligt afskrækkende bøde, der stod i forhold til den overtrædelse, som denne virksomhed havde gjort sig skyldig i.

350 Den eneste konkrete angivelse, der i denne henseende kan udledes af 228. og 229. betragtning til den anfægtede afgørelse, skyldes, at Kommissionen med hensyn til de virksomheder, der var genstand for forligsafgørelsen, blandt de grunde, der berettigede en sådan ekstraordinær tilpasning, nævnte det

forhold, at værdien af den produktspecifikke afsætning udgjorde en betydelig del af hver enkelt af disse virksomheders samlede omsætning. Modsat nævnes dette forhold på ingen måde blandt de grunde, der berettigede den nedsættelse, der blev indrømmet sagsøgeren.

- 351 Imidlertid gør alene den manglende benævnelse af dette forhold for så vidt angår sagsøgeren det ikke muligt at forstå forskellen mellem den nedsættelsessats, der blev indrømmet denne part, og de satser, som de andre deltagere i kartellet nød godt af.
- 352 Hverken indholdet af den anfægtede afgørelse eller indholdet af forligsafgørelsen vidner nemlig om, at Kommissionen, således som den har fremhævet i retsmødet, hovedsageligt støttede sig på forholdet mellem værdien af hver enkelt af de berørte virksomheders produktspecifikke afsætning på verdensplan og virksomhedens samlede omsætning i det sidste fulde regnskabsår, hvor den deltog i overtrædelsen.
- 353 I denne henseende er formuleringen i 228. betragtning til den anfægtede afgørelse, hvoraf det fremgår, at »afsætningsværdien af de produkter, der var omfattet af kartellet, udgjorde en høj andel [af den] samlede omsætning [for adressaterne for forligsafgørelsen]« (jf. præmis 345 ovenfor), i det mindste tvetydig.
- 354 I mangel af videre forklaringer synes en sådan formulering i sammenhæng med den anfægtede afgørelse og forligsafgørelsen at henvise til værdien af den produktspecifikke afsætning for hver enkelt af de virksomheder, der var adressater for forligsafgørelsen, på EØS-niveau, svarende til det geografiske anvendelsesområde for kartellet. Disse afgørelser tager nemlig på intet tidspunkt hensyn til værdien af de berørte virksomheders produktspecifikke afsætning på verdensplan, en værdi, der i øvrigt ikke afspejler virksomhedernes individuelle deltagelse i kartellet, således som denne fremgår af 229. betragtning til den anfægtede afgørelse (jf. præmis 346 ovenfor).
- 355 Den omstændighed, som Kommissionen har påberåbt sig i retsmødet, at den for at fastsætte en andel i forhold til de berørte virksomheders samlede omsætning ligeledes af sammenhængshensyn fortrinsvis tog deres samlede produktspecifikke afsætning i betragtning, og ikke blot nævnte værdi alene for EØS, fremgår på ingen måde af den anfægtede afgørelse. I den i præmis 353 og 354 ovenfor beskrevne sammenhæng er henvisningen i 228. betragtning til nævnte afgørelse (jf. præmis 345 ovenfor) til den samlede omsætning for de virksomheder, der var adressater for forligsafgørelsen, i denne henseende ikke tilstrækkelig til at forstå, at nævnte institution støttede sig på andelen af den samlede produktspecifikke afsætning for hver enkelt af disse virksomheder.
- 356 Hvad angår sagsøgeren har Kommissionen endvidere i sin duplik selv medgivet, at den korrekte sats i forhold til denne part var 23,7% og ikke 21%, hvilket ganske rigtigt svarede til forholdet mellem Pometons produktspecifikke salg i EØS (210. betragtning til den anfægtede afgørelse) og denne virksomheds samlede omsætning i regnskabsåret 2006. Det er først i retsmødet, at Kommissionen har præciseret, at den i virkeligheden støttede sig på forholdet mellem værdien af hver enkelt af de berørte virksomheders produktspecifikke afsætning på verdensplan i det sidste fulde regnskabsår, hvor virksomheden deltog i kartellet, og virksomhedens samlede omsætning (jf. præmis 321 og 322 ovenfor).
- 357 Derudover har sagsøgeren, ligeledes med rette, anført, at begrundelsen i den anfægtede afgørelse heller ikke gør det muligt at fastslå, hvilken beregningsmetode Kommissionen anvendte til at fastsætte niveauet for tilpasningerne, og dermed, under henvisning til denne metode, hvorvidt den nedsættelse, der blev indrømmet sagsøgeren, var i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet.
- 358 Der er nemlig intet i den anfægtede afgørelse, der gør det muligt at forstå, at forholdet mellem den berørte virksomheds samlede produktspecifikke afsætning og samme virksomheds samlede totale omsætning, til trods for, at denne omstændighed ikke nævnes, blev taget i betragtning ved

beregningen af det tilpasningsniveau, der blev indrømmet sagsøgeren med henblik på at sikre, at bøden var forholdsmæssig, således som Kommissionen har fremhævet i retsmødet (jf. præmis 375 nedenfor). Særligt fremgår det hverken af denne afgørelse eller af forligsafgørelsen, at Kommissionen i forhold til alle de virksomheder, der deltog i overtrædelsen, støttede sig på dette tal, hvilket den regulerede, idet den efter omstændighederne afpassede det i form af en yderligere nedsættelse eller et straffillæg, således som den har forklaret det for Retten.

- 359 Endelig fremgår det på ingen måde af den anfægtede afgørelse, at Kommissionen, for ikke i urimeligt høj grad at begunstige de virksomheder, hvis aktiviteter var koncentrerede, regulerede førnævnte tal på grundlag af de tre kriterier, der nævnes i den oversigt, som den har fremlagt i retsmødet, om differentieringen af sagsøgerens omsætning, dennes »ringe størrelse« samt dennes »begrænsede rolle« i kartellets andel del.
- 360 I 228. betragtning til den anfægtede afgørelse omtales nemlig alene sidstnævnte kriterium om sagsøgerens individuelle ansvar for overtrædelsen i forhold til det individuelle ansvar, der gælder for de andre parter i kartellet. I begrundelsen for nævnte afgørelse redegøres der til gengæld ikke for andre af de oplysninger, som Kommissionen lagde til grund ved fastsættelsen af den ekstraordinære tilpasning, som den foretog over for sagsøgeren med henblik på at sikre, at den bøde, som denne blev pålagt, stod i forhold til de bøder, som de andre virksomheder var blevet pålagt.
- 361 Det følger derfor af det ovenstående, at 228. og 229. betragtning til den anfægtede afgørelse ikke gør det muligt på grundlag af de deri indeholdte begrundelser at vurdere, om sagsøgeren med hensyn til den beregningsmetode og de kriterier, som Kommissionen anvendte, befandt sig i en situation, der var sammenlignelig med eller adskilt fra de andre berørte virksomheder, og om nævnte institution havde behandlet sagsøgeren ensartet eller forskelligt.
- 362 Da begrundelsen dog principielt skal meddeles den berørte part samtidig med den afgørelse, der er bebyrdende for parten, kan den anfægtede afgørelses utilstrækkelige begrundelse ikke afhjælpes gennem de forklaringer med hensyn til den beregningsmetode og de kriterier, som Kommissionen anvendte i den foreliggende sag, og som nævnte institution har afgivet under sagen for Retten (jf. i denne retning dom af 13.12.2016, Printeos m.fl. mod Kommissionen, T-95/15, EU:T:2016:722, præmis 46 og den deri nævnte retspraksis).
- 363 Henset til samtlige disse betragtninger skal det derfor fastslås, at den anfægtede afgørelse er behæftet med en tilsidesættelse af begrundelsespligten for så vidt angår den ekstraordinære nedsættelsessats, der blev indrømmet sagsøgeren i medfør af retningslinjernes punkt 37.
- 364 Den tredje påstand skal således tages til følge, for så vidt som den tilsigter annullation af bødens størrelse, og den anfægtede afgørelses artikel 2 skal følgelig annulleres.

c) Om påstanden om ændring af bødens størrelse

- 365 Det bemærkes, at Retten, uagtet annullationen af den anfægtede afgørelses artikel 2 som følge af en utilstrækkelig begrundelse, ikke derved berøves sin beføjelse til at udøve sin fulde prøvelsesret, da sagsøgeren ligeledes har nedlagt påstand om ændring af bødens størrelse.
- 366 På grundlag af de oplysninger, som Kommissionen har afgivet i sine processkrifter, og særligt under henvisning til de oplysninger, der kan udledes af oversigten vedrørende de respektive tilpasninger af bødernes grundbeløb, som Kommissionen i medfør af punkt 37 i retningslinjerne for beregning af bøder foretog i forhold til sagsøgeren og de fire andre virksomheder, der var adressater for forligsafgørelsen, har Retten nemlig fået kendskab til beregningsmetoden og de kriterier, som nævnte

institution havde anvendt i såvel den anfægtede afgørelse som i forligsafgørelsen, og kan dermed under udøvelse af sin fulde prøvelsesret bedømme, om de var passende (jf. præmis 376 og 377 nedenfor).

- 367 Der erindres i den henseende om, at, når Unionens retsinstanser udøver deres fulde prøvelsesret, har de kompetence til, ud over en simpel legalitetskontrol af sanktionen hvad angår fastsættelsen af størrelsen af denne sanktion, at sætte deres egen vurdering i stedet for den vurdering, som Kommissionen, der er ophavsmand til den retsakt, hvori denne sanktion oprindeligt blev fastsat, har foretaget, dog med undtagelse af enhver ændring af de elementer, som udgør den overtrædelse, som Kommissionen lovligt har fastslået i den afgørelse, som er blevet indbragt for Retten (jf. i denne retning dom af 21.1.2016, Galp Energía España m.fl. mod Kommissionen, C-603/13 P, EU:C:2016:38, præmis 75-77).
- 368 Det følger heraf, at Unionens retsinstanser kan omgøre den anfægtede retsakt, i øvrigt også selv om den ikke annulleres, med henblik på at annullere, nedsætte eller forhøje den pålagte bøde, idet udøvelsen af denne prøvelsesret indebærer den endelige overførsel til nævnte instanser til at pålægge sanktioner (jf. i denne retning dom af 15.10.2002, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P og C-254/99 P, EU:C:2002:582, præmis 692 og 693, af 26.9.2013, Alliance One International mod Kommissionen, C-679/11 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2013:606, præmis 104, og af 22.10.2015, AC-Treuhand mod Kommissionen, C-194/14 P, EU:C:2015:717, præmis 74).
- 369 I den foreliggende sag tilkommer det således Retten under udøvelse af sin fulde prøvelsesret – henset til Kommissionens konstateringer vedrørende sagsøgerens deltagelse i den omhandlede samlede og vedvarende overtrædelse, således som disse konstateringer er blevet bestyrket inden for rammerne af de fire første anbringender, der er fremført til støtte for nærværende søgsmål – at fastsætte en passende ekstraordinær tilpasning af bødens grundbeløb under hensyntagen til alle omstændighederne i den foreliggende sag (jf. i denne retning dom af 26.9.2013, Alliance One International mod Kommissionen, C-679/11 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2013:606, præmis 104, og af 16.6.2011, Putters International mod Kommissionen, T-211/08, EU:T:2011:289, præmis 75).
- 370 Dette indebærer, at Retten i henhold til artikel 23, stk. 3, i forordning nr. 1/2003 tager hensyn til grovheden af sagsøgerens overtrædelse og varigheden heraf, under overholdelse af navnlig proportionalitetsprincippet, princippet om individuelle sanktioner og ligebehandlingsprincippet, mens Retten derimod hverken er bundet af de vejledende bestemmelser, som Kommissionen har fastsat i retningslinjerne for beregning af bøder (jf. i denne retning dom af 21.1.2016, Galp Energía España m.fl. mod Kommissionen, C-603/13 P, EU:C:2016:38, præmis 90 og den deri nævnte retspraksis), som nævnte institution i øvrigt selv i medfør af disse retningslinjers punkt 37 (jf. præmis 348 ovenfor) med rette afveg fra i den anfægtede afgørelse, eller af den beregningsmetode, som samme institution anvendte i forligsafgørelsen.
- 371 Det følger heraf, at Rettens vurderingsbeføjelse inden for loftet på 10% af den berørte virksomheds samlede omsætning i det forudgående regnskabsår alene er begrænset af de kriterier om overtrædelsens grovhed og varighed, der er fastsat i artikel 23, stk. 3, i forordning nr. 1/2003, som tillægger den kompetente myndighed en vid skønsmargen, vel at mærke forudsat at de i præmis 370 ovenfor anførte principper overholdes.
- 372 Det påhviler under alle omstændigheder Retten inden for rammerne af sin begrundelsespligt at redegøre detaljeret for de faktorer, som den tager hensyn til ved fastsættelsen af bødens størrelse (jf. i denne retning dom af 14.9.2016, Trafilerie Meridionali mod Kommissionen, C-519/15 P, EU:C:2016:682, præmis 52).
- 373 For så vidt angår kriteriet om varigheden af sagsøgerens deltagelse i den omhandlede samlede og vedvarende overtrædelse skal det følgelig bemærkes, at Kommissionen allerede i henhold til punkt 24 i retningslinjerne for beregning af bøder tog tilstrækkeligt hensyn til denne betingelse ved

- fastsættelsen af bødens grundbeløb, hvilket sagsøgeren ikke har anfægtet, idet hvert yderligere års deltagelse i overtrædelsen for hver enkelt af parterne i kartellet blev omsat til en forhøjelse på 100% af dette grundbeløb.
- 374 Hvad dernæst angår anvendelsen af det retlige kriterium om overtrædelsens grovhed (jf. præmis 371 ovenfor) er det fast retspraksis, at når Retten fastsætter en bøde, er der i sagens natur ikke tale om en præcis matematisk operation (dom af 5.10.2011, Romana Tabacchi mod Kommissionen, T-11/06, EU:T:2011:560, præmis 266, og af 15.7.2015, SLM og Ori Martin mod Kommissionen, T-389/10 og T-419/10, EU:T:2015:513, præmis 436).
- 375 Det tilkommer ikke desto mindre Retten at fastlægge et tilpasningsniveau for bødens grundbeløb, som, henset til de kriterier, som den finder relevante, står i forhold til grovheden af den overtrædelse, sagsøgeren har begået, og som ligeledes er tilstrækkeligt afskrækkende.
- 376 I den foreliggende sag finder Retten det som led i udøvelsen af sin fulde prøvelsesret imidlertid passende at tage hensyn til først Pometons individuelle ansvar for deltagelsen i det pågældende kartel, herefter denne virksomheds evne til med sin ulovlige adfærd at skade konkurrencen på markedet for slibemidler og endelig til dens størrelse, idet den ved hver forskellig faktor sammenligner sagsøgerens individuelle ansvar og situation med de andre parter i kartellet.
- 377 Henset til omstændighederne i den foreliggende sag gør ovennævnte faktorer – om end de i øvrigt delvis overlapper de faktorer, som Kommissionen lagde til grund (jf. præmis 325 ovenfor) – det nemlig muligt at indkredse grovheden af den overtrædelse, der kan tilregnes hver enkelt part i kartellet, på en mere præcis måde end det er tilfældet, hvis man anvender den faktor, som Kommissionen sluttelig lagde til grund, nemlig forholdet mellem værdien af den berørte virksomheds produktspecifikke afsætning på verdensplan og samme virksomheds samlede omsætning i referenceåret, også selv om Kommissionen regulerede dette forhold for at undgå, at de virksomheder, hvis afsætning på verdensplan var særlig koncentreret, blev »begunstiget i urimeligt høj grad« (jf. præmis 322 og 323 ovenfor).
- 378 Hvad for det første angår den faktor, der vedrører Pometons individuelle ansvar for deltagelsen i det omhandlede kartel, står det således fast, således som Retten har fastslået i præmis 129, 130 og 160 ovenfor, at sagsøgeren spillede en afgørende rolle i kartellets første del, særligt i forbindelse med planlægningen og indførelsen af skrotillægget, der kunne anvendes automatisk.
- 379 Pometons deltagelse i kartellets anden del var imidlertid kun sporadisk, således som Kommissionen i øvrigt har medgivet, og som det fremgår af præmis 175 ovenfor.
- 380 På grund af deltagelsens lejlighedsvis karakter adskilte sagsøgerens ulovlige adfærd sig fra Ervins og Winoas ulovlige adfærd, idet Kommissionen i 36. betragtning til forligsafgørelsen tilregnede sidstnævnte parter konkurrencebegrænsende kontakter, der var »hyppigere end de kontakter, der involverede de tre andre parter« i kartellet, netop for så vidt angik samordningen med hensyn til individuelle kunder. Derudover gør de vurderinger, der i samme betragtning fremsættes i forhold til de andre adressater for nævnte afgørelse, det ligeledes muligt at fastslå, at sagsøgerens deltagelse i samordningen med hensyn til individuelle kunder var sammenlignelig med MTS' deltagelse, idet Kommissionen også kun tilregnede denne part lejlighedsvis kontakter, men samtidig at den var mere omfattende end Würths deltagelse, idet Kommissionen har betydeligt færre beviser for sidstnævnte parts deltagelse i konkurrencebegrænsende kontakter.
- 381 Det er i øvrigt ubestridt mellem parterne, at sagsøgeren, i modsætning til de fire andre deltagere i kartellet, på ingen måde var indblandet i den aftale om et ekstra energitillæg, som Kommissionen til gengæld tog i betragtning med henblik på fastsættelsen af størrelsen af de bøder, som den pålagde adressaterne for forligsafgørelsen, således som det fremgår af 51. og 52. betragtning til nævnte afgørelse.

- 382 Henset til samtlige disse forhold skal der i den foreliggende sag tages hensyn til den omstændighed, at sagsøgeren, til forskel fra Ervin og Winoa, men i lighed med MTS og Würth, samlet set spillede en mere begrænset rolle i kartellet, således som Kommissionen i øvrigt har anført i den oversigt, som den har fremlagt i retsmødet.
- 383 Hvad for det andet angår den faktor, der vedrører den konkrete indvirkning, som Pometons ulovlige adfærd havde på priskonkurrencen og, i tilknytning dertil, på den vinding, som virksomheden fik som følge af den begrænsning af konkurrencen, som den opnåede ved sin overtrædelse, skal der tages hensyn til værdien af virksomhedens produktspecifikke afsætning i EØS, som udgør 23 686 000 EUR, sammenlignet med samme værdi for Ervins vedkommende (13 974 000 EUR), for Winoas vedkommende (101 470 000 EUR), for MTS' vedkommende (20 978 000 EUR) samt for Würths vedkommende (3 603 000 EUR) i det sidste fulde regnskabsår, hvor hver enkelt af disse virksomheder deltog i overtrædelsen.
- 384 Da den omhandlede samlede og vedvarende overtrædelse omfattede hele EØS (jf. præmis 265 og 266 ovenfor), gør værdien af den berørte virksomheds produktspecifikke afsætning på nævnte område det nemlig muligt alene at tage hensyn til denne virksomheds afsætning på det relevante marked, der er berørt af overtrædelsen, hvorved denne værdi således afspejler virksomhedens tyngde i overtrædelsen såvel som dens skadelige indvirkning på konkurrencen, på en mere passende vis end det er tilfældet, hvis man anvender værdien af virksomhedens produktspecifikke afsætning på verdensplan, som tillige indeholder den del af virksomhedens afsætning, der ikke har direkte forbindelse til overtrædelsen.
- 385 For så vidt som den andel af Pometons samlede produktspecifikke afsætning i regnskabsåret 2009, som Kommissionen lagde til grund, således ikke udgør en relevant omstændighed for anvendelsen af de kriterier, som Retten har lagt til grund (jf. præmis 376 ovenfor), er det ikke nødvendigt at efterprøve, hvorvidt den andel på 21% – som sagsøgeren har bestridt – der i denne forbindelse fremgår af den oversigt, som Kommissionen har fremlagt, og hvorpå nævnte institution støttede sig i den anfægtede afgørelse (jf. præmis 319 og 323 ovenfor), er korrekt.
- 386 I den foreliggende sag viser sammenligningen af den i præmis 383 ovenfor omtalte værdi af den produktspecifikke afsætning i EØS for hver enkelt af de fem virksomheder, der var parter i kartellet – hvis man støtter sig på dette kriterium – at Pometons tyngde i overtrædelsen forekommer fire gange mindre end Winoas, men forholdsvis tæt på MTS' og betydeligt større end Ervins og Würths.
- 387 Hensynet til denne faktor, som er fuldt ud begrundet for så vidt angår kartellets første del, i hvilken sagsøgeren spillede en betydelig rolle, skal imidlertid tilpasses, således at der tages hensyn til, at sidstnævnte kun sporadisk gennemførte kartellets anden del og således spillede en mere begrænset rolle i kartellet end Ervin eller Winoa, således som det allerede er bemærket i præmis 382 ovenfor.
- 388 For det tredje skal der af billighedshensyn, og idet det samtidig sikres, at den afskrækkende virkning, som en bøde skal have, opnås, ligeledes tages hensyn til de berørte virksomheders respektive størrelse, som afspejles i deres samlede omsætning, som i henhold til retspraksis giver et, ganske vist omtrentligt og ufuldstændigt, indtryk af hver enkelt af disse virksomheders størrelse og økonomiske styrke (jf. i denne retning dom af 7.9.2016, Pilkington Group m.fl. mod Kommissionen, C-101/15 P, EU:C:2016:631, præmis 17).
- 389 Eftersom sagsøgeren forlod markedet for slibemidler i maj 2007, idet den frasolgte sine aktiviteter inden for denne sektor til Winoa, skal virksomhedens samlede omsætning i regnskabsåret 2006 derfor sammenlignes med omsætningen for de andre parter i kartellet i regnskabsåret 2009, for så vidt som den samlede omsætning for hver enkelt af disse fem virksomheder i det sidste fulde regnskabsår, hvor den enkelte virksomhed deltog i overtrædelsen, på passende vis afspejler den pågældende virksomheds økonomiske situation i den periode, hvor overtrædelsen blev begået.

- 390 I det foreliggende tilfælde fremgår det af de oplysninger, som Kommissionen har afgivet som følge af en bevisoptagelse (jf. præmis 25 ovenfor), såvel som af den oversigt, som nævnte institution har fremlagt i retsmødet, at Pometons omsætning i regnskabsåret 2006 (99 890 000 EUR) androg mindre end en tredjedel af Winoas omsætning (311 138 000 EUR), men at den var langt højere end Ervins (70 590 766 EUR), MTS' (25 082 293 EUR) eller Würths (11 760 787 EUR) i regnskabsåret 2009.
- 391 For det fjerde viser afvejningen med hensyn til disse forskellige faktorer af sagsøgerens situation i forhold til de virksomheder, der var adressater for forligsafgørelsen, for det første, at mens Ervin og Winoa, hvis rolle i kartellet var betydelig, opnåede en ekstraordinær nedsættelse på 75%, opnåede MTS og Würth, der i lighed med sagsøgeren spillede en begrænset rolle i kartellet, en nedsættelse på henholdsvis 90% og 67%, idet den nedsættelse, der blev indrømmet MTS, især kunne forklares ved, at denne virksomheds aktiviteter var koncentrerede, således som Kommissionen lagde til grund (jf. præmis 322 og 377 ovenfor). Det fremgår endvidere af den oversigt, som Kommissionen har fremlagt, at de tre virksomheder, hvis afsætning kun i ringe grad var differentieret, dvs. MTS, Ervin og Winoa, på dette grundlag opnåede nedsættelser, der var betydeligt større, end det var tilfældet for Pometon og Würth, hvis aktiviteter var differentierede.
- 392 For så vidt som de forskellige ovenanførte tilpasningssatser, som Kommissionen fastsatte i forhold til de virksomheder, der var adressater for forligsafgørelsen, skyldes, at Kommissionens beregningsmetode i overvejende grad tog hensyn til andelen af den berørte virksomheds produktspecifikke afsætning på verdensplan, er niveauet for disse tilpasninger dog uden relevans for den foreliggende sag og kan ikke på grundlag af de kriterier, som Retten har lagt til grund, tjene som referenceværdi for Rettens fastsættelse af tilpasningen i forhold til sagsøgeren (jf. præmis 376 og 377 ovenfor).
- 393 Henset til de forhold, der fremgår af præmis 378-392 ovenfor, er det således en rimelig bedømmelse af alle de ovennævnte omstændigheder i den foreliggende sag, at Pometon indrømmes en ekstraordinær nedsættelse på 75% af bødens grundbeløb tilpasset inden for rammerne af de formildende omstændigheder (jf. præmis 19 ovenfor), således som beløbet blev fastsat i den anfægtede afgørelse.
- 394 Af alle disse grunde bør den bøde, som sagsøgeren skal pålægges, fastsættes til 3 873 375 EUR.
- 395 Endelig bør søgsmålets fjerde påstand forkastes, idet Retten ikke har kompetence til at udstede et påbud til Kommissionen.
- 396 Af alt det ovenstående følger for det første, at den anfægtede afgørelses artikel 2 bør annulleres, for det andet, at sagsøgeren bør pålægges en bøde på 3 873 375 EUR, og, for det tredje, at Kommissionen i øvrigt bør frifindes.

IV. Sagsomkostninger

- 397 Ifølge procesreglementets artikel 134, stk. 1, pålægges det den tabende part at betale sagsomkostningerne, hvis der er nedlagt påstand herom. Ifølge samme artikels stk. 3 bærer hver part sine egne omkostninger, hvis hver af parterne henholdsvis taber eller vinder på et eller flere punkter.
- 398 Da hver part i den foreliggende sag delvis har tabt sagen, bør hver part bære sine egne omkostninger.

På grundlag af disse præmisser
udtaler og bestemmer

RET TEN (Tredje Udvidede Afdeling):

- 1) **Artikel 2 i Kommissionens afgørelse C(2016) 3121 final af 25. maj 2016 om en procedure i henhold til artikel 101 TEUF og EØS-aftalens artikel 53 (sag AT.39792 – Stålslibemidler) annulleres.**
- 2) **Pometon SpA pålægges en bøde på 3 873 375 EUR.**
- 3) **I øvrigt frifindes Europa-Kommissionen.**
- 4) **Hver part bærer sine egne omkostninger.**

Frimodt Nielsen

Kreuschitz

Forrester

Póltorak

Perillo

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 28. marts 2019.

Underskrifter

Indhold

I. Tvistens baggrund	1
A. Undersøgellesfasen og indledningen af proceduren	2
B. Forligsproceduren og Pometons valg om at trække sig fra denne procedure	3
C. Vedtagelsen af den anfægtede afgørelse efter den almindelige procedure og indholdet af nævnte afgørelse	3
II. Retsforhandlinger og parternes påstande	4
III. Retlige bemærkninger	6
A. Om det første anbringende om tilsidesættelse af forpligtelsen til upartiskhed, af princippet om uskyldsformodning og af retten til forsvar, for så vidt som Kommissionen i forligsafgørelsen tilskrev sagsøgeren konkret adfærd og derved knyttede betingelser til de vurderinger, der blev fremført i den anfægtede afgørelse	7
1. Parternes argumenter	7
2. Rettens bemærkninger	9
a) Retsforskrifter gældende for denne tvist, henset til de fremtrædende aspekter ved Kommissionens forligsafgørelse	9
b) Om rækkevidden af Kommissionens forpligtelse til upartiskhed og af princippet om uskyldsformodning, herunder i det særlige tilfælde, hvor der er tale om en hybrid, kronologisk forskudt procedure	11
B. Om det andet anbringende om tilsidesættelse af artikel 101 TEUF og af EØS-aftalens artikel 53, om en utilstrækkelig og selvmodsigende begrundelse samt om tilsidesættelse af retten til forsvar og af reglerne om bevisbyrde, for så vidt som Kommissionen tilregnede sagsøgeren deltagelse i kartellet	17
1. Indledende bemærkninger vedrørende bevisbyrde og bevisoptagelse	17
2. Om det andet anbringendes første led om sagsøgerens angiveligt manglende deltagelse i kartellets første del, der vedrørte beregningsmetoden for »skrottillægget«	19
a) Parternes argumenter	19
b) Rettens bemærkninger	20
1) Om sagsøgerens indledende rolle i forbindelse med indførelsen af skrottillægget i 2003	20
2) Om den automatiske anvendelse af skrottillægget efter den 1. februar 2004	21
3) Om kontakterne mellem sagsøgeren og de andre deltagere i kartellet fra og med 2004	23
4) Konklusion vedrørende beviserne for sagsøgerens deltagelse i kartellets første del	24

3. Om det andet anbringendes andet led om sagsøgerens angiveligt manglende deltagelse i kartellets anden del, der bestod i en samordning med hensyn til individuelle kunder	24
a) Parternes argumenter	24
b) Rettens bemærkninger	26
1) Indledende bemærkninger vedrørende rækkevidden af det andet anbringendes andet led	27
2) Undersøgelse af bevismaterialet vedrørende sagsøgerens deltagelse i kartellets anden del	28
i) Det spanske marked	28
ii) Det franske og det belgiske marked	30
iii) Det tyske marked	31
iv) Det italienske marked	33
v) Konklusion vedrørende beviserne for sagsøgerens deltagelse i kartellets anden del	35
4. Om det andet anbringendes tredje led om sagsøgerens angiveligt manglende deltagelse i en samlet og vedvarende overtrædelse	35
a) Parternes argumenter	35
b) Rettens bemærkninger	36
1) Det i retspraksis anvendte begreb om en samlet og vedvarende overtrædelse	36
2) Sagsøgerens deltagelse i en samlet og vedvarende overtrædelse, der omfattede kartellets to dele	37
3) Sagsøgerens deltagelse i en samlet og vedvarende overtrædelse, der omfattede hele EØS	38
C. Om det tredje anbringende om tilsidesættelse af artikel 101 TEUF og af EØS-aftalens artikel 53, for så vidt som Kommissionen antog, at kartellet udgjorde en aftale med konkurrencebegrænsende formål	40
1. Parternes argumenter	40
2. Rettens bemærkninger	40
D. Om det fjerde anbringende om varigheden af sagsøgerens deltagelse i overtrædelsen og om forældelse	42
1. Parternes argumenter	42
2. Rettens bemærkninger	43
E. Om tilpasningen af bødens grundbeløb i medfør af punkt 37 i retningslinjerne for beregning af bøder	46

1. Parternes argumenter	46
2. Rettens bemærkninger	47
a) Om formaliteten vedrørende den i retsmødet fremlagte oversigt og om Kommissionens anmodning om fortrolighed	47
b) Om påstanden om annullation af bødens størrelse som følge af tilsidesættelse af begrundelsespligten	48
1) Indledende bemærkninger om retspraksis med hensyn til begrundelse af bøder	48
2) Om begrundelsen for den ekstraordinære tilpasning af bødens størrelse i den anfægtede afgørelse	50
c) Om påstanden om ændring af bødens størrelse	52
IV. Sagsomkostninger	56